शुद्धोधन गाँउपालिकाको वस्तुगत विवरण

Shuddhon Rural-Municipality Profile

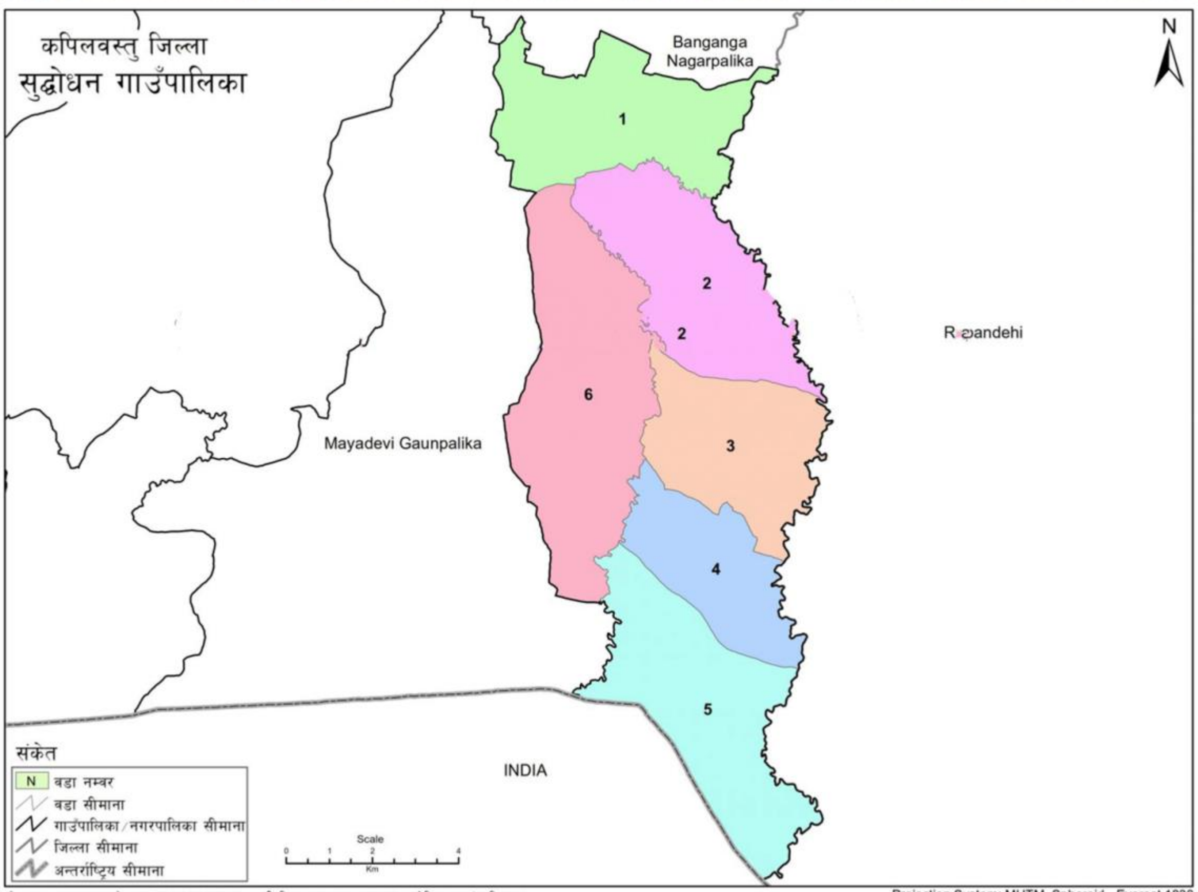

स्रोत: स्थलरुप नक्सा (स्केल १:२५००० / १:५००००), नापी विभाग र जनगणना २०६८, केन्द्रिय तथ्यांक विभाग
तयार पार्ने: गाउँपालिका, नगरपालिका तथा विशेष, संरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्रको संख्या तथा सीमाना निर्धारण आयोग

Projection System: MUTM, Spheroid - Everest 1830
LLRC, 2016

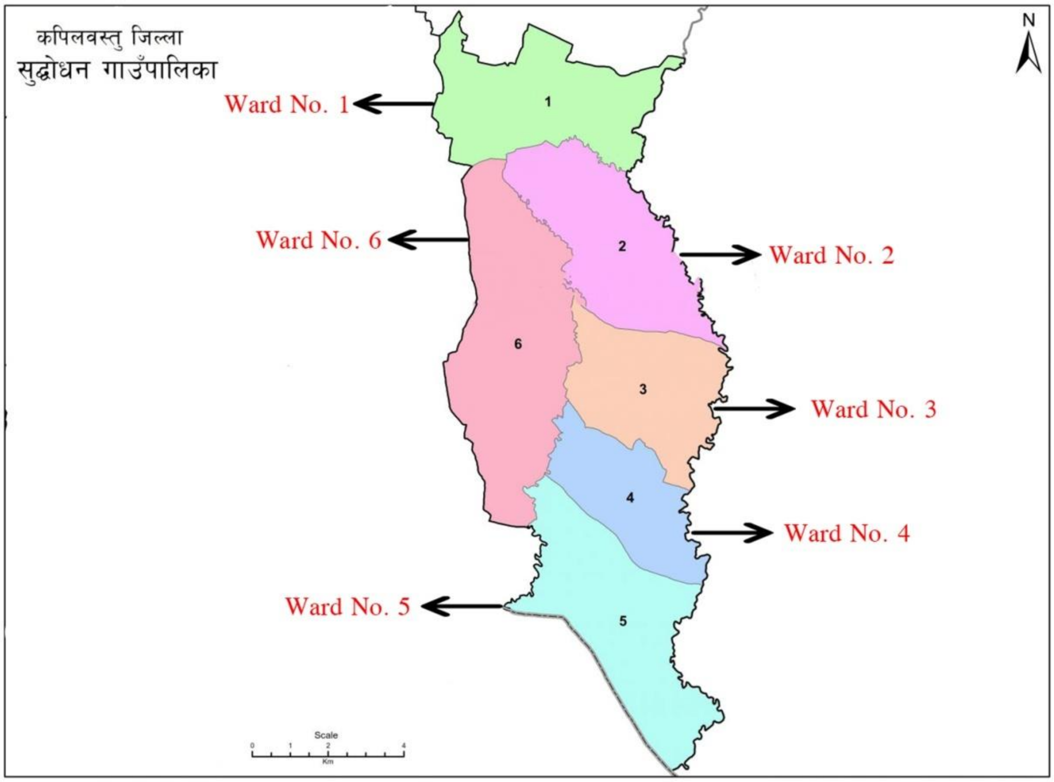

चित्र : GIS Massssp of Suddhon Rural-Municipality

शुद्धोधन गाउँपालिका

शुद्धोधन गाउँपालिकाकार्यपालिकाको कार्यालय

लवनी, कपिलवस्तु

लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

मिति : २०८०/११/१४

शुभकामना

नेपालको वर्तमान संविधानअनुसार स्थानीय सरकारहरूलाई विभिन्न आर्थिक, राजनैतिक तथा प्रशासनिक अधिकारहरूको उपयोग गर्ने अवसर प्राप्त भएको छ । लामो समयसम्म निर्वाचित जनप्रतिनिधिविहिन अवस्थामा रहेका तत्कालीन स्थानीय निकायहरूको सञ्चालनमा विभिन्न व्यवहारिक कठिनाईहरू उत्पन्न भएका थिए । संविधान लागु भएपश्चात् स्थानीय तहहरूको निर्वाचन समेत सम्पन्न भई जननिर्वाचित प्रतिनिधिहरूले स्थानीय सरकारको बागडोर सम्हालीरहेका छन् । परिवर्तित राजनैतिक वातावरणले सिर्जना गरेको जनउत्साहसरकारप्रतिको जनअपेक्षा पनि बढेर गएको छ । बढ्दो जनआकांक्षालाई पुरागर्ने गरी सङ्घीय तथा प्रादेशिक सरकारबाट प्राप्त अनुदान एवम् आन्तरिक स्रोत समेतको परिचालन गरी विकास र समृद्धिको मार्गमा अघि बढ्ने सम्पूर्ण नगरबासीको सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरेको छु ।

यस गाउँपालिकाको सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक, भौतिक पूर्वाधार, भौगोलिक, शैक्षिक, जनसाङ्ख्यिक लगायतका विविध पक्षहरूको वास्तविक स्थितिको पहिचान एवम् जानकारीले प्राथमिकता निर्धारण गरी वास्तविक आवश्यकता र जनचाहानामा आधारित योजना निर्माण गर्न र कार्यान्वयन गर्नमा ठूलो सहयोग पुग्दछ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिमा व्यवस्था भएअनुसार यस गाउँपालिकाले विविध पक्षहरू पर्यटकीय स्थलहरूको चिनारी, गाउँपालिकाका अवसर, चुनौती, विकासका सम्भावना समेतलाई समावेश गरी तयार गरिएको यस वस्तुगत विवरणले गाउँपालिकाको विकास र समृद्धिका लागि भावि नीति नियम तथा योजना निर्माण कार्यमा सहयोग पुग्ने विश्वास लिएको छु । वस्तुगत विवरण तयार गर्ने जिम्मेवारी पुरा गर्नुहुने टोलीका सदस्यज्यूहरू, गाउँपालिकाका जन प्रतिनिधि साथिहरू, कर्मचारी लगायत यस कार्यमा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा सहयोग पऱ्याउनुहुने सम्पूर्णलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । हामी आशावादी छौँ ।

कमलेश शरण चौधरी
गाउँपालिका अध्यक्ष
शुद्धोधन गाउँपालिका

शुद्धोधन गाउँपालिका

शुद्धोधन गाउँपालिकाकार्यपालिकाको कार्यालय

लवनी, कपिलवस्तु

लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

मितिः २०८०/११/१४

शुभकामना

नेपालको राजनैतिक इतिहासमा लामो समय सम्मको केन्द्रीकृत एकात्मक शासन व्यवस्थाको अन्त्यपश्चात् स्थापित वर्तमान राजनैतिक संरचना अन्तर्गत संविधानतः स्थानीय सरकारहरुलाई विभिन्न आर्थिक, राजनैतिक था प्रशासनिक अधिकारहरूको उपयोग गर्ने सुनौलो अवसर प्राप्त भएको छ । नेपालका संविधान २०७२ लागू भएपश्चात् स्थानीय तहहरूको निर्वाचन समेत सम्पन्न भई जननिर्वाचित प्रतिनिधिहरूले स्थानीय सरकार सञ्चालन गरिरहेका छन् । स्थानीय सरकारहरूले अनेकौं कठिनाईका बावजुद पनि जनचाहनाअनुरूप संविधानले प्रदान गरेका अधिकारहरू उपयोग गर्दै विकास निर्माणका कार्यहरू अगाडि बढाईरहेका छन् । यस सन्दर्भमा नगरबासीका चाहनाहरूलाई सकेसम्म संबोधन गर्ने गरी सङ्घीय तथा प्रादेशिक सरकारबाट प्राप्त अनुदान एवम् आन्तरिक श्रोतको परिचालन गरी विकास र समृद्धिको मार्गमा अघी बढ्ने अभियानमा सम्पूर्ण गाउँपालिका बासीको सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरेको छु ।

गाउँपालिकाको सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक, भौतिक पूर्वाधार, भौगोलिक, शैक्षिक, जनसाङ्खियक लगायतका विविध पक्षहरूको वास्तविक स्थितिको पहिचान एवम् जानकारीले प्राथमिकता निर्धारण गरी वास्तविक प्रविश्यकता र जनचाहानामा आधारित योजना निर्माण गर्न र कार्यान्वयन गर्नमा ठूलो सहयोग पुग्दछ । यसै सन्दर्भमा यस गाउँपालिकाका आर्थिक, सामाजिक तथा भौतिक पूर्वाधारसंग सम्बन्धित विविध पक्षहरू, पर्यटकीय स्थलहरूको चिनारी, नगरपालिकाका अवसर चुनौती एवम् विकासका सम्भावना समेतलाई समावेश गरी लामो समयसम्म प्राध्यापन पेशामा संलग्न तथा स्थानीय निकायमा रहेर कार्य गर्नुभएका विज्ञ अनुसन्धानकर्ता मित्रहरूबाट मेहनतस्वरूप तयार गरिएको यस वस्तुगत विवरणले गाउँपालिकाको विकास र समृद्धिका लागि भावि नीति, नियम तथा योजना निर्माण गर्ने कार्यमा सहयोग पुग्ने छ भन्ने अपेक्षा गरेको छु । गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार गर्ने क्रममा सहयोग पुर्याउनुहुने गाउँपालिका प्रमुख, विभिन्न वडाका जन प्रतिनिधि साथिहरू, अध्ययन टोलीका सदस्यहरू, कर्मचारी लगायत सम्पूर्णलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

होम प्रकाश चौधरी
गाउँपालिका उप-प्रमुख
शुद्धोधन गाउँपालिका

शुद्धोधन गाउँपालिका

शुद्धोधन गाउँपालिकाकार्यपालिकाको कार्यालय

शुद्धोधन, कपिलवस्तु

लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

मितिः २०८०/११/१४

शुभकामना

नेपालको परिवर्तित राजनैतिक संरचनाअनुसार स्थानीय तहको निर्वाचन भई स्थानीय सरकारका रूपमा गाउँपालिका तथा नगरपालिकाहरूको गठन भएको छ । नेपालको वर्तमान संविधानले नै स्थानीय तहहरूलाई विभिन्न आर्थिक तथा प्रशासनिक अधिकारहरूको व्यवस्था गरेको छ । स्थानीय तहहरूले आन्तरिक तथा संघीय प्रादेशिक सरकारबाट प्राप्त हुने आर्थिक स्रोतको परिचालन गरी आवधिक, रणनैतिक तथा वार्षिक योजना तथा कार्यक्रमहरू निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने अधिकार प्राप्त गरेका छन् । यसका लागि स्थानीय तहको समग्र पक्षको पहिचान खुल्ने गरी वस्तुगत विवरण तयार गर्नु औचित्यपूर्ण देखिन्छ ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिमा व्यवस्था भएअनुसार गाउँपालिका तथा गरपालिकाहरूले आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, जनसाङ्खियक, भौगोलिक, शैक्षिक जस्ता पक्षहरूलाई समावेश गरी वस्तुगत विवरण तयार गर्ने कुरा उल्लेख भएको छ । यस गाउँपालिकाले आर्थिक वर्ष ०७९/०८० को वार्षिक योजनामा वस्तुगत विवरण तयार गर्ने कार्यक्रम समावेश गरेको सन्दर्भमा सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले निर्दिष्ट गरेको ढाँचामा गाउँपालिकाभित्रका विविध पक्षहरूलाई समावेश गरी तयार गरिएको यस वस्तुगत विवरणले गाउँपालिकाको समग्र विकासका लागि आगामी दिनमा आवधिक योजना, रणनैतिक योजना तथा गुरूयोजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नमा सहयोग पुयाउने छ भन्ने विश्वास लिएको छु ।वस्तुगत विवरण तयार गर्ने महत्वपूर्ण कार्यको जिम्मेवारी वहन गर्नुहुने विज्ञ मित्रहरू, यस कार्यमा सहयोग पुऱ्याउनुहुने गाउँपालिका प्रमुख,गाउँपालिका उप-प्रमुख एवम् जनप्रतिनिधिज्यूहरु, कार्यालयका कर्मचारी साथिहरू, विभिन्न वडाका सामाजिक परिचालकहरू एवम् विभिन्न संघ संस्था तथा निकायहरूलाई समेत यस अवसरमा धन्यवाद् न चाहन्छु ।

धनिश्वर पौडेल
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कृतज्ञता ज्ञापन

नेपालमा लामो समयसम्म कायम रहेको केन्द्रिकृत तथा एकात्मक शासन प्रणालीको अन्त्य भई विधानतः सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक राज्यप्रणालीमा प्रवेश गरीसकेपछि भएको स्थानीय निकायको पुनसंरचनापश्चात् गठित कपिलवस्तु जिल्ला अन्तर्गतका ९ वटा स्थानीय तहहरू मध्ये शुद्धोधन गाउँपालिका एक हो । संघीय संसद, प्रादेशिक संसद तथा स्थानीय तहहरूको निर्वाचन सम्पन्न भए पश्चात सङ्घीयता कार्यान्वयनको प्रारम्भिक चरणमा नेपाल प्रवेश गरिसकेको छ । स्थानीय तहहरूलाई संविधानमा नै उल्लेख गरी विभिन्न राजनैतिक तथा आर्थिक अधिकारहरूको व्यवस्था गरिएकोले विगतको तुलनामा स्थानीय तहहरू बढी अधिकारसम्पन्न भएका छन् ।

जनतालाई सरकारको प्रत्यक्ष अनुभुति प्रदान गर्न सबैभन्दा नजिकको निकाय भनेको नै स्थानीय तहहरू हुन् । स्थानीय तहहरूले स्पष्ट योजना, नीति र कार्यक्रमहरूका साथ आफ्नो क्षेत्रभित्र रहेका आर्थिक तथा मानवीय साधन र स्रोतहरूलाई परिचालन गर्न सकेमा आर्थिक समृद्धिको मार्गमा अगाडि बढ्न सक्ने कुरा निर्वीवाद छ । स्थानीय तहहरूमा आर्थिक स्रोत तथा साधनहरूको एकत्रीकरण भएको छ । यस सन्दर्भमा गाउँपालिकाले पनि आफ्नो आर्थिक, भौतिक, भौगोलिक, शैक्षिक, जनसाङ्ख्यिक तथा विभिन्न सामाजिक पूर्वाधारहरको वास्तविक स्थितिको विश्लेषण गरी त्यसको आधारमा आवधिक योजना तथा वार्षिक नीति एवम् कार्यक्रम तय गर्नु सान्दर्भिक र औचित्यपूर्ण हुन्छ । यस तथ्यलाई हृदयगम गरी शुद्धोधन गाउँपालिकाले आर्थिक वर्ष २०७९/०८० को बार्षिक योजनामा वस्तुगत विवरण तयार गर्ने कार्यक्रम समावेश गरेकाले सोहीअनुसार यो वस्तुगत विवरण तयार गरिएको छ ।

शुद्धोधन गाउँपालिकाको आर्थिक, भौगोलिक, सामाजिक, भौतिक तथा जनसाङ्ख्यिक पक्षहरूका अतिरिक्त यहाँका धार्मिक तथा पर्यटकीय सम्पदास्थलको परिचयका साथै आर्थिक, पर्यटन तथा सामाजिक विकासका सम्भावना र चुनौतीहरूलाई समेत यस विवरणमा समावेश गरिएको छ । प्राकृतिक स्रोतहरू र पर्यटकीय स्थलहरूले धनी रहेको यसगाउँपालिकाकोविकासका प्रशस्त सम्भावनाहरू रहेका छन् भने त्यति नै मात्रामा चुनौतीहरू पनि रहेका छन् । संविधानतः प्रदत्त अधिकारहरूलाई प्रयोग गरी गाउँबासीहरूको आर्थिकस्तर तथा जीवनस्तरमा उल्लेख्य परिवर्तन ल्याई समृद्ध गाउँपीलकाका रूपमा स्थापित हुने कुरा पूर्ण छ तरपनि विविध आर्थिक, प्राकृतिक स्रोतहरू तथा पर्यटकीय स्थलहरूको समुचित उपयोग र परिचालन गर्न सकियो भने सुन्दर, समृद्ध वार्डका रुपमा स्थापित गराउन सक्ने बलियो सम्भावना यस गाउँपालिकाको रहेको छ । गाउँपालिकाको समृद्धि र उन्नतिका लागि गाउँपालिकाका सरकारी निकायहरू, जन निर्वाचित प्रतिनिधिहरू तथा अन्य सरोकारवालाहरूलाई भविष्यमा सञ्चालन गर्न सकिने विभिन्न योजना, कार्यक्रम तथा आवश्यक नीतिनिर्माणका लागि आधार हुनसक्ने अपेक्षासहित यो वस्तुगत विवरण तयार गरिएको छ ।

गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार गर्नेजस्तो महत्वपूर्ण जिम्मेवारी प्रदान गरेकोमा शुद्धोधन गाउँपालिकाका कार्यालयप्रति हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछौं । गाउँपालिकाका प्रमुख कमलेश शरण

चौधरी, उपप्रमुखहोम प्रकाश चौधरी लगायत सम्पूर्ण जनप्रतिनिधिहरू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत कृष्ण प्रसाद ज्ञवाली र सामाजिक परिचालकहरूमा आभार व्यक्त गर्दछौं ।

सामाजको आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, शैक्षिक तथा जनसंख्यिक पक्षहरु परिवर्तनशिल भइरहने स्वभावका हुन्छन् । यस वस्तुगत विवरमा उल्लेख गरिएका सुचना तथा तथ्याङ्कहरू विकासका लागि आवश्यक पर्ने योजना तथा नीति निर्माण गर्नका लागि आधारशीलाको रूपमा रहने छन् भन्ने अपेक्षा गरेका छौ । शिक्षा, स्वास्थ्य, यातायात तथा सामाजिक पूर्वाधारका क्षेत्रको विकास र विस्तार गरी गाउँपालिका भित्रका आर्थिक, प्राकृतिक तथा मानवीय साधन स्रोतहरूको परिचालन र उपयोग गर्दै एक समृद्ध गाउँपालिकाका रूपमा आफूलाई स्थापित गराउनमा यो वस्तुगत विवरणले सहयोग पुर्‍याउने छ भन्ने विस्वास लिएका छौं । वस्तुगत विवरणमा यथासम्भव आधिकारिक तथ्याङ्क समावेश गरेका छौं । मानवीय कमजोरी भुलवश भएका त्रुटीहरू सच्याउने हाम्रो दायित्व हो भन्ने कुरा सम्झेका छौं । परिवर्तित राजनैतिक संरचनाअनुसार उपलब्ध साधन तथा स्रोतको अधिकतम परिचालनका माध्यमबाट गाउँबासीमा उर्लिएका जनअपेक्षाहरूलाई पुरा गरी समृद्ध गाउँपालिकाको रूपमा आफूलाई स्थापित गराउनमा गाउँपालिकाको सिंगो परिवारलाई आगामी दिनमा सफलता मिलोस भन्ने शुभकामना दिन चाहान्छौं ।
धन्यवाद्

अध्ययन टोली
माधव अधिकारी
अमृत घिमिरे
गोविन्द चौधरी
किरण सेजवाल

विषयसूची

क्र.सं.	विवरण	पेज नं.
	शुद्धोधन गाउँपालिकाको नक्शा	
	शुभकामना मन्तब्य	
	कृतज्ञता ज्ञापन	
	तालिका अनुसूची	
१	**अध्ययन विधि**	**१२-१६**
१.१	पृष्ठभूमि	१२
१.२	वस्तुगत विवरण तयार गर्नुको उद्देश्य	१३
१.३	वस्तुगत विवरण तयार गर्नुको औचित्य	१४
१.४	वस्तुगत विवरण तयारीका लागि अपनाईएका विधिहरु	१४
१.५	वस्तुगत विवरणको सिमाहरु	१५
१.६	वस्तुगत विवरणको संरचना	१६
२	**परिचय**	**१७-२९**
२.१	शुद्धोधन गाउँपालिकाको परिचय	१७
२.२	भौगोलिक स्वरुप	२०
२.३	स्थानीय चाडपर्व तथा जात्रा र मेलाहरुको विवरण	२०
२.४	गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका प्रमुख पर्यटकीय स्थल तथा धार्मिक स्थल हरु	२२
२.५	वर्तमान भू-उपयोग स्थिति	२२
२.६	सामुदायिक मेलमिलाप सम्बन्धी समिति गठन र क्रियाकलाप	२३
२.७	स्थानीय राजनैतिक दलहरु	२४
२.८	गाउँपालिकाका जन निर्वाचित प्रतिनिधि तथा पदाधिकारीहरुको विवरण	२४
२.९	गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीको विवरण	२८
२.१०	गाउँपालिकाको संगठनात्मक ढाँचा वा संरचना	२८
३	**जनसाङ्ख्यिक विवरण तथा विशेषता**	**३०-४२**
३.१	जनसङ्ख्या वितरणको अवस्था	३०
३.२	घरपरिवारअनसार औसत परिवार सङ्ख्या तथा कुल जनसङ्ख्यामा लैङ्गिक अनुपात सम्बन्धी विवरण	३१
३.३	वार्डअनुसार घरधुरी, जनसंख्या तथा क्षेत्रफलको विवरण	३१
३.४	वार्ड अनुसार प्रमुख वस्तीहरुको विवरण	३३
३.५	उमेर तथा लिङ्गका आधारमा जनसंख्याको विवरण	३३
३.६	आर्थिक रुपले सक्रिय जनसङ्ख्याको अवस्था	३५

३.७	जातियताको आधारमा जनसंख्याको विवरण	३६
३.८	सबलाङ्ग र फरक क्षमता भएका जनसङ्ख्याको विवरण	३८
३.९	अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या	३९
४	**भौतिक पूर्वाधार, शैक्षिक तथा सामाजिक विकासको अवस्था**	**४३-७४**
४.१	छानाको प्रकारको आधारमा घरधुरी सङ्ख्या	४३
४.२	स्वामित्वको आधारमा घरपरिवारको बसोबासको अवस्था	४४
४.३	खानेपानीको स्रोतको आधारमा घरपरिवार सम्बन्धी विवरण	४५
४.४	इन्धनको प्रयोगको आधारमा घरपरिवार विवरण	४६
४.५	वत्ती प्रयोगका आधारमा घरपरिवार सङ्ख्या	४८
४.६	उपलब्ध सेवा सुविधाको आधारमा घरपरिवार विवरण	४९
४.७	शौचालय प्रयोगका आधारमा घरपरिवार विवरण	५०
४.८	आर्थिक वर्ष ०७९ र ०७९/ ०८० को पञ्जीकरणको विवरण	५२
४.९	आर्थिक वर्ष ०७९/०८० मा सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउनेको विवरण	५३
४.१०	कलेज तथा कक्षा १२ सम्म पठन पाठन हुने शैक्षिक संस्थाको विवरण	५७
४.११	५ वर्ष र सो भन्दा माथिकाको साक्षरताको आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण	५८
४.१२	विभिन्न विधालयमा अध्ययनरत विधालयको विवरण	५८
४.१३	५ वर्ष र सो भन्दा माथिकाको शैक्षिक अवस्था	६०
४.१४	कुल साक्षरता दरमा महिलाहरुको हिस्सा	६१
४.१५	बालविकास केन्द्रको विवरण	६१
४.१६	शिक्षक तथा विद्यार्थी विवरण	६२
४.१७	लिङ्गअनुसार १८ वर्षमुनीका बालबिबाहको सङ्ख्यात्मक विवरण	६७
४.१८	कामदारको रुपमा घर छोडेर घरबाहिर जान बाध्य बालक तथा बालिकाहरुको अवस्था	६८
४.१९	गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने बासिन्दाहरुको स्वास्थ्य तथा सरसफाईको अवस्था	६८
४.२०	गाउँपालिकामा बालक्लबहरुको सङ्ख्या र बालक्लबहरुमा आवद्ध बालबालिकाको अवस्था	६९
४.२१	गाउँपालिकामा जन्म दर्ता भएका बालबालिकाहरुको विवरण	६९
४.२२	गाउँपालिकाभित्र परिवारविहिन बालबालिकाको अवस्था	७०
४.२३	गाउँपालिकाविभिन्न खोप सेवा प्रयोग गर्नेहरुको संख्या	७१
४.२४	गाउँपालिकाविगत ३ वर्षको पोषणयुक्त खाना खानेहरुको सङ्ख्यात्मक अवस्था	७१
४.२५	गाउँपालिकाकुपोषण लागेका महिला तथा पुरुषहरुको सङ्ख्यात्मक अवस्था	७२
४.२६	दीर्घरोगका कारण नगरपालिकामा मृत्यु भएका बालक र बालिकाहरुको सङ्ख्यात्मक विवरण	७३
४.२७	विद्यमान स्वास्थ्य सेवाहरु	७३
५	**प्राकृतिक स्रोत, कृषि, उद्योग, पर्यटन, वनजंगल तथा अन्य पूर्वाधारसम्बन्धी विवरण**	**७५-९३**
५.१	वार्षिक कृषि उत्पादन सम्बन्धी विवरण	७५

५.२	मुख्य पेशा सम्बन्धी विवरण	७५
५.३	पशु धन तथा सोबाट हुने उत्पादनको अवस्था सम्बन्धी विवरण	७६
५.४	विशेष व्यावसायिक खेती र उत्पादन हुने मूख्य कृषिबाली	७६
५.५	गाउँपालिकामा रहेका बास्तुकला उद्योगहरु	७७
५.६	औद्योगिक तथा व्यापार, व्यवसाय (निर्माण व्यवसायी समेत) सम्बन्धी विवरण	७७
५.७	वाणिज्य (व्यापार व्यवसाय) सम्बन्धी बिवरण	८०
५.८	पशुपंक्षी /वन्यजन्तुको विवरण	८०
५.९	प्राकृतिक स्रोत (खानी/खनिज आदि)	८१
५.१०	वातावरण तथा सरसफाई सम्बन्धी विवरण	८१
५.११	गाउँपालिका भित्रका फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण	८१
५.१२	सेवा प्रवाह विवरण	८१
५.१३	गाउँपालिकाभित्र बसपार्क ताथा बसस्टेशनको अवस्था	८२
५.१४	गाउँपालिकाबाट सबैभन्दा टाढा रहेका बस्तीहरुको विवरण	८२
५.१५	गाउँपालिकाक्षेत्रभित्र रहेका खुला क्षेत्रहरु	८२
५.१६	गाउँपालिकाभित्र रहेको सरकारी स्वामीत्वको अचल सम्पत्ति सम्बन्धी विवरण	८३
५.१७	धार्मिक स्थलको नाम र संख्या सम्बन्धी विवरण	८४
५.१८	पूर्वाधार विकास अन्तर्गत राजमार्ग तथा ग्रामीण सडकको अवस्था	८४
५.१९	गाउँपालिकामा निर्माणाधिन नगरस्तरीय सडकको अवस्था	८४
५.२०	गाउँपालिकाक्षेत्रभित्र रुट परमिट लिएर सञ्चालन भएका सवारी साधनहरुको विवरण	८६
५.२१	गाउँपालिकाविद्यमान सतह ढलको अवस्था	८६
५.२२	सार्वजनिक शौचालय सम्बन्धी विवरण	८६
५.२३	गाउँपालिकाप्राकृतिक प्रकोपबाट भएको क्षेतीको विवरण	८७
५.२४	विपद ब्यवस्थापन पूर्वतयारी सम्बन्धी विवरण	८७
५.२५	गाउँपालिकाविद्युतीकरणको अवस्था	८७
५.२६	गाउँपालिकाक्षेत्रमा दुरसञ्चार सम्बन्धी विवरण	८८
५.२७	गाउँपालिका भित्र स्थापीत ब्यापारिक केन्द्रहरुको विवरण	८९
५.२८	गाउँपालिकाक्षेत्रभित्र रहेका सामुदायिक भवनको विवरण	८९
५.२९	सार्वजनिक पार्टी, पौवा र चौतारा सम्बन्धी विवरण	९०
५.३०	गाउँपालिकाक्षेत्रमा खेलमैदान सम्बन्धी विवरण	९०
५.३१	गाउँपालिकाक्षेत्रमा पार्क, वनस्पति तथा उद्यानहरुको अवस्था	९१
५.३२	गाउँपालिकाको कार्यालयदेखि वडा कार्यालयसम्मको दुरी सम्बन्धी अवस्था	९१
५.३३	राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संघ/संस्थाहरुको विवरण	९१
५.३४	गाउँपालिकाको गत विगत वर्षको न्यूनतम शर्त तथा कार्यसम्पादन मापन सम्बन्धी अवस्था	९२
५.३५	गाउँपालिकाभित्र रहेका स्वास्थ्य चौकी तथा इन्चार्जहरुको विवरण	९२
६	**सरकारी कार्यालय तथा गैर सरकारी संघ संस्थाहरुको विवरण**	**९४-९९**
६.१	सरकारी कार्यालयहरुको विवरण	९४

६.२	सूरक्षा इकाईहरु	९४
६.३	शवदाह तथा पशु बधशालाको स्थिति	९४
६.४	शुद्धोधन गाउँपालिका भित्र सञ्चालनमा रहेका सञ्चारका साधनहरु	९५
६.५	गाउँपालिकामा रहेका सहकारी संस्थाहरुको विवरण	९५
६.६	गाउँपालिकाक्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका बैंक तथा वित्तिय संस्थाहरुको विवरण	९६
६.७	गाउँपालिकाक्षेत्रमा रासायनिक मल बिक्री वितरण गर्ने सहकारी संस्थाहरु	९६
६.८	गाउँपालिकाक्षेत्रमा रहेका कृषि सेवा केन्द्र, उपकेन्द्र र कृषि समुहहरुको सङ्ख्यात्मक अवस्था	९७
६.९	पशुसेवा केन्द्र, उपकेन्द्र र कृषक समुहका भवनको अवस्था	९७
६.१०	गाउँपालिकामा हुलाक सेवाको अवस्था	९७
६.११	साविक गाविस तथा हालका वडा कार्यालयहरुको भवनको अवस्था	९८
६.१२	गाउँपालिकामा वित्तिय अवस्था	९८
७	**आर्थिक तथा सामाजिक विकासका अवसर, चुनौती र सम्भावनाहरु**	**१००-१०६**
७.१	गाउँपालिकाको दीर्घकालिन सोच	१००
७.२	गाउँपालिकाको अवसरहरु	१००
७.३	गाउँपालिकाको समस्या तथा चुनौतीहरु	१०१
७.४	गाउँपालिकाका विकासका सम्भावनाहरु	१०२
७.५	निश्कर्ष	१०३
७.६	सुझाव	१०४
	अनुसूची	
	सन्दर्भसूची	

अध्याय एक
अध्ययन विधि

१.१ पृष्ठभूमी

नेपालको संविधान २०७२ मा उल्लेख भएअनुसार गरिएको राजनैतिक विभाजनअनुसार व्यवस्था गरिएका सातवटा प्रदेश मध्ये लुम्बिनी प्रदेश साविक प्रदेश नम्बर पाँच (मिति २०७५ आषाढ २२ गतेका दिन पाँच नं. प्रदेश सभाबाट लुम्बिनी प्रदेश नामाकरण गर्ने प्रस्ताव दुई तिहाई बहुमतबाट पारित भएको) अन्तर्गतको एक जिल्ला कपिलवस्तु हो । विगतमा गरिएको भौगोलिक विभाजन अनुसार पहाडी प्रदेश अन्तर्गत पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रको साविक लुम्बिनी अञ्चलको पाँचवटा जिल्ला मध्येको एउटा जिल्ला कपिलवस्तु हो । ९१.८३ वर्ग कि.मि. कुल क्षेत्रफल ओगटेको यस जिल्ला समुद्र सतहबाट १६५ मिटरदेखि १५६ मिटर उचाइ सम्म रहेको छ । यस जिल्लामा उष्ण, शीतोष्ण र समशीतोष्ण गरी सबै किसिमको हावापानी पाइन्छ । यस जिल्लाको पूर्वी सिमानामा रुपन्देही, पश्चिममा दाङको सीमाना पर्दछ भने दक्षिणमा भारत पर्दछ । तौलिहवा, तिलौराकोट र कुदान जस्ता प्रसिद्ध प्राचीन कोटहरू जस्ता प्राकृतिक र धार्मिक स्थलहरू रहेको यो जिल्ला पर्या-पर्यटन, धार्मिक पर्यटन, कृषि तथा लघु उद्यम आदिको विकासका लागि बलियो सम्भावना बोकेको जिल्लाका रूपमा चिनिन्छ ।

नेपालको संविधान २०७२ मा व्यवस्था गरिए बमोजिम विक्रम सम्वत् २०७३ मा गरिएको स्थानीय निकायको पुन : संरचनाअनुसार कपिलवस्तु जिल्लाका साविकमा कायम रहेका शुद्धोधन गाउँपालिकाका६ वटा गा. वि. स. हरूलाई समेटेर शुद्धोधन गाउँपालिकाको गठन गरिएको हो । वडा नं. १ को बगदी देखि वडा नं ६ को बाँसखोर र टिटहिरियासम्मको जैविक विवधताले भरिपूर्णभू-भाग विभिन्न प्रकारका प्राकृतिक सम्पदा तथा वन पैदावरहरूको प्राचुर्यता रहेको छ ।

भौगोलिक बनोट, जनसङ्ख्याको आकार, पेशा, आर्थिक स्रोत, शिक्षा तथा अन्य भौतिक पूर्वाधारहरुको अवस्थाको वास्तविक पहिचान नभएसम्म भविष्यका लागि स्पष्ट योजना तथा कार्यक्रम तय गर्न समस्या पैदा हुने हुन्छ । यस गाउँपालिकाको आर्थिक समृद्धि र उन्नतिका लागि आवश्यक योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्न यहाँको भौतिक, प्राकृतिक, सामाजिक तथा मानवीय संसोधनको सुक्ष्म रूपमा गरिएको विश्लेषणले सहयोग पुयाउन सक्ने अपेक्षासहित वस्तुगत विवरण तयार गरिएको छ । नेपालको वर्तमान संविधानमा व्यवस्था भएअनुसार स्थानीय तहहरूलाई स्थानीय सरकारको मान्यता प्रदान गरिएको छ । स्थानीय तहहरू पहिलेभन्दा धेरै अधिकारसम्पन्न भएका छन् । स्थानीय सरकार सञ्चालन सम्बन्धी ऐन तथा नियमावलीमा गाउँपालिका तथा नगरपालिकाहरूले वस्तुगत विवरण तयार गरी त्यसैका आधारमा योजना छनौट गर्नुपर्ने व्यवस्था उल्लेख गरिएको छ । वस्तुगत विवरण तयारीका लागि वास्तविक सूचनाहरूको संकलन र तीनिहरूको विश्लेषण गर्नुपर्दछ । यथार्थपरक ढंगले तयार गरिएको वस्तुगत विवरणले गाउँपालिका लगायत अन्य सरोकारवाला निकायहरूलाई विकास निर्माणका क्रियाकलाप संचालन गर्न ठूलो सहयोग पुर्याउँदछ ।

विकास निर्माणका क्रियाकलापहरू सञ्चालन तथा सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा स्थानीय सरकारहरूको भूमिका बढ्दै गईरहेको सन्दर्भमा गाउँपालिकाको आर्थिक, भौतिक, सामाजिक, शैक्षिक, जनसाङ्ख्यिक, भौगोलिक, पूर्वाधार आदिजस्ता समग्र अवस्थाका बारेमा उल्लेख गरिएको वस्तुगत विवरणको तयारी एक महत्त्वपूर्ण कार्य हो । यस गाउँपालिकामा समावेश भएका साविकका गा.वि.स.हरूले विगतमा गाउँ वस्तुगत विवरण तयार गरेको भए तापनि नयाँ संरचनाअनुसार गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार गर्नु आवश्यक देखिएको हुँदा यस अध्ययन कार्य गरिएको छ ।

१.२ वस्तुगत विवरण तयार गर्नुको उद्देश्य

गाउँपालिकाको भौगोलिक, आर्थिक, शैक्षिक जस्ता समग्र पक्षको अध्ययन गरी आवश्यकता अनुसार योजनावद्ध तरिकाबाट विकास प्रक्रियालाई अगाडि बढाई नगरबासीको जीवनस्तरमा वाञ्छित परिवर्तन ल्याउने कार्यलाई यस अध्ययनले सहयोग पुयाउने अपेक्षा गरिएको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन सम्बन्धी नेपालको वर्तमान संविधान, सङ्घीय तथा प्रादेशिक सरकार र स्वयम् स्थानीय तहबाट निर्माण गरिएका ऐन तथा नियमावलीअनुसार संविधानतः आर्थिक तथा राजनैतिक अधिकारप्राप्त गाउँपालिकाले आफ्नो विकास निर्माण कार्यजनमुखी, सहभागितामूलक, प्रभावकारी, सुव्यवस्थित र दिगो प्रतिफल दिने गरी प्राथमिकताका आधारमा आवश्यक योजना तयार पारी सञ्चालन गर्ने कार्यमा यस वस्तुगत विवरणले सहयोग पुयाउन सक्नेछ भन्ने अपेक्षा यस अध्ययनमा राखिएको छ । परिवर्तित राजनैतिक सन्दर्भमा स्थानीय निकायहरूको पुनर्संरचनापश्चात् गठित यस गाउँपालिकाको भौतिक, आर्थिक जनसाङ्ख्यिक तथा सामाजिक अवस्थाको विश्लेषण गरी विकासका सम्भावना तथा चुनौतीहरूका बारेमा उजागर गर्ने अभिप्रायक साथ यो अध्ययन गरिएको छ ।

गाउँपालिकाकोआफ्नो समग्र विकासका लागि उपयुक्त र आवश्यक योजना तथा कार्यक्रमहरू निर्माण गरी तिनीहरूको कार्यान्वयनमार्फत समग्र गाउँपालिकाबासीको आर्थिक तथा सामाजिक स्तरमा उल्लेख्य सुधार गरी समृद्ध र आर्थिक रूपले सक्षम गाउँपालिकाको रूपमा स्थापित गराउने मार्गमा सहयोग पुयाउने मूख्य उद्देश्य यस अध्ययनको रहेको छ । यस अध्ययनका अन्य उद्देश्यहरू निम्नअनुसार रहेका छन् :-

- ❖ गाउँपालिकाको भौतिक, आर्थिक, सामाजिक, जनसाङ्ख्यिक, शैक्षिक तथा भौगोलिक अवस्थाको विश्लेषण सहितको वस्तुगत विवरण तयार गर्ने ।
- ❖ गाउँपालिकाबाटभविष्यमा सञ्चालन गरिने आवधिक योजना तथा वार्षिक कार्यक्रमको लागि प्राथमिकता निर्धारणको लागि आधारस्तम्भ तयार गर्ने ।
- ❖ गाउँपालिकाकोवास्तविक र सही सूचना संकलन तथा व्यवस्थापन गर्न र कार्ययोजना बनाउन मद्दत पुयाउने ।
- ❖ गाउँपालिकाकोआर्थिक तथा सामाजिक विकासका सम्भावना र चुनौतीहरू बारेमा प्रकाश पार्ने ।
- ❖ सूचनाबाट विभिन्न निकाय तथा व्यक्तिहरूसंग सम्बन्ध बढाउन सहज हुने हुनाले आपसी सहयोगको वातावरण निमाण गर्ने वार्डभित्र रहेका प्रमुख ऐतिहासिक, प्राकृतिक तथा धार्मिक सम्पदास्थलहरूका बारेमा परिचय दिने ।

१.३ वस्तुगत विवरण तयार गर्नुको औचित्य

लामो समयसम्मको योजनाबद्ध आर्थिक विकासको परिणामस्वरूप पनि नेपालका स्थानीय निकायहरू आर्थिक रूपले समृद्धिको उच्चतहमा पुग्न सकेको पाइएन । केन्द्रीकृत राज्य व्यवस्थाका कारण स्थानीय तहका साधन तथा स्रोतहरूमाथि केन्द्रको नै बढी अधिकार रहने र केन्द्रीय सरकारको विनियोजित बजेटमार्फत स्थानीय निकायहरू सञ्चालन भइरहँदा जनअपेक्षित रूपमा गाउँमा विकासका आयामहरु समुन्नत अवस्थामा पुग्न सकेनन् । वर्तमान नेपालको संविधान २०७२ ले स्थानीय तह वा सरकारहरूलाई विभिन्न आर्थिक तथा राजनैतिक अधिकारहरू प्रदान गरेको छ । स्थानीय तहहरू पहिलेको तुलनामा बढी अधिकारसम्पन्न हुने भएका छन् । यस गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार नभएकोले वस्तुगत विवरण तयारी गर्ने कार्य गरिएको छ । गाउँपालिकाको भौतिक, सामाजिक, शैक्षिक, आर्थिक तथा अन्य विविध पक्षको सुक्ष्म विश्लेषणबाद नै त्यहाँको यथार्थ स्थितिको पहिचान हुन जान्छ । यस गाउँपालिकाको आर्थिक तथा सामाजिक अवस्था र आर्थिक स्रोतका बारेमा पहिचान गरी विकासका सम्भावना र चुनौतीहरूलाई समेत उजागर गर्ने उद्धेश्य यस अध्ययनको रहेकाले यसको ठूलो औचित्य तथा महत्त्व रहेको छ । गाउँपालिकाको समृद्धि र उन्नतिका लागि गाउँपालिकाका सरकारी निकायहरू, जन निर्वाचित प्रतिनिधिहरू तथा अन्य सरोकारवालाहरूलाई भविष्यमा सञ्चालन गर्न सकिने विभिन्न योजना, कार्यक्रम तथा आवश्यक नीति निर्माणका लागि आधार हुनसक्ने अपेक्षासहित यो अध्ययन गरिएको छ । गाउँपालिकाको विविध पक्षहरूको वास्तविक स्थितिको तथ्याङ्क र सूचनाबिना कुनैपनि योजनाको सही छनौट हुन सक्दैन । तसर्थ वस्तुगत विवरणको आधारमा प्राथमिकता निर्धारण गरी वास्तविक आवश्यकता र जनताको चाहनामा आधारित कार्यक्रम संचालन गर्न तथा भविष्यका लागि पूर्व तयारी गर्न समेत यसबाट सहयोग पुग्दछ । तसर्थ वार्डले यस आर्थिक वर्षमा वस्तुगत विवरण तयार गर्ने निर्णय गरे बमोजिम यो अध्ययन गरिएको छ । यस विवरणले निम्न कुरामा मद्दत पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

- ❖ गाउँपालिकाकोवास्तविक र सही सूचना संकलन तथा व्यवस्थापन गर्न मद्दतपुग्ने ।
- ❖ गाउँपालिका भित्रका स्रोत, साधन र क्षेमताको पहिचान भई तिनीहरूको सदुपयोग गर्न तथा सम्भावितजोखिमहरूबाट बच्न उपायहरूको खोजी गर्न सकिने ।
- ❖ गाउँपालिकाभौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक, धार्मिक, प्राकृतिक, जनसंख्यिक, शैक्षिक र मानवीय जीवनका हरेक पक्षहरुको बारेमा जानकारी प्राप्त हुने हुनाले संचालित कार्यक्रमको समिक्षा गरी सुधार, समायोजन वा परिवर्त गर्न र नयाँ योजना तर्जुमाको लागि पृष्ठपोषण प्राप्त हुने ।
- ❖ सूचनाबाट विभिन्न निकाय तथा व्यक्तिहरुसँग सम्बन्ध बढाउन सहज हुने हुनाले आपसी सहयोगको वातावरण निमाण हुने ।

१.४ वस्तुगत विवरण तयारीका लागि अपनाईएका विधिहरु

सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट तयार पारी उपलब्ध गराईएको ढाँचा वा प्रारूपलाई मुख्य आधार मानी वार्डबाट प्राप्त सुझाव सल्लाह अनुसार गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार पारिएको छ । आवश्यकताअनुसार मन्त्रालय तोकेको ढाँचामा केही थप सूचना तथा विवरणहरूलाई

समावेश समेत गरिएको छ । गाउँपालिकाबाट वस्तुगत विवरण तयार गर्नका लागि सूचना प्राप्त भएबमोजिम स्थानीय निकायमा रहेर लामो समयसम्म कार्य गरेका विशेषज्ञहरूको समुहबाट गाउँपालिकाको नियमानुसार सम्झौता गरी वस्तुगत विवरण तयार गर्ने कार्यलाई सम्पन्न गरिएको छ । कपिलवस्तु जिल्लाको मध्य क्षेत्रमा अवस्थित गाउँपालिकाको समग्र पक्षको विकासका सम्भावना र चुनौतीहरू के के छन् ?र समृद्ध गाउँपालिकाको रूपमा यसलाई कसरी स्थापित गराउन सकिन्छ । भन्ने विषयमा केन्द्रित रही वार्डका जननिर्वाचित प्रतिनिधि तथा विभिन्न सरोकारवाला व्यक्तिहरूवाद सङ्कलन गरिएका धारणाहरूलाई पनि यस अध्ययनमा समावेश गरिएको छ ।

यस सन्दर्भमा केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागबाट प्रकासित सूचना, राष्ट्रिय जनगणना २०६८ को विस्तृत प्रतिवेदन, जिल्ला समन्वय समिति कपिलवस्तुजिल्लास्थित विभिन्न सरकारी कार्यालयहरू, साविकमा कायम रहेका सम्बन्धित वडाका का अभिलेखहरू, प्रकासित पुस्तक तथा कृतिहरू, वार्डका निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरू, स्थानीय बुद्धिजीवीहरू, समाजसेवी एवम् राजनीतिज्ञसँगको परामर्श, स्थलगत अवलोकन लगायतका स्रोत र विधिहरूलाई आधार मानी आवश्यक सूचना तथा तथ्याङ्कहरू सङ्कलन गरी विश्लेषणात्मक, विवरणात्मक तथा व्याख्यात्मक विधिलाई प्रयोग गरी यो वस्तुगत विवरण तयार गरिएको छ ।

१.५ वस्तुगत विवरणको सिमाहरु

कुनैपनि अध्ययन अनुसन्धान निश्चित क्षेत्र, समय र बजेटको सीमामा आधारित हुन्छ । स्रोत, साधन र समयको पावन्दीभित्र अध्ययन क्षेत्रका उद्देश्य अनुरूपका सत्य र वास्तविक तथ्यहरूलाई उजागर गर्ने गरी अध्ययन कार्यको सीमा निर्धारण गर्नुपर्ने हुन्छ । गाउँपालिकाको समग्र पक्षको अध्ययन गरी वस्तुगत विवरण तयार पार्ने कार्य गरिएको भए तापनि यस गाउँपालिकाको सन्दर्भमा यो पहिलो कार्य हो । गाउँपालिकामासमावेश भएका साविकका गा.वि.स.हरूले विगतमा गाउँ वस्तुगत विवरण तयार गरेको तापनि वर्तमानमा परिवर्तित संरचनाअनुसार गाउपालिकाको समग्र तथा एकिकृत वस्तुगत विवरणका लागि अद्यावधिक सूचना तथा तथ्याङ्कहरूको आवश्यकता पर्ने भएकोले मन्त्रालयले तोकेको प्रारूपमा आधारित रही यो वस्तुगत विवरण तयार गरिएको छ । यस वस्तुगत विवरणमा गाउँपालिकाको हकमा प्राप्त भएसम्मका तथ्य र सूचनाहरूलाई यथासंभव समावेश गर्ने प्रयत्न गरिएको छ । वस्तुगत विवरण तयार गर्नका लागि कपिलवस्तु जिल्लास्थित शुद्धोधनगाउपालिकासंग सम्झौता गरी सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले निर्धारण गरेको मापदण्डको अधीनमा रही तयार गरिएको यस वस्तुगत विवरणका सीमाहरू देहायअनुसार रहेका छन् ।

- ❖यो वस्तुगत विवरणमा कपिलवस्तु जिल्लामा रहेका सात वटा स्थानीय तहहरू मध्य शुद्धोधन गाउँपालिकाको भौगोलिक, भौतिक, आर्थिक सामाजिक, शैक्षिक, जनसाङ्ख्यिक, राजनैतिक अवस्था तथा सरकारी र गैर सरकारी संघ संस्था एवम् विकासका पूर्वाधार आदिजस्ता विषय र क्षेत्रहरूको अवस्था मात्र समेटीएको छ ।
- ❖शुद्धोधन गाउँपालिकाको अलावा जिल्लामा रहेका अन्य स्थानीय तहहरूको विवरणलाई यस अध्ययनमा समावेश गरिएको छैन ।

- ❖ वस्तुगत विवरण तयार गर्नका लागि शुद्धोधन गाउँपालिकाकासंग गरिएको सम्झौताको सीमाभित्र रही यो कार्य पुरा गरिएको छ ।
- ❖ वस्तुगत विवरण तयारीको कार्यलाई उद्देश्यमूलक र प्रभावकारी बनाउन निश्चित स्रोत, साधनको प्रयोग गरिएको छ ।
- ❖ गाउँपालिकाका गरिएको सम्झौताअनुसार सम्झौतापत्रमा उल्लेख भएको मितिभित्र कार्य सम्पन्न गरी वस्तुगत विवरण गाउँपालिकाको कार्यालयमा पेश गर्नेगरी समय सीमा निर्धारण गरिएको छ ।
- ❖ वस्तुगत विवरण तयार गर्दा आवश्यकताअनुसार प्राथमिक तथा सहायक दुबै किसिमका तथ्याङ्कहरूको प्रयोग गरिएको छ ।

१.६ वस्तुगत विवरणको संरचना

कपिलवस्तु जिल्लाको शुद्धोधन गाउँपालिकामा रहेका ६ वटा वडाहरू मध्ये जिल्लाको अन्तिम भागमा अवस्थित यस शुद्धोधन गाउँपालिकाको आर्थिक भौगोलिक, शैक्षिक, सामाजिक, जनसाङ्ख्यिक आदिजस्ता विविध पक्षहरूलाई समावेश गरी सङ्घीय मामला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयले तोकेको सूचनाहरूलाई समावेश गर्ने गरी तयार गरिएको वस्तुगत विवरणको संरचना यसप्रकार रहेको छ ।

- ❖ अध्याय १ मा अध्ययन विधि खण्ड रहेको छ । यसमा अध्ययनको पृष्ठभूमि, वस्तुगत विवरण तयार गर्नुको उद्देश्य, वस्तुगत विक तयार गर्नुको औचित्य, वस्तुगत विवरण तयार गर्नका लागि अपनाएको विधि, वस्तुगत विवरणका सीमाहरू तथा वस्तुगत विवरण संरचनालाई समेटिएको छ ।
- ❖ अध्याय २ मा गाउँपालिकाको परिचय खण्डलाई समावेश गरिएको छ । यसमा गाउँपालिकाको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि, नामाकरण संरचना, भौगोलिक अवस्थिति, सिमाना, भौगोलिक स्वरूप, गाउँपालिभित्रका प्रसिद्ध पर्यटकीय तथा धार्मिक सम्पदास्थल वार्डभित्र मनाइने चाडपर्व, मेला उत्सव एवम् वार्डका निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूको विवरण, कर्मचारीको विवरण आदिजस्ता विषयहरूलाई समेटिएको छ ।
- ❖ अध्याय ३ मा गाउँपालिकाकोजनसाङ्ख्यिक विवरण तथा परिदृश्यलाई समाविष्ट गरिएको छ । अध्याय ४ मा वार्डको भौतिक पूर्वाधार, शैक्षिक तथा सामाजिक पक्षसँग सम्बन्धित विभिन्न विषय वस्तुहरूलाई समावेश गरिएको छ ।
- ❖ अध्याय ५ मा गाउँपालिकाभित्ररहेका विभिन्न गाउपालिकाहरूकोसमग्र भौतिक तथा सामाजिक विकासका पूर्वाधारहरू, वनजंगल आदिको अवस्थालाई समावेश गरिएको छ ।
- ❖ अध्याय ६ मा गाउँपालिकाभित्र रहेका विभिन्न सरकारी कार्यालय तथा गैर सरकारी संघ संस्थाको विवरणलाई प्रस्तुत गरिएको छ ।
- ❖ अध्याय ७ मा गाउँपालिकाकोसामाजिक विकासका अवसर तथा सम्भावना, चुनौती / समस्या, सुझाव तथा निश्कर्षलाई समावेश गरिएको छ ।

अध्याय दुई
अध्ययन परिचय

२.१. शुद्धोधन गाउँपालिकाको परिचय

नेपालको संविधान २०७२ मा उल्लेख भएअनुसार गरिएको राजनैतिक विभाजनअनुसार व्यवस्था गरिएका सातवटा प्रदेशहरु र ७५३ वटा स्थानीय तहहरुमध्ये लुम्बिनी प्रदेश (साविक प्रदेश नम्बर पाँच) कपिलवस्तु जिल्ला अन्तर्गत पर्ने एउटा स्थानीय तह शुद्धोधन गाउँपालिका हो । कपिलवस्तु जिल्लाको मध्य भाग तथा प्रदेशसभा अन्तर्गत निर्वाचन क्षेत्र नं. १ मा यो गाउँपालिकाअवस्थित छ । प्रसिद्ध पावनमयी शालग्रामयुक्त कृष्णागण्डकीको तटदेखि ऐतिहासिक तथा पौराणिक महङ्खवको पञ्चासे लेकसम्म विस्तारित यस गाउँपालिका पर्या-पर्यटन, धार्मिक पर्यटन, पदयात्रा, जलयात्रा, मनमोहक दृश्यावलोकन, कृषि तथा लघु उद्यम आदिको विकासका लागि बलियो सम्भावना बोकेको क्षेत्रका रुपमा चिनिन्छ । यो गाउँपालिका पहाडी भौगोलिक बनावट भएको, प्राकृतिक, सांस्कृतिक तथा सामाजिक विविधताका दृष्टिले महङ्खवपूर्ण र सुन्दर गाउँपालिका हो । नेपाल सरकारको मिति २०७३ साल फागुन ३० गतेको निर्णयअनुसार कपिलवस्तु जिल्लाका साविकमा कायम रहेका ६ वटा गा.वि.स. र एउटा गाउँपालिकालाई समायोजन गरी गठन भएका सातवटा स्थनिय तहहरु मध्ये शुद्धोधनगाउँपालिका एक हो।यस गाउँपालिका २७ २९' ५७.०५८" उत्तरी अक्षांस र ८३१२' ४६.२१" पूर्वी देशान्तरमा अवस्थित छ । यस गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल ९१.८३ वर्ग किलोमीटर रहेको छ भने समुद्र सतहबाट १५१मीटर उचाईदेखि १६२ मिटरसम्मको उचाईमा यो गाउँपालिका फैलिएर रहेको छ । जनसङ्ख्याको दृष्टिले जिल्लाका सातवटा स्थानीय तहमा छैठौँ स्थानमा यो गाउँपालिका पर्दछ। २०७८ सालको जनगणनाअनुसार गाउँपालिकामा रहेका ८६१०घरधुरीमा कुल जनसङ्ख्या ५२९९६ बराबर रहेको छ । जसमा महिला २६९७५ र पुरुषको सङ्ख्या २६०२१ रहेको छ । यस गाउँपालिकाको नवगठित संरचनाअनुसार वडा सङ्ख्या, क्षेत्रफल एवम् वडागत रुपमा जनसङ्ख्याको विवरणलाई विवरणलाई तलको तालिका नं. २.१.१ मा प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका नं. २.१.१

गाउँपालिकाको वर्तमानमा कायम भएका वडाहरुको क्षेत्रफल, घरधुरी तथा जनसङ्ख्या विवरण

पालिकाको घरधुरी र जनसंख्या विवरण २०७९/०८०

वडा	वडा कार्यालयको नाम	घर परिवार संख्या	महिला	पुरुष	जम्मा	क्षेत्रफल वर्ग कि.मि.
१	पतरिया	१७८३	५१४०	४९१५	१००५५	१५.२६
२	नन्दनगर	१३७५	४२९५	४०९८	८३९३	१५.१८
३	लवनी	१४७५	४४००	४४८५	८८८५	१२.५५
४	विठुवा	८३८	२६९७	२५९६	५२९३	९.७२
५	ह्थिहवा	१४७९	४८६३	४५४५	९४०८	१७.३८
६	बाँसखोर	१६६०	५५८०	५३८२	१०९६२	२१.७४
जम्मा		**८६१०**	**२६९७५**	**२६०२१**	**५२९९६**	**९१.८३**

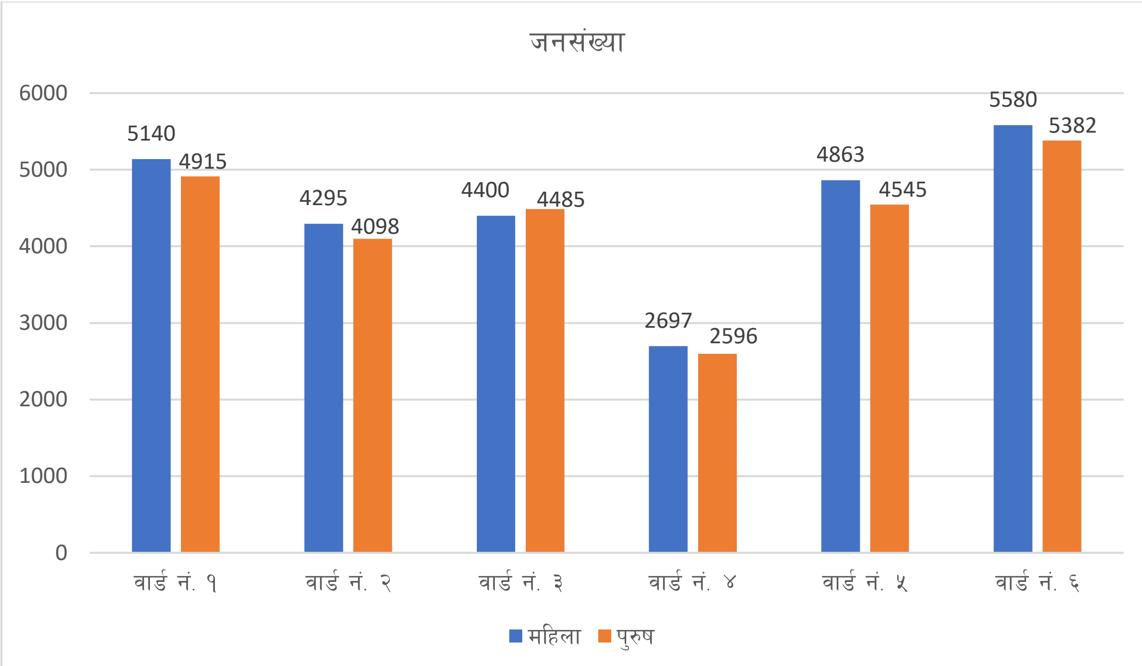

चित्र नं. २.१.१

माथिको तालिकालाई अध्ययन गर्दा यस गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल ९१.८३ वर्ग कि.मि. बराबर रहेको देखिन्छ। क्षेत्रफलका दृष्टिले सबैभन्दा ठूलो वडा नं.६(बाँसखोर)रहेको छ भने सानो वडा नं. ४ रहेको छ । सघन बस्तीयुक्त क्षेत्र भएका कारण क्षेत्रफलका हिसाबले दोस्रोठूलो वडा रहेको वडा नं. १जनसङ्ख्या सबैभन्दा बढी रहेको देखिन्छ । सबैभन्दा कम जनसङ्ख्या वडा नं.४मा रहेको देखिन्छ । वि. सं. २०७९सालमा कपिलवस्तु जिल्लालाई स्थानिय तहमा लैजादा कपिलवस्तु जिल्लामा शुद्बोधन गाउँपालिका पनि रहेको छ । तत्कालिन ६ वटा गा.वि.स.हरु लाई समावेश गरेर यस शुद्बोधन गाउँपालिकालाई ६ वटा वडामा विभाजित गरी शुद्बोधन गाउँपालिका गठन भएको थियो । साविक शुद्बोधन गाउँपालिकाको वडागत संरचना देहायअनुसार रहेको थियो ।

तालिका नं. २.१.२

साविक शुद्बोधनगाउँपालिकाको वडागत संरचना

साविक शुद्बोधन गाउँपालिकाका साविक वडाहरु	साविक शुद्बोधन गाउँपालिकामा समावेश गरिएका साविकका वडाहरु	समावेश गरिएका साविक गा.वि.स.का वडाहरु
१	पतरिया	बगदी, उचडिहवा, प्रगतिनगर, अन्हराठ, सोहसा, पतरिया, छपिया, भलुहिया, बकुली, सेखुइया, मानपुर, सूर्यबलिया ।
२	नन्दनगर	बरगदवा, मदरगढ, श्रीनगर, भुसुडी, ठुलो नन्दनगर, सानो नन्दनगर, कर्महवा, बन्जरडीह, धतुरगढ, लवनीडीह, हरनामपुर, अवधनगर, सिद्धिपुर, रजवापुर, नौडिहवा, मेहनिया ।

३	लवनी	मोतिभारी, कोरारडीह, गुलरी, असुरैना, सानो सिसहनिया, ठुलो सिसहनिया, भगवानपुर, पिपरहवा, कट्याभारी, महतिनिया, झरुवा, हर्दिहवा, सेमरहवा ।
४	विठुवा	मेतिभारी, पिपरहवा, मुडफुटवा, रमवापुर, मधुनगरा, महादेवा ।
५	हथिहवा	शिवलवा, जयनगरा, छोटुडिह, गदहवा, श्रीनगर, फुलवापुर, दोहनी, गनवरिया, तारानगर, घिराउजोट, शिवपुर, बिष्णुपुर, बिचौवापुर, लोधपुर, गनवरिया ।
६	बाँसखोर	नरखोरीया, परसिया, बेल्भरिया, सानो कर्मा, ठुलो कर्मा, कपासी, बिमिहा, बरहा, गौरा, टिटहिरिया ।

सडककर आदिबाट प्राप्त हुने आयको अतिरिक्त व्यक्तिगत कर, मालपोत कर, सम्पत्ति कर तथा संविधानले व्यवस्था गरे अनुरुपका स्रोतबाट प्राप्त हुने आयकर एवम् केन्द्रीय र प्रादेशिक सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान नै आगामी दिनमा गाउँपालिकाका आम्दानीका प्रमुख स्रोतहरु हुन् । गाउँपालिकाले स्पष्ट योजना, नीति तथा कार्यक्रम निर्माण गरी स्थानीय स्रोतहरुको अधिकतम् परिचालन गर्दै आन्तरिक आय आर्जन वृद्धितर्फ लाग्नुपर्ने हुन्छ । गाउँपालिकाको समग्र विकासका लागि आन्तरिक स्रोतको परिचालनबाट प्राप्त हुने राजश्वको ठूलो भूमिका रहेको हुन्छ । यस गाउँपालिका पनि प्राकृतिक साधन तथा स्रोतका दृष्टिले गरिब रहेको छ। राजश्व सङ्घीय, प्रादेशिक र स्थानीय सरकार वा तहमा भागबण्डा लाग्ने संवैधानिकव्यवस्था भएबाट यसको निश्चित अंश गाउँपालिका कोषमा पनि प्राप्त हुने देखिन्छ । प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने राजश्वलाई संविधानले तीन भाग लाग्ने व्यवस्था गरेको भए तापनि यस बारेमा अझैसम्म प्रष्ट मोडालिटी अहिलेसम्म निर्माण नभएकोले जिल्ला समन्वय समिति कपिलवस्तुबाट उठाइएको राजश्व गाउँपालिकामा कति भाग जाने हो त्यसको एकिन हुन सकिरहेको छैन । संविधानले प्रदान गरेको अधिकारको प्रयोग गरी आन्तरिक स्रोत परिचालनबाट गाउँपालिकाले आय आर्जन अर्थात राजश्व संकलनका लागि निकै ठूलो प्रयत्न गर्नुपर्ने देखिन्छ । नेपाल सरकारद्वारा स्थानीय तहको पुनर्संरचना गर्दाका बखत गाउँपालिकाको नाम शुद्धोधनमा कायम गरिएको छ । मठ, मन्दिर, मस्जिद तथा देवालयहरु जस्ता प्रसिद्ध ऐतिहासिक, प्राकृतिक तथा धार्मिक सम्पदास्थलहरुले धनी रहेको हुँदा पर्यटकीय तथा आर्थिक विकासको प्रवल सम्भावना यस गाउँपालिकाको रहेको छ । लामो समयसम्मको योजनाबद्ध आर्थिक विकासको परिणामस्वरुप पनि नेपालका स्थानीय निकायहरु आर्थिक रुपले समृद्धिको उच्च तहमा पुग्न सकेको पाइएन । केन्द्रीकृत राज्य व्यवस्थाका कारण स्थानीय तहका साधन तथा स्रोतहरुमाथि केन्द्रको अधिकार रहन र केन्द्रीय सरकारको विनियोजित बजेटमार्फत स्थानीय निकायहरु सञ्चालन भइरहँदा जनअपेक्षित रुपमा गाउँमा विकासका आयामहरु समुन्नत अवस्थामा पुग्न सकुनन् । वर्तमान नेपालको संविधान २०७२ लें स्थानीय तहहरुलाई विभिन्न आर्थिकतथा राजनतिक अधिकारहरु प्रदान गरेको छ । स्थानीय सरकारहरु अधिकार सम्पन्न हुने भएका छैनन् । प्राकृतिक साधन तथा स्रोतको उपयोग र यहाँका पर्यटकीय तथा धार्मिक सम्पदास्थलहरुको माध्यमबाट गाउँपालिकाको आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा ठूलो योगदान पुग्ने देखिन्छ ।

२.२ भागौलिक स्वरुप

वडा नं. १ को बगदी देखि वडा नं. ६ को बाँसखोर हुँदै शिवहवा भन्सार (भारतको नाका) सम्म फैखिएको यस गाउँपालिका पूर्वमा रुपन्देही जिल्लाको लुम्बिनी साँस्कृतिक नगरपालिका पश्चिममा मायादेवी गाउँपालिका , दक्षिणमा भारतको सिमाना र उत्तरमा मायादेवी र बाणगंगा नगरपालिका सँग जोडिएको छ । यस गाउँपालिकाको जम्मा ९१.८३ वर्ग मिटर क्षेत्रफलमा छुटिएको छ । १५१ मि. देखि १६५ मिटर उचाइसम्म फैलिएको छ । यस गाउँपालिका सम्पूर्ण भाग समथर रहेको छ । स्थानीय चाडपर्व मेलाहरुको विवरण चाडपर्व यस गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने मुख्य जातजातिहरुमा ब्राम्ह्ण, क्षेत्री, नेवार, वादी, मुस्लिम, कुर्मि, धोवी, ममल, लोहार, कोरी, यादव, थारु, तेली, लोध, गेदरी, पासी, यिसायन/यमार, मगर, वर्मा, अन्य आदि रहेका छन् ।मुख्य धर्म हिन्दु रहेको छ । बौद्ध धर्म, मुस्लिम र क्रिश्चियन धर्मालम्वीहरुको बसोबास पनि यहाँ रहेको छ । दसैं, तिहार, लोसार, इद, रमजान, क्रिसमस जस्ता चाडपर्व गाउँपालिका क्षेत्रका मानिसहरुले मनाउने गर्दछन् । यी बाहेक विभिन्न समुदायहरुले वर्षभरि नै विभिन्न प्रकारका चाडपर्व मनाउने गर्दछन् ।

२.३ स्थानीय चाडपर्व तथा जात्रा र मेलाहरुको विवरण

गाउँपालिकामा रहेका विभिन्न समुदायले मान्दै आएका प्रमुख चाडपर्वहरुको विवरणलाई तलको तालिका नं. २.३.१ मा प्रस्तुत गरिएको छः-

तालिका नं. २.३.१
गाउँपालिकामा मनाइने चाडपर्वहरुको विवरण

क्र. स.	चाडपर्व	मनाउने मुख्य जाति
१	नयाँवर्ष, वैशाखे सक्रान्ति	सबै जात जाति
२	बडकी आइतावारी, खिचडी, गडिया, होली	थारु, चौधरी, कुर्मी, बाहुन, लोध
३	दसहरा	ब्राम्ह्ण, क्षेत्री, मगर,
४	कर्कट वा साउने सक्रान्ति	ब्राम्ह्ण, क्षेत्री, मगर
५	नाग पञ्चमी	ब्राम्ह्ण, क्षेत्री
६	कृष्ण जन्माष्टिमी	ब्राम्ह्ण, क्षेत्री
७	जनैपुर्णिमा	ब्राम्ह्ण, क्षेत्री
८	हरितालिका, तीज	ब्राम्ह्ण, क्षेत्री,
९	दशैं तिहार	मुस्लिम, कृष्चियन बाहेक प्राय सबै
१०	माघे सक्रान्ति	ब्राम्ह्ण, क्षेत्री,
११	फागुपूर्णिमा	प्रायः सबै जात जातिहरु
१२	चैतेदसै वा चैत्राष्ठमी रामनवमी	प्रायः सबै जात जातिहरु
१३	इद तथा रमजान	मुसलमान
१४	क्रिसमस	क्रिश्चीयन धर्मालम्बी
१५	मोहर्रम	मुस्लिम

मेला तथा पर्व यस गाउँपालिकामा विभिन्न चाडपर्व तथा तिथिहरुमा विभिन्न स्थानमा मेला तथा पर्वहरु लाग्ने गर्दछन् । बसाई सराई, वैदेशिक रोजगार तथा आधुनिक संस्कृतिको विस्तारका कारण विगतका समयमा जस्तो मेला पर्वहरु लाग्ने गरेको पाईदैन । स्थानीय युवाक्लब तथा संघ संस्थाहरुले केही मात्रामा भएपनि मेला पर्वको आयोजना गर्दै आएका छन् । गाउँपालिकामा मनाईने मेला तथा पर्वहरुको विवरणलाई तलको तालिका नं. २.३.२ मा प्रस्तुत गरिएको छः-

तालिका नं. २.३.२

गाउँपालिकामा मनाइने मेलापर्वहरुको विवरण

क्र.सं.	मेला तथा पर्व	मनाइने महिना	तिथि	मेला लाग्ने स्थान
१	नयाँवर्ष, वैशाखे सक्रान्ती	वैशाख	वैशख १ गते	गाउँपालिकाका कुनै कुनै स्थान
२	नाग पञ्चमी	भदौ	–	गाउँपालिका का सबै स्थानमा
३	रक्षाबन्धन	भदौ	जनै पूर्णिमा	गाउँपालिकाका सबै वडामा
४	हरितालिका, तीज	भाद्र	तृतिय	विभिन्न स्थानमा रहेका शिवालय मन्दिरमा पूजाआजा
५	बडा दशैं	असोज	दशमी	गाउँपालिका का सबै वडामा
६	तिहार	असोज/कार्तिक	द्बितिय	गाउँपालकाका सबै वडाहरुमा
७	श्रीकृष्ण जन्माष्टमी	भदौ	सप्तमी	वडाका सबै स्थानहरु
८	हरीबोधनी एकादशी	कार्तिक	–	गाउँपालिकाका सबै वडामा
९	माघी	माघ	संक्रान्ती	गाउँपालिकाका सबै वडामा
१०	करवाचौथ	कार्तिक	–	गाउँपालिकाका सबै वडामा
११	राम नवमी	–	–	विभिन्न स्थानहरुमा
१२	बडकी आइतबार	भदौ	भदौ महिनामा	सबै वडाका विभिन्न स्थानहरु
१३	मोहर्रम	–	–	गाउँपालिकाका कुनै कुनै स्थान
१४	इदुल	–	–	गाउँपालिकाका कुनै कुनै स्थान
१५	ईदुल अदह (बकराईद)	–	–	गाउँपालिकाका कुनै कुनै स्थान
१६	महाशिवरात्री	फाल्गुन	त्रयोदशी	विभिन्न शिवालय मन्दिरमा
१७	फाल्गुन पूर्णिमा	फाल्गुन	फाल्गुनमहिनामा	लबनी बजार र स्थानिय टोलहरु
१८	बुद्ध पुर्णिमा	वैशाख, जेठ	वैशाख शुक्ल पूर्णिमा	लुम्बिनी करिब १२ कि.मि. मा रहेको हुँदा प्राय स्थानियहरु लुम्बिनी जाने गर्दछन् ।
१९	छठ, जितिया	कार्तिक, मंसिर	–	वडाका विभिन्न स्थानहरु

२.४गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका प्रमुख पर्यटकीय स्थल तथा धार्मिक स्थलहरु

(क) पर्यटकीय स्थलहरुको विवरण

यस गाउँपालिकामा पौराणिक, ऐतिहासिक तथा धार्मिक महङ्खव बोकेका विभिन्न पर्यटकीयस्थलहरु रहेका छन् । गाउँपालिकाक्षेत्र भित्रका प्राकृतिक, धार्मिक सम्पदास्थल लगायत मानव निर्मित अन्य संरचनाहरु आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटकहरुका लागि आकर्षणका केन्द्रहरु हुन सक्दछन् । उपयुक्त योजनाका साथ यी पर्यटकीय स्थलहरुको संवर्द्धन, आवश्यक पूर्वाधारहरुको निर्माण, विकास र प्रचार प्रसार गर्न सकेमा गाउँपालिकाको आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा ठूलो योगदान पुग्न सक्ने देखिन्छ ।

(ख) गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका धार्मिक स्थल तथा मठ मन्दिरहरुको विवरण

यस गाउँपालिकामा महङ्खवपूर्ण ऐतिहासिक, पौराणिक तथा धार्मिक सम्पदास्थलहरु रहेका छन् । यो क्षेत्र पौराणिक महत्व बोकेको क्षेत्र पनि हो । विभिन्न धर्मालम्बी तथा सम्प्रदायका मानिसहरुले आस्थापूर्वक पूजाआजा गर्ने मठ, मन्दिर,चर्च, मस्जिद तथा देवालयहरु यहाँ रहेका छन् । विभिन्न महत्व जात जातिका मानिसहरुले कुलपूजा गर्ने स्थानमा कुल मन्दिरहरु, तथा मण्डली थानहरुरहेका छन् ।

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका प्रमुख पर्यटकीय स्थल तथा धार्मिक स्थल हरुको परिचय तथा विवरणलाई तलको तालिका नं. २.४ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २.४

गाउँपालिकाकाप्रमुख पर्यटकीय /धार्मिक स्थलहरुको विवरण

क्र.सं.	पर्यटकीय स्थलहरु	वार्ड नं.	स्थलको महत्व
१	शिव मन्दिर	१	पूजाआजा गर्ने
२	अन्य मन्दिर र मस्जीद	१देखि ६ सम्म	सम्पूर्ण वडामा आ-आफ्नो परम्परागत अनुसार रीतिरिवाज मनाउने ।

२.५ वर्तमान भु-उपयोग स्थिति

यस गाउँपालिका बेलभरियादेखि संहसा सम्म फैलिएकोले खेत, बाँझो जग्गा,घरले ओगटेको जग्गा रहेको छ । जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, कपिलवस्तुको आ.व. २०७८ मा प्रकाशित गरेको तथ्याङ्क तपसिलका वडाहरुमा तपसिल बमोजिम क्षेत्रफलको तथ्याङ्क प्रकाशन गरेको छ । शुद्धोधन गाउँपालिकामा सबैभन्दा ठूलो वनजङ्गल रहेको वडा नं. १ हो, जहाँ कपिलवस्तु जिल्लाकै सुन्दर गाउँपालिका मायादेवी गाउँपालिकाको सिमाना पर्दछ । यस गाउँपालिकामा धेरै जसो जमिन खेतीयोग्य जमिनमा प्रयोग हुदै आएको छ । यस गाउँपालिकामा जङ्गलको क्षेत्रफल निकै कम रहेको छ भने प्रायजसो स्थानियहरु कृषि काममा व्यस्त रहेको पाईन्छ । गाउँपालिकामा समावेश गरिएका वाडहरु एवम् समग्र गाउँपालिकामा समावेश गरिएका वाडहरु एवम् समग्र गाउँपालिकाको भू- उपयोग स्थितिको विवरणलाई तलको तालिका नं. २.५ मा प्रस्तुत गरिएको छः-

तालिका नं. २.५
गाउँपालिकाको भू-उपयोग स्थिति

शुद्धोधन गाउँपालिका वार्ड	खेत वर्ग कि.मि मा	वन जंगल (वर्ग कि.मि)	घर बाँझो तथा अन्य(वर्ग कि.मि)	जम्मा क्षेत्रफल वर्ग कि.मि
	५९.६५	७.५	२४.६८	९१.८३

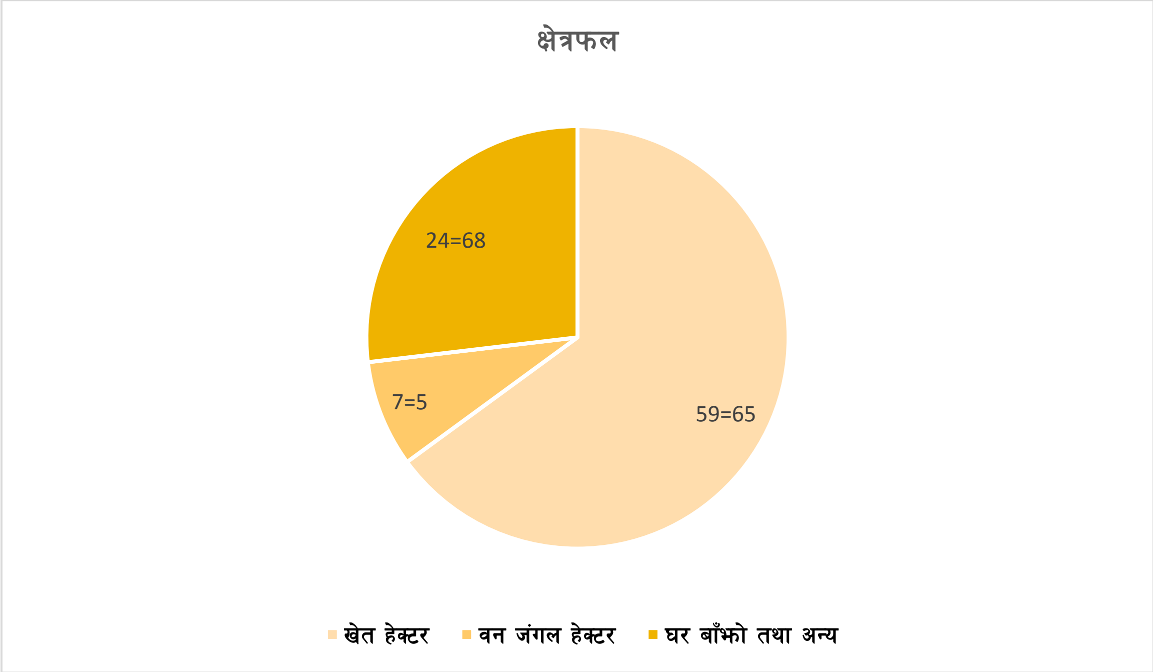

चित्र नं. २.५

यस गाउँपालिकाको समग्र भू-उपयोगको स्थिति हेर्दा कुल क्षेत्रफल ९१.८३ वर्ग कि.मि. मध्ये वनजंगलले ढाकेको क्षेत्र ७.५ वर्ग कि.मि रहेको छ। खेती गरिँदै आएको जग्गामा खेतको अंश जम्मा ५९.४५ वर्ग कि.मि र घर बाँझो तथा अन्य मा २४.६८ वर्ग कि.मि रहेको छ । गाउँपालिकामा समावेश भएका साविकका गा. वि. स.मा क्षेत्रफलको हिसाबले सबैभन्दा सानो वडा नं. ४ रहेको छ भने वडा नं. ६ सबैभन्दा ठूलो रहेको छ।

२.६सामुदायिक मेलमिलाप सम्बन्धी समिति गठन र क्रियाकलाप

यस गाउँपालिकामा हालसम्म मेलमिलाप सम्बन्धी समिति गठन गर्ने लगायतका अन्य क्रियाकलापहरु सञ्चालन भएको पाइन्छ । गाउँपालिकास्तरमा उपप्रमुखको संयोजकत्वमा सामुदायिक मेलमिलाप सम्बन्धी समिति गठन हुने व्यवस्था रहेको भए तापनि वडाहरुमा यससम्बन्धी समितिहरु गठन भएका छैनन्। गाउँपालिकाबाट सदरमुकाम कपिलवस्तुमा जिल्ला अदालत लगायतका निकायमा जटिल मुद्दाहरु जाने गर्दछन भने सामान्य प्रकृतिका बिषयमा स्थानीयरुपमा छलफल गरी मेलमिलाप हुने गरेको छ।

२.७ स्थानीय राजनैतिक दलहरु

यस गाउँपालिकामा गत स्थानीय निर्वाचनमा जिल्ला निर्वाचन कार्यालयमा दल दर्ता गराई विभिन्न पदमा उम्मेदवारी दिएका विभिन्न स्थानीय राजनैतिक दलहरु रहेका छन् । साविकका गा.वि.स.मा विभिन्न राजनैतिक दलहरुका प्रमुखहरु रहेको भए तापनि गाउँपालिकाको गठन भईसकेपछि सो अनुसार सबै राजनैतिक दलहरुले गाउँपालिका स्तरीय दलको प्रमुख चयन गरेको नदेखिएकोले शुद्धोधन गाउँपालिकाले उपलब्ध गराएको तथ्यांक अनुसार ठूला दलहरु नेपाल कम्युनिष्ट एमाले, नेपाली काँग्रेस, राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी, राष्ट्रिय जनमुक्ति पार्टी, नयाँशक्ति पार्टीनेपाल, ने. क. पा. माओवादी, लोकतन्त्रिक समाजवादी, जनता समाजवादी पार्टीकासदस्यहरु जुझारु भएतापनि यस शुद्धोधन गाउँपालिकामा उल्लेखिय विकास भएको देखिदैंन । गाउँपालिकाभित्र क्रियाशील राजनैतिक दलहरुको विवरणलाई तलको तालिका नं. २.७ मा प्रस्तुत गरिएको छः-

तालिका नं. २.७

गाउँपालिकामा क्रियाशील रहेका राजनैतिक दलहरुको विवरण

दलको नाम	नाम, थर	पद
नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी	बेलास चौधरी	अध्यक्ष
नेपाली काँग्रेस	विसम्वर प्रसाद चौधरी	संयोजक
राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी	-	-
राष्ट्रिय जनमुक्ति पार्टी	-	-
नयाँशक्ति पार्टी, नेपाल	-	-
ने. क. पा. माओवादी	उपनाथ यादव	अध्यक्ष
लोकतन्त्रिक समाजवादी	कमलेश कमार कुर्मी	अध्यक्ष
नेपाल परिवार दल	-	-
जनता समाजवादी पार्टी	मनोज कुमार यादव	अध्यक्ष
जनमत पार्टी	-	-

२.८गाउँपालिकाका जन निवाचित प्रतिनिधि तथा पदाधिकारीहरुका विवरण

नेपालमा वि.सं. २०५४ मा भएको स्थानीय निकायहरुको निर्वाचनपश्चात् करिब २० वर्षसम्म उक्त तहको निर्वाचन सम्पन्न हुन सकेको थिएन । स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५५ र सरकारले व्यवस्था गरेको कार्यविधि अनुसार स्थानीय निकायहरु सञ्चालन भइरहेका थिए । नेपालको संविधान २०७२ मा व्यवस्था भएअनुसार वि. सं. २०७४ मा सम्पन्न भएको स्थानीय तहको निर्वाचनमा यस गाउँपालिकाको प्रमुखमा स्वतन्त्र र उपप्रमुख नेपाली काँग्रेसका उम्मेदवार विजयी भएका थिए । गाउँपालिकामा रहेका छ वटा वडामध्ये मिश्रित पार्टीहरुका प्रतिनिधिहरु निर्वाचित भएका छन् ।यस गाउँपालिकाका जन निर्वाचित प्रमुख, उपप्रमुख, वडा सदस्यहरुको विवरणलाई तलको तालिका नं. २.८मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. २.८ (२०७९)
गाउँपालिका जननिर्वाचित प्रतिनिधिहरुको विवरण

क्र.सं.	नाम थर	पद	वडा	फोन नं.
१	कमलेश शरण चौधरी	अध्यक्ष	६	९८५७०५२१०३
२	होम प्रकाश चौधरी (कुर्मी)	उपाध्यक्ष	५	९८५७०१५२६८
३	मनिषा पासी	महिला सदस्य (गाउँ कार्यपालिका)	३	९८२७४१८१७४
४	जिन्ना खतुन डफाली	महिला सदस्य (गाउँ कार्यपालिका)	३	९८१५४१२५५२
५	कुमारी अनिता यादव	महिला सदस्य (गाउँ कार्यपालिका)	६	९८११५०८८२३
६	प्रभावती कोरी	महिला सदस्य (गाउँ कार्यपालिका)	२	९८२१५३७०६०
७	प्रिन्स कुमार श्रीवास्तव	गाउँ कार्यपालिका सदस्य	५	९८०७४०७१७२
८	सुनिता पासी	दलित वा अल्पसंख्याका कार्यपालिका सदस्य	३	९८२१०८२७००
९	तिलकराम यादव	वडा अध्यक्ष	१	९८०६९११७८२
१०	मिना फकिर	महिला सदस्य	१	९८०६९६३७९४
११	ज्ञानमति चमार	दलित महिला सदस्य	१	९८११४४०६८२
१२	मोहम्माद रफिक मुसलमान	वडा सदस्य	१	९८२१५२३३८६
१३	नथई प्रसाद यादव	वडा सदस्य	१	९८०५४३२६२४
१४	मनोज कुमार यादव	वडा अध्यक्ष	२	९८४७०६२१०९
१५	आरती लोध	महिला सदस्य	२	९८१३८९५६१५
१६	लुक्कु अहिर	वडा सदस्य	२	९८१२९१७०७२
१७	प्रहलाद मल्लाह	वडा सदस्य	२	९८१९४५९११२
१८	महिबुद्धिन मुसलमान	वडा अध्यक्ष	३	९८२१९२२१३०
१९	राम केवाल यादव	वडा सदस्य	३	९८२७५७९६९५
२०	मोहरत राम गडरिया	वडा सदस्य	३	९८१४४४६७०९
२१	नरेश अहिर	वडा अध्यक्ष	४	९८०६९०८४८२
२२	चैनमती भुज	महिला सदस्य	४	९८१७५०९१९५
२३	उषा धोवी	दलित महिला सदस्य	४	९८२१४४३५४९
२४	धर्म राज अहिर	वडा सदस्य	४	९८११४०७७२४
२५	राज कुमार चाई	वडा सदस्य	४	९८०६९४७५७२
२६	आशुतोष कुमार सिंह	वडा अध्यक्ष	५	९८०५४५१२४४
२७	प्रेमा देवी यादव	महिला सदस्य	५	९८२५४४६९९७३
२८	आशा धोवी	दलित महिला सदस्य	५	९८०५४३५३९५
२९	रमनशरन यादव	वडा सदस्य	५	९८११४६४६८७

३०	मुहम्मद हुसेन मुसलमान	वडा सदस्य	५	९८११५८०८९५
३१	विजय बहादुर यादव	वडा अध्यक्ष	६	९८१७४१३९९९
३२	मीना कुमारी पासी	दलित महिला सदस्य	६	९८११९५९१७९
३३	कुम्भ करण अहिर	वडा सदस्य	६	९८०७५४७६९३

तलिका नं.२.८.१ (२०७९)
गाउँपालिकाको वडामा जननिर्वाचित प्रतिनिधिहरुको विवरण

वडा नं.	अध्यक्ष	सदस्य महिला	सदस्य दलित महिला	सदस्य पुरुष खुला	सदस्य पुरुष खुला
१	तिलक राम यादव (९८०६९११७८२)	मिना फर्किर	ज्ञानमति रहेदार	मोहमद रफिक मुसलमान	नथै प्रसाद अहिर
२	मनोज कुमार यादव (९८४७०६२१०९)	आरती लोध	प्रभावति कोहोरी	प्रलात मल्लाहा	लुक्कु अहिर
३	महिमुदिन मुसलमान (९८२१९२२१३०)	जिन्ना खातुन	मनिषा पासी	राम केवल यादव	मुहोरक पाल
४	नरेश यादव (अहिर) ९८०६९०८४६२	च्यनमति भुज	उषा देवी धोवी	धर्म राज अहिर	राज कुमार याही
५	आशुवास कुमार सिहे (९८०५४५१२४४)	प्रेम देवी यादव	आशा धोवी	मदोमद हुसेन	राम चरण यादव
६	विजय बहादुर यादव(९८१७४१३९९९)	अनिता यादव	मिना पासी	पूर्णकराम अहिर	

तालिका नं. २.८.२(२०७४)
गाउँपालिकाका जननिर्वाचित प्रतिनिधिहरुको विवरण

क.स.	नम	वडा नं.	पद	मोबाइल नं.
१.	निसार अहमद खाँ	६	अध्यक्ष	९८१६४८६७८७
२.	सुधादेवी पाण्डे	४	उपाध्यक्ष	९८११९२९०९४
३.	तिलकराम यादव	१	वडाअध्यक्ष	९८०६९११७८२
४.	मिना फकिर	१	म.सदस्य	९८२१५१४२८३
५.	ज्ञानमति चमार	१	दलित महिला सदस्य	९८०७४०६८५६
६.	अलिहसन मुसलमान	१	वडासदस्य	९८०६९७४७८२
७.	नथिई प्रसाद अहिर	१	वडासदस्य	९८०५४३२६२४
८.	मनोज कुमार यादव	२	वडा अध्यक्ष	९८४७०६२१०९
९.	प्रहलाद मल्लाह	२	सदस्य	९८१९४५९११२
१०.	मायाराम यादव	२	सदस्य	९८११५४६२२९
११.	आरती लोध	२	म.सदस्य	९८१३८९५६१५
१२.	प्रभावती कोरी	२	दलित महिला सदस्य	
१३.	महिबुद्दिनप मुसलमान	३	वडा अध्यक्ष	९८२१९२२१३०
१४.	शिवशंकर चौधरी	३	वडा सदस्य	९८११९४३३९१
१५.	जाफर मुसलमान	३	वडा सदस्य	९८१५४४५४१०
१६.	रिता पासी	३		
१७.	केवली पासिन	३		९८१७४२३५२३
१८.	नरेश अहिर	४	वडा अध्यक्ष	९८०६९०८४८२
१९.	धर्मराज अहिर	४	वडा सदस्य	९८११४०७७२४
२०.	चैयनमति भुज	४	महिला वडा सदस्य	९८१७५०९१९५
२१.	उषादेवी धोवी	४	दलित महिला सदस्य	९८२१४४३५४९
२२.	राजमन चाई	४	वडा सदस्य	९८०६९४७५७२
२३.	अशुतोष कुमार सिंह	५	वडा अध्यक्ष	९८०५४५१२४४
२४.	प्रेमा देवी यादव	५	महिला सदस्य	९८२५४६९९७३
२५.	आशा धोवी	५	दलित महिला सदस्य	९८०५४३५३९५
२६.	परशु राम यादव	५	सदस्य	९८१४४४९५६५
२७.	मुहम्मद हुसेन मुसलमान	५	सदस्य	९८११५८०८९५
२८.	विजय बहादुर यादव	६	वडा अध्यक्ष	९८०२७८९६३०
२९.	अकालमती कुर्मी	६	सदस्य	९८२१९४८५९७
३०.	विफनी चमाइन	६	दलित महिला सदस्य	९८०६९९३२२१

३१.	कुम्भ करण अहिर	६	सदस्य	९८०७५४७६९३
३२.	हफिजुल्लाह शेष	६	सदस्य	९८०४४४६६७९
३३.	राघो गडरिया(पाल)	६	अल्पसंख्यक	९८०७५९१४७५

२.९ गाउँपालिका कार्यालयमा कार्यरत कर्मचारीहरुका विवरण

यस गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण अर्थात गाउँपालिकाको संगठनात्मक ढाँचा देहायअनुसार रहेको छ :

तालिका नं. २.९

गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीको विवरण

सि.नं.	कर्मचारीको नाम,थर	प्द	सम्पर्क नं.
१	लेखनाथ पोखरेल	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	9857084578
२	चन्द्रकान्त शर्मा	शाखा अधिकृत	९८४७०२३३१२
३	भुमिश्वर खनाल	पशु विकास अधिकृत	9857058611
४	लक्ष्मण पाण्डेय	लेखा अधिकृत	9857075196
५	प्रांशु ढकाल	वरिष्ठ कविराज अधिकृत	९८६७१२६९१५
६	गुन्जेश्वरी प्रसाद चौधरी	अधिकृत छैठौं	9857072526
७	डिल्ली राज अर्याल	सूचना अधिकृत	9857084583
८	गौरव लामिछाने	इन्जिनियर	9847533633
९	आशिष भण्डारी	इन्जिनियर	9847486304
१०	बोध राज खनाल	अधिकृत छैठौं	९८४६९२८३३३
११	लक्ष्मी खत्री	सहायक महिला विकास निरिक्षक	9841765477

२.१० गाउँपालिकाको गठनात्मक ढाँचा वा संरचना

गाउँपालिकाको संगठनात्मक ढाँचा वा संरचनाका सन्दर्भमा संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले व्यवस्था गरेअनुसार २५ हजारदेखि ५० हजारसम्म जनसङ्ख्या भएका गाउँपालिकाहरुको संगठनात्मक ढाँचा वा संरचना यसप्रकार रहेको छः-

गाउँ पालिकाको संगठनात्मक ढाँचा वा संरचना

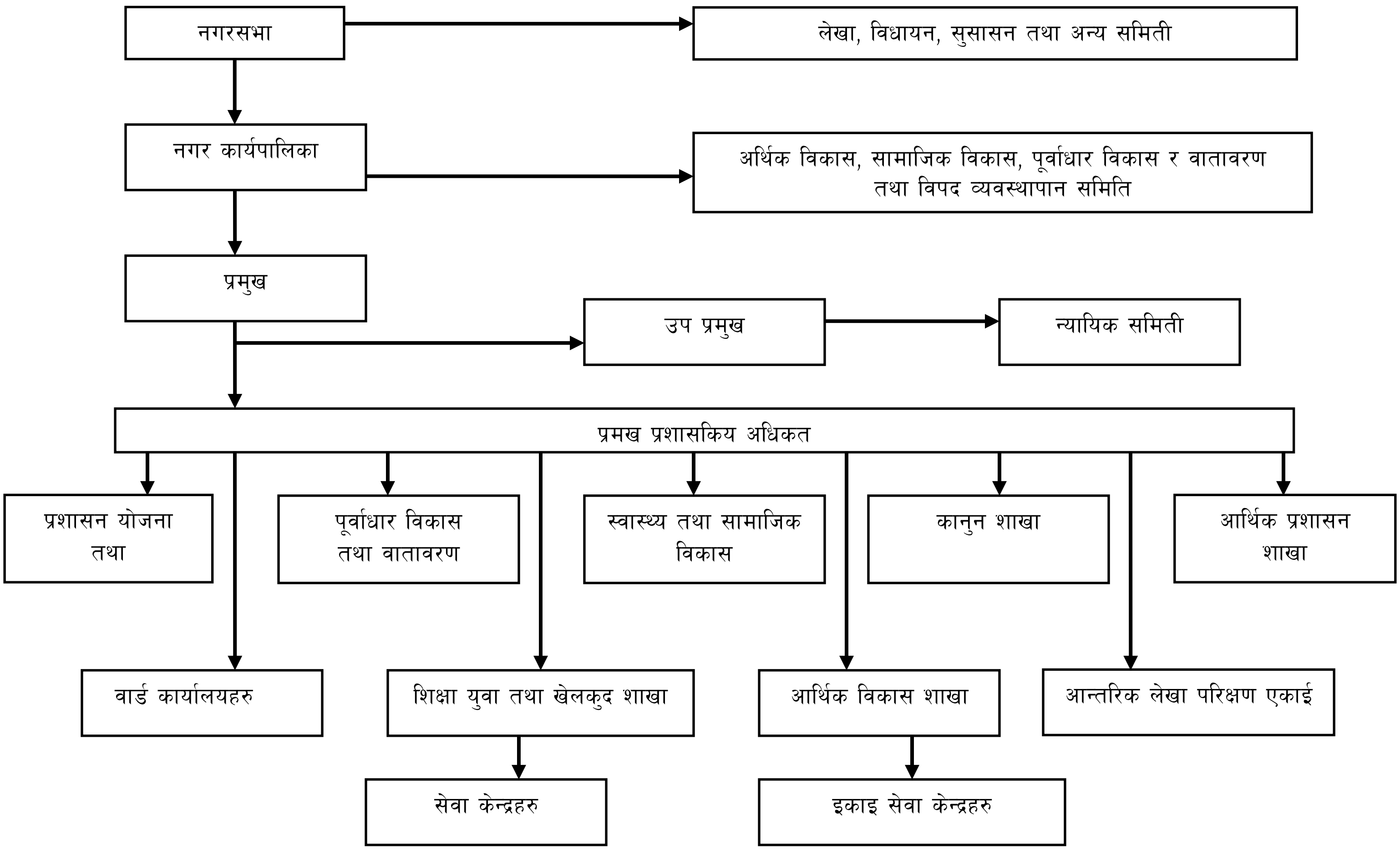

अध्याय तीन
जनसाङ्ख्यिक विवरण/विशेषता

३.१ जनसङ्ख्या वितरणका अवस्था

शुद्धोधन गाउपालिकाको गठन २०७१ सालमा भएको हो । यहाँ २०७९ वर्षको जनसङ्ख्या सम्बन्धी विवरण प्रस्तुतिका लागि यस गाउँपालिकामा हाल समावेश भएका साविकका ६ वटा वडाहरुको जनसङ्ख्यालाई आधार मानिएको छ । यस गाउँपालिकामा जनगणना वर्ष २०७८ को आधारमा रहेको कुल जनसङ्ख्या, जनसङ्ख्या अनुपात, औषत वृद्धिदर, परिवारको औषत आकारको विवरणलाई तलको तालिका नं. ३.१ मा प्रस्तुत गरिएको छः-

तालिका नं. ३.१
जनसङ्ख्या वितरणको अवस्था

विवरण	जनसङ्ख्या विवरण
कुल जनसंख्या	५२९९६
महिला पुरुष	२६९७५(५०.९%) २६०२१ (४९.१%)
घरपरिवार सङ्ख्या	८६१०
जनघनत्व	५७७.१०९
लैङ्गिक अनुपात	९६.५१%

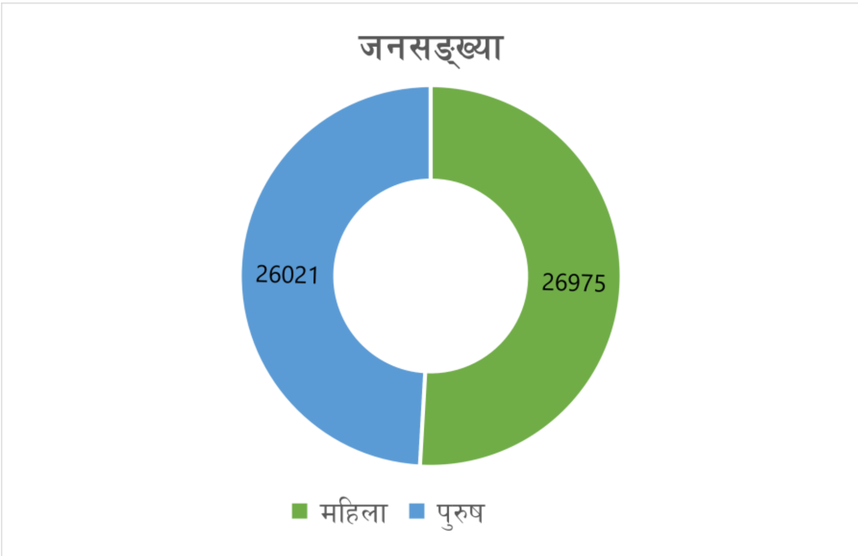

चित्र नं. ३.१

गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या वितरणको अवस्थाको अध्ययन गर्दा जनगणना वर्ष २०७८/०७९ को तुलनामा २०७८ मा समग्रमा कुल जनसङ्ख्या ५२९९६ रहेको छ । महिला र पुरुषको जनसङ्ख्यामा ९५४ ले फरक छ ।

३.२ घरपरिवारअनुसार औसत परिवार संख्या तथा कुल जनसंख्यामा लैङ्गिक अनुपात सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा घरपरिवारअनुसार औसत परिवार सङ्ख्या र कुल जनसङ्ख्यामा लैङ्गिक अनुपातको विवरण देहायअनुसार रहेको छः-

तालिका नं. ३.२

औसत परिवार सङ्ख्या तथा लैङ्गिक अनुपात सम्बन्धी विवरण

हाल कायम वार्ड	घरपरिवार सङ्ख्या	जनसङ्ख्या		
		कुल	पुरुष	महिला
१	१७८३	१००५५	४९१५	५१४०
२	१३७५	८३९३	४०९८	४२९५
३	१४७५	८८८५	४४८५	४४००
४	८३८	५२९३	२५९६	२६९७
५	१४७९	९४०८	४५४५	४८६३
६	१६६०	१०९६२	५३८२	५५८०

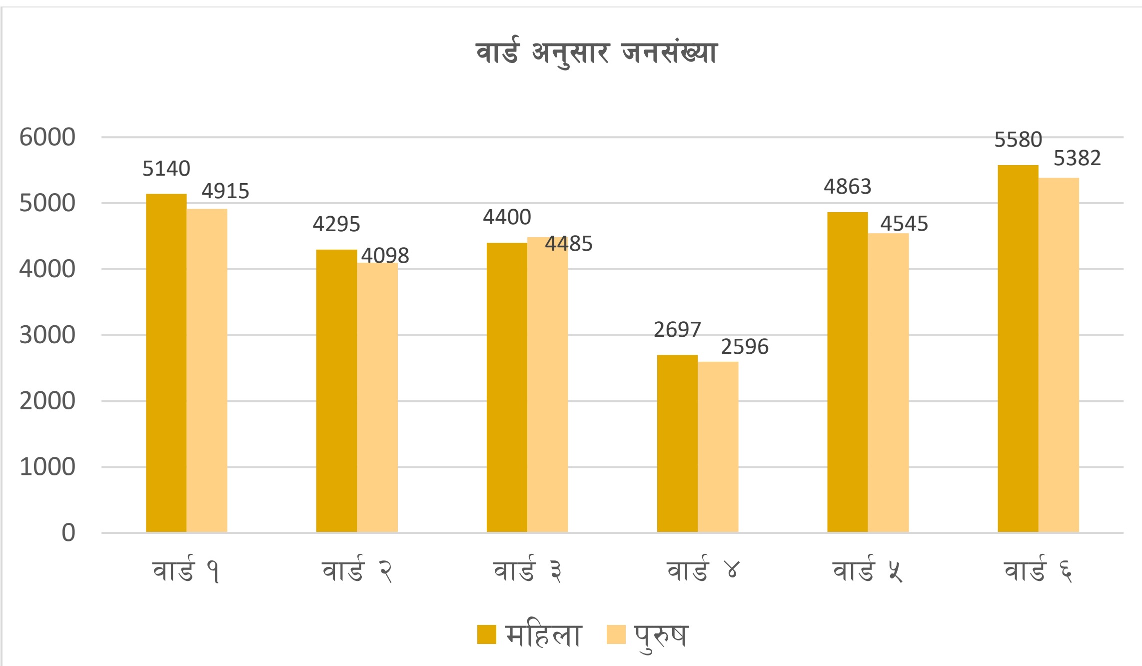

चित्र नं. ३.२

३.३ वार्डअनुसार घरधुरी, जनसङ्ख्या तथा क्षेत्रफलको विवरण

शुद्धोधन गाउँपालिकामा रहेका साविकका छ वटा गा.वि.स. हरुलाई समावेश गरी गठन गरिएको यस गाउँपालिकामा हाल कायम भएका वार्डहरुमा रहेको जनसङ्ख्या, घरपरिवार, क्षेत्रफल तथा जनघनत्वको विवरणलाई देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः-

तालिका नं. ३.३
वार्डअनुसार घरधुरी, जनसङ्ख्या तथा क्षेत्रफलको विवरण

वडा नं.	वडा कार्यालयको नाम	घर परिवार संख्या	महिला	पुरुष	जम्मा	क्षेत्रफल वर्ग कि.मि.
१	पतरिया	१७८३	५१४०	४९१५	१००५५	१५.२६
२	नन्दनगर	१३७५	४२९५	४०९८	८३९३	१५.१८
३	लवनी	१४७५	४४००	४४८५	८८८५	१२.५५
४	विठुवा	८३८	२६९७	२५९६	५२९३	९.७२
५	हथिहवा	१४७९	४८६३	४५४५	९४०८	१७.३८
६	बाँसखोर	१६६०	५५८०	५३८२	१०९६२	२१.७४
जम्मा		**८६१०**	**२६९७५**	**२६०२१**	**५२९९६**	**९१.८३**

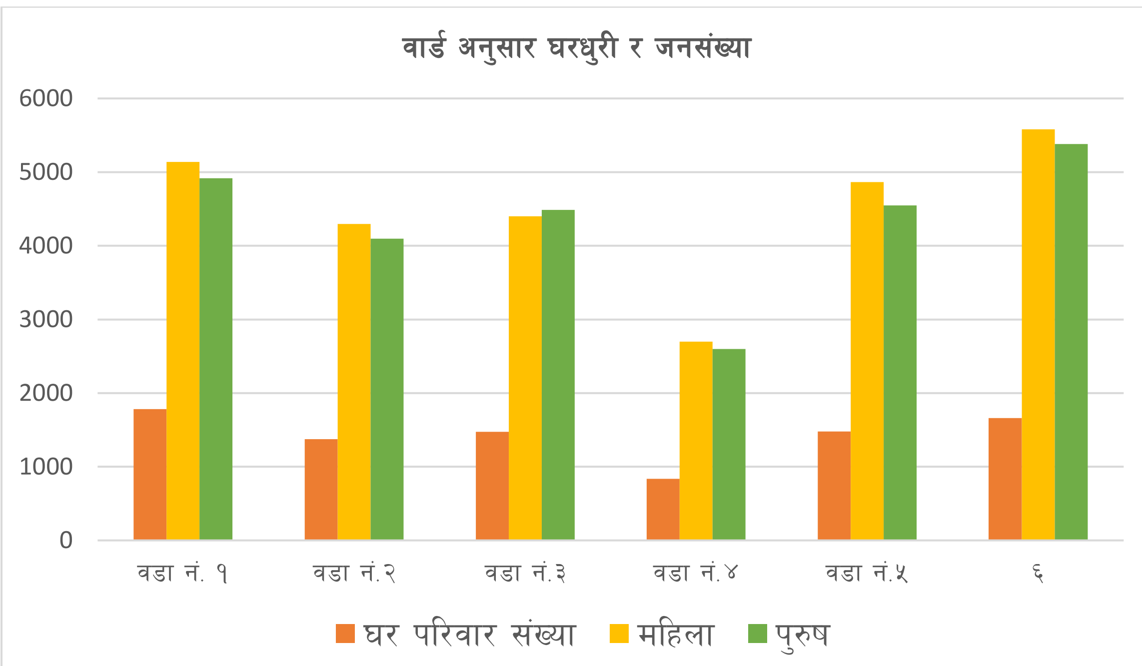

चित्र नं. ३.३

गाउँपालिकामा हाल कायम भएका वार्डहरुमा रहेको घरधुरी, जनसङ्ख्या, क्षेत्रफल तथा जनघनङ्खवको विवरणको अध्ययन गर्दा क्षेत्रफलका आधारमा सबैभन्दा सानो वडा नं. ४ भए तापनि जनसङ्ख्याको दृष्टिले सबैभन्दा बढी जनसङ्ख्या ६ नं. वार्डमा रहेको छ भने वार्ड नं. १ सबैभन्दा घरधुरी संख्या १७८३ रहेको देखिन्छ, जहाँ जम्मा१००५५ बराबर मात्र जनसङ्ख्या रहेको छ । जनसङ्ख्याको दृष्टिले यो वार्डदोस्रो स्थानमा रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकामा रहेको कुल जनसङ्ख्या ५२९९६ मा पुरुषको तुलनामा महिलाको जनसङ्ख्या ९५४ बराबरले बढी रहेको देखिन्छ । सङ्घीय मामला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले गाउँपालिकाको क्षेत्र निर्धारण गर्दा गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल ९१.८३ वर्ग कि.मि. निर्धारण गरेको छ ।

३.४ वार्डअनुसार प्रमुख बस्तीहरुका विवरण

विगतका छ वटा गा.वि.स मध्ये हाल पनि छ वटा वडाहरु रहेका छन् । प्रत्येक वार्डमा विभिन्न बस्तीहरु रहेका छन् । वर्तमान राजनैतिक संरचनाअनुसार धेरैजसो स्थानीय तहमा साविकका सिंगो गा.वि.स.लाई नै एउटा वार्ड कायम गरिएकोले गाउँटोलमा रहेका यी बस्तीको पहिचान विस्तारै हराउने होकी भन्ने आशंका पैदा भएको छ । गाउँपालिका कार्यालयबाट सम्पादन हुने काममा बस्तीको भन्दा पनि वार्डको पहिचानलाई प्राथमिकता दिने परिपाटीले गर्दा बस्तीको नाम चर्चाबाट हराउने स्थिति आएको छ । यस गाउँपालिकामा विभिन्न जातजातिका मानिसहरुको बसोबास भएका बस्तीहरु रहेका छन् । यस गाउँपालिकाका चौधवटा वार्डहरुमा रहेका प्रमुख बस्तीहरुको विवरणलाई तलको तालिका नं. ३.४ मा प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका नं. ३.४
वार्डअनुसार प्रमुख बस्तीहरुको विवरण

वडा नं.	मुख्य बस्ती/ गाउँ /टोलको नाम
१	बगदी, उचडिहवा, प्रगतिनगर, अन्हराठ, सोहसा, पतरिया, छपिया, भलुहिया, बकुली, सेखुइया, मानपुर, सूर्यबलिया ।
२	बरगदवा, मदरगढ, श्रीनगर, भुसुडी, ठुलो नन्दनगर, सानो नन्दनगर, कर्महवा, बन्जरडीह, धतुरगढ, लवनीडीह, हरनामपुर, अवधनगर, सिद्धिपुर, रजवापुर, नौडिहवा, मेहनिया ।
३	लवनी, मोतिभारी, कोरारडीह, गुलरी, असुरैना, सानो सिसहनिया, ठुलो सिसहनिया, भगवानपुर, पिपरहवा, कट्याभारी, महतिनिया, झरुवा, हर्दिहवा, सेमरहवा ।
४	मेतिभारी, बिठुवा, पिपरह वा, मुडफुटवा, रमवापुर, मधुनगरा, महादेवा ।
५	हथिहवा, शिवलवा, जयनगरा, छोटुडिह, गदहवा, श्रीनगर, फुलवापुर, दोहनी, गनवरिया, तारानगर, घिराउजोट, शिवपुर, बिष्णुपुर, बिचौवापुर, लोधपुर, गनवरिया ।
६	बाँसखोर, नरखोरीया, परसिया, बेल्भरिया, सानो कर्मा, ठुलो कर्मा, कपासी, बिमिहा, बरहा, गौरा, टिटहिरिया ।

३.५ उमेर तथा लिङ्गका आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण

वि.सं. २०७८ मा गरिएको राष्ट्रिय जनगणनाअनुसार यस गाउँपालिकामा विभिन्न उमेर समुह अनुसार जनसङ्ख्या विवरण यसप्रकार रहेको छः-

तालिका नं. ३.५

उमेर तथा लिङ्गका आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण

उमेर समुह	पुरुष (प्रतिशतमा)	महिला (प्रतिशतमा)	जम्मा	कैफियत
५ वर्ष भन्दा मुनि	६.१	५.७	११.८	आश्रित जनसङ्ख्या
५ - ९ वर्षसम्म	६.२	५.८	१२	
१० - १४ वर्षसम्म	६.३	६	१२.३	
०५ देखि १४ वर्ष सम्मको जम्मा	**१८.६**	**१७.५**	**३६.१**	
१५ - १९ वर्ष सम्म	५.९	५.६	११.५	सक्रिय जनसङ्ख्या
२० - २४ वर्षसम्म	४.३	५.०	९.३	
२५ - २९ वर्षसम्म	३.५	४.१	७.६	
३० - ३४ वर्षसम्म	२.८	३.८	६.६	
३५ - ३९ वर्षसम्म	२.८	३.२	६	
४० - ४४ वर्ष सम्म	२.२	२.४	४.६	
४५ - ४९ वर्षसम्म	१.७	१.८	३.५	
५० - ५४ वर्षसम्म	१.७	२.०	३.७	
५५ - ५९ वर्षसम्म	१.६	१.४	३	
१५ देखि ५९ वर्षसम्मको जम्मा	**२६.५**	**२९.३**	**५५.८**	
६० - ६४ वर्षसम्म	१.२	१.२	२.४	आश्रित जनसङ्ख्या
६५ - ६९ वर्षसम्म	१.२	१.२	२.४	
७० - ७४ वर्षसम्म	१.०	०.९	१.९	
७५ - ७९ वर्षसम्म	०.४	०.३	०.७	
८० - ८४ वर्षसम्म	०.१	०.१	०.२	
८५ - ९० वर्षसम्म	०.१	०.१	०.२	
९१ - ९४ वर्षसम्म	०.०२	०.०३	०.०५	
९५ माथि	०.०३	०.०३	०.०६	
६० वर्ष भन्दा माथिको जम्मा	**४.०५**	**३.८६**	**७.९१**	
कुल जम्मा	**४९.१५**	**५०.९**	**१००**	

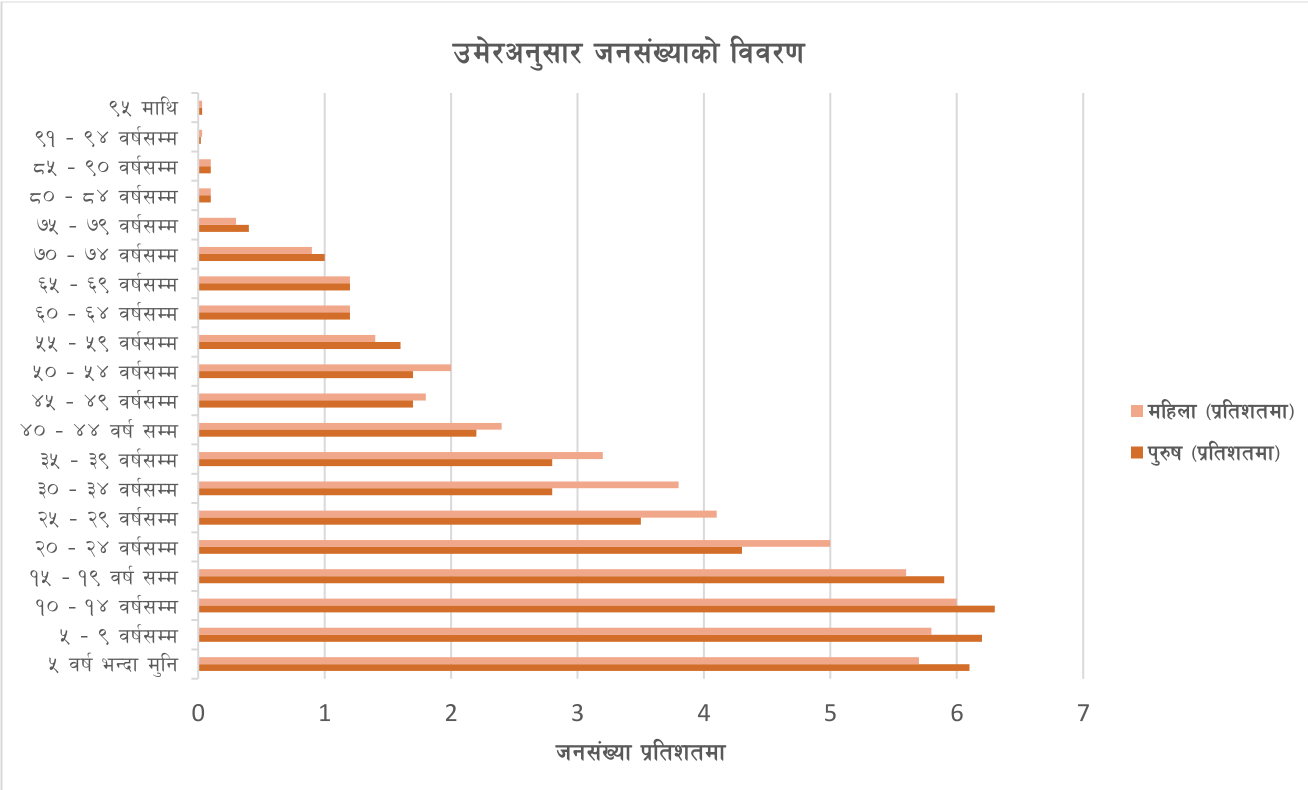

चित्र नं. ३.५

गाउँपालिकामा रहेको उमेर तथा लिङ्गअनुसारको जनसङ्ख्याको बनोटलाई विश्लेषण गर्दा समग्रमा पुरुषको तुलनामा महिला जनसङ्ख्या बढी रहेको देखिए तापनि १९ वर्षभन्दा मुनिको जनसङ्ख्यामा महिलाको तुलनामा पुरुष १.४ प्रतिशतले बढी देखिन्छ । २० देखि ५९ वर्षसम्मको जनसङ्ख्यामा पुरुषको तुलनामा महिला ३.१ प्रतिशतले बढेको देखिन्छ ।त्यसैगरी ६० वर्ष भन्दा माथिको जनसङ्ख्यामा ०.१९ प्रतिशतबराबरले पुरुषको सङ्ख्या धेरै रहेको देखिन्छ ।

३.६ आर्थिक रुपले सक्रिय जनसङ्ख्याको अवस्था

जनसङ्ख्याको संरचनालाई सैद्दान्तिक रुपमा विश्लेषण गर्दा १५ वर्षदेखि ५९ वर्षसम्मको जनसङ्ख्यालाई आर्थिक रुपले सक्रिय जनसङ्ख्या मानिन्छ भने अन्य समूहको जनसङ्ख्यालाई परनिर्भर जनसङ्ख्या मान्ने गरिन्छ । १५ देखि ५९ वर्ष सम्मको जनसङ्ख्याको मात्रा जति बढी हुन्छ त्यति नै बढी मात्रामा आर्थिक आय उपार्जनका क्रियाकलापमा वृद्धि हुने विश्वास मानिन्छ ।हाम्रो सर्वेक्षण अनुसार यस गाउँपालिकामा आर्थिकरुपले सक्रिय र निश्क्रीय जनसङ्ख्याको विवरणलाई तलको तालिका नं. ३.६ मा प्रस्तुत गरिएको छ :-

तालिका नं. ३.६

आर्थिक रुपले सक्रिय जनसङ्ख्याको अवस्था

उमेर समुह	महिला (संख्या)	पुरुष (संख्या)	जम्मा	महिला प्रतिशतमा	पुरुष प्रतिशतमा
०-१४ वर्ष	९२९४	९८३६	१९१३०	१७.५	१८.६
१५-५९ वर्ष	१५६०७	१४०३३	२९६४०	२९.३	२६.५
६० वर्ष भन्दा माथि	२०७४	२१५२	४२२६	३.८६	४.०५
जम्मा	**२६९७२**	**२६०२१**	**५२९९६**	**५०.९२**	**४९.०१**

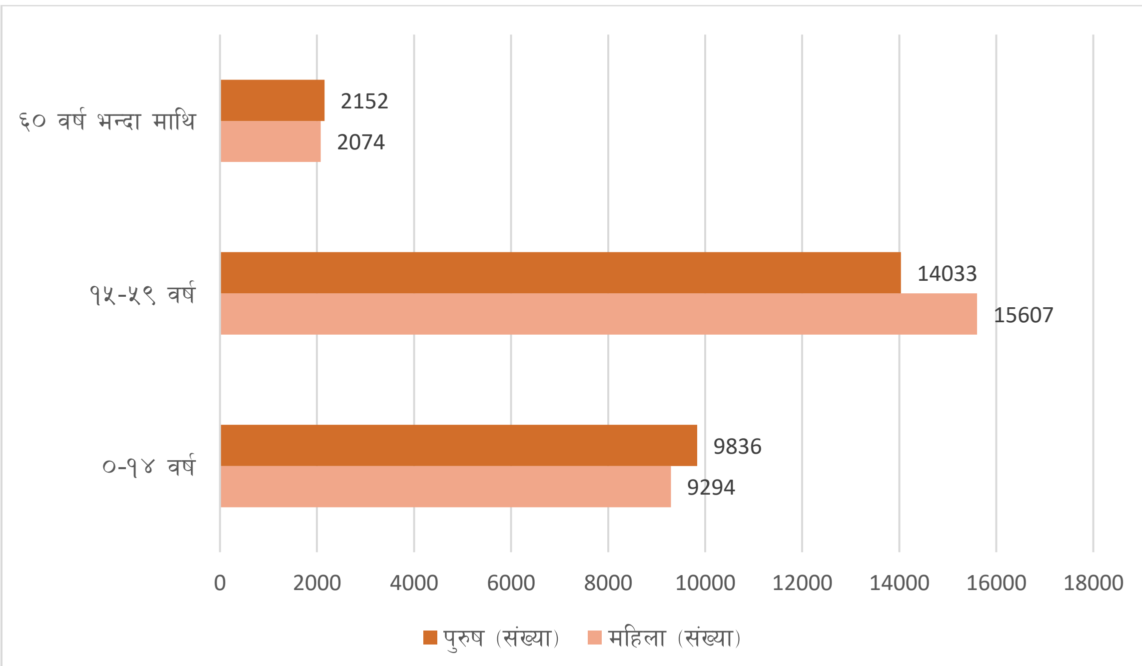

यस गाउँपालिकाको कुल जनसङ्ख्याको संरचनालाई नियाल्दा १५-५९ वर्षसम्मको जनसङ्ख्या२९६४०रहेको छ भने १५ वर्षभन्दा कम र ६० वर्षभन्दा माथिको जनसङ्ख्या २३३५६बराबर रहेको छ। तुलनात्मक रुपले सक्रिय जनसङ्ख्याको मात्रा बढी देखिन्छ।

३.७ जातजातिय आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण

कुनै पनि समाजको निर्माणमा त्यहाँका जातजातिहरुको ठूलो योगदान रहेको हुन्छ। हरेक जातिका सामाजिक रहन सहन, संस्कृति, धर्म, परम्परा, विकास सम्बन्धी दृष्टिकोण, पेशाप्रतिको दृष्टिकोण, राजनैतिक तथा सामाजिक संस्कार आदिले आर्थिक तथा सामाजिक क्षेत्रको विकासमा प्रत्यक्षतः प्रभाव पारेको हुन्छ। यस गाउँपालिकामा ब्राह्मण, थारु, मुसलमान, यादव, कुर्मीलगायत विभिन्न जात जातिका मानिरहरुको बसोबास रहेको छ। हाम्रो सर्वेक्षण र २०७८ सालको जनगणनाको आधारमा शुद्धोधन गाउँपालिकामा समावेश गरिएका साविकका छवटा गा.वि.स.मा रहेको जनसङ्ख्याको समग्र जातिगत विवरणलाई देहायअनुसार तालिका नं. ३.७ मा प्रस्तुत गरिएको छ :-

तालिका नं. ३.७

जातियताको आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण

क.सं.	जातिगत विवण	जम्मा
१.	मुस्लिम	९६१०
२.	कुर्मी	५८००
३.	धोवी	२२९७
४.	म्मल	१६७०
५.	लोहार	१३१०
६.	कारी	१२१०
७.	इादव	८२३४
८.	थारु	२७६९
९.	तेली	२०६१
१०.	लोध	१६६०
११.	गेदरी	१०९३
१२.	पासी	३६५०
१३.	यिरायन/यमार	२९१३
१४.	मगर	१८००
१५.	बाहुन	२०७९
१६.	वर्मा	११००
१७.	वादी	९५०
१८	अन्य	२७९०
जम्मा		**५२९९६**

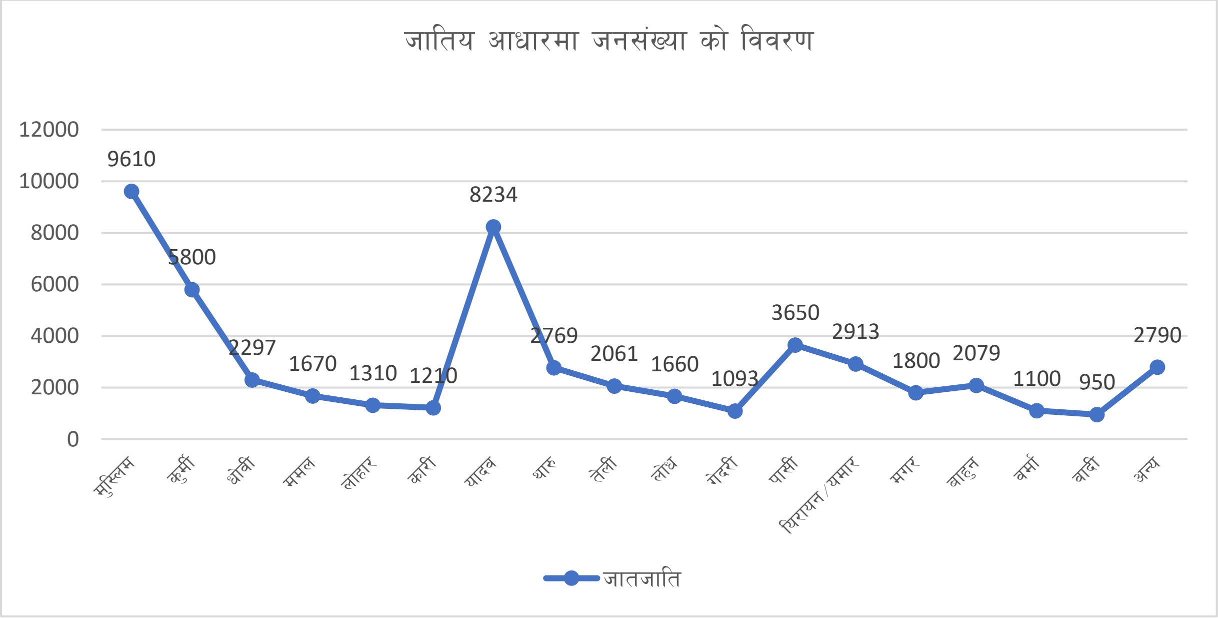

चित्र नं.३.७

३.८ सबलाङ्ग र फरक क्षमता भएका जनसङख्याको विवरण

गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने कुल जनसङ्ख्यामा विभिन्न फरक क्षेमता भएका र सबलाङ्ग मानिसहरुको विवरणलाई तलको तालिका नं. ३.८ मा प्रस्तुत गरिएको छः-

तालिका नं. ३.८

सबलाङ्ग र फरक क्षमता भएका जनसङ्ख्याको विवरण

जनसङ्ख्या	फरक क्षेमता वा अशक्तता भएका जनसङ्ख्याको मात्रा											
	शारीरिक अपांग	दृष्टि विहिन	न्युन दृष्टियुक्त	बहिरोपन	बहिरोपन/ दृष्टिवहिन	मनोसामाजिक अपाङ्ग	न्यून श्रवणशक्ति	मानसिक वा मनोसामाजिकरोगी	बौद्धिक अपाङ्ग	अनुवंशिय रक्तश्राव	अटिजम्	बहु अपाङ्ग
जम्मा	२६.०%	४.१%	३८.६%	६.३%	१.०९ %	४.१%	५.४%	३.१%	२.२%	१.०१%	०.५%	७.७%
पुरुष	२९.१%	४.१%	३५.२%	४.८%	०.७ %	४.५%	४.८%	३.७%	२.२%	०.९%	०.३%	९.६%
महिला	२२.४%	४.०%	४२.४%	८.०%	१.५%	३.५%	६.०%	२.५%	२.२%	१.२%	०.८%	५.४%

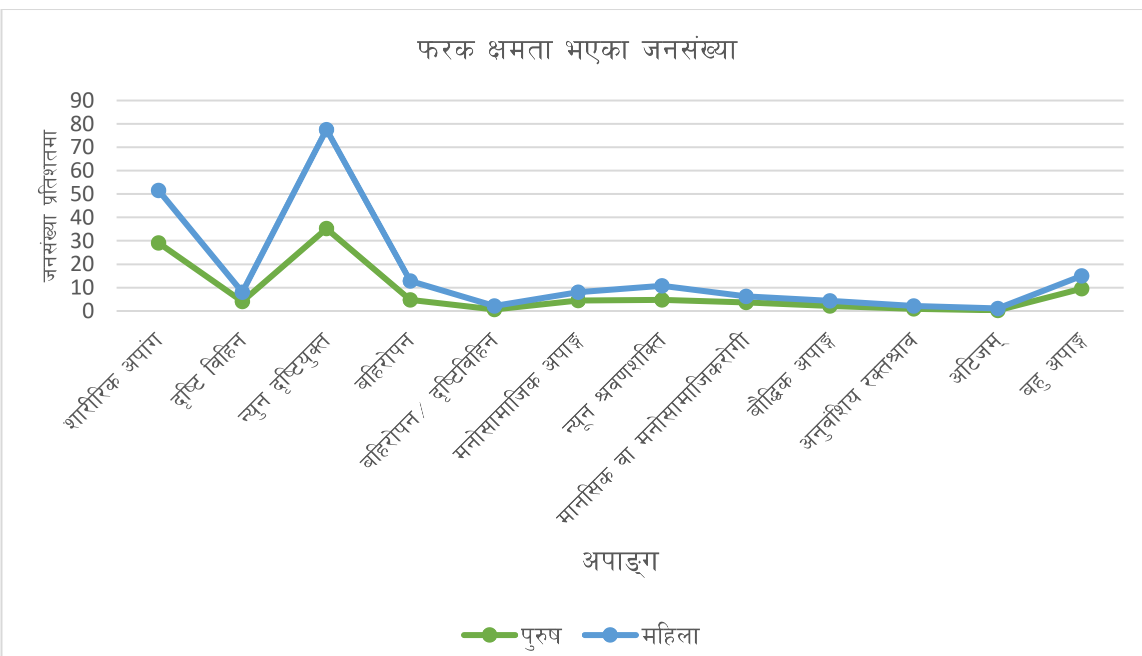

चित्र नं.३.८

माथिको तालिकालाई अध्ययन गर्दा यस गाउँपालिकामा पुरुषको भन्दा महिलाको जनसङ्ख्या बढी रहेको भएको र फरक क्षेमता भएको जनसङ्ख्यामा महिलाको तुलनामा पुरुषको सङ्ख्या करिब ५०%कम रहेको देखिन्छ ।

३.९ अपाङ्गताको आधारमा जनसङ्ख्या

यस गाउँपालिकामा समावेश भएका साविकका एघारवटा गा.वि.स.हरुको २०७८ सालको जनगणनाअनुसार विभिन्न प्रकारको अपाङ्गताको विवरण तालिका नं ३.१० मा प्रस्तुत गरिएको छ । यस गाउँपालिकामा आर्थिक वर्ष ०७९/०८० मा विभिन्न प्रकारको अपाङ्गता परिचयपत्र लिनेको विवरणलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । आर्थिक वर्ष ०७९/०८० मा मात्र विभिन्न प्रकारको अपाङ्गता परिचयपत्र लिने व्यक्तिहरुको विवरणलाई तलको तालिका नं. ३.९ मा प्रस्तुत गरिएको छः-

तालिका नं. ३.९.१

अपाङ्गताको आधारमा जनसङ्ख्या

आर्थिक वर्ष २०७९/०८०		लक्षित समूह	
		पूर्ण अपाङ्गता भत्ता	अति अशक्त अपाङ्गता भत्ता
गत आ.व बाट नविकरण भएको सङ्ख्या (१)		५४	२२१
पहिलो त्रैमासिक	नयाँ थप संख्या (२)	०	५
	लागत कट्टा (३)	०	०
	जम्मा कायम संख्या (क=१+२-३)	५४	२२६
दोस्रो त्रैमासिक	नयाँ थप संख्या (४)	०	६
	लागत कट्टा (५)	०	०
	जम्मा कायम संख्या (ख=क+४-५)	५४	२३२
तेस्रो त्रैमासिक	नयाँ थप संख्या (६)	२	१६
	लागत कट्टा (७)	०	४
	जम्मा कायम संख्या (ग=ख+६-७)	५६	२४४
चौथो त्रैमासिक	नयाँ थप संख्या (८)	२	६
	लागत कट्टा (९)	१६	३४
	जम्मा कायम संख्या (घ=ग+८-९)	४२	२१६
वर्षिक कायम सङ्ख्या	पुरुष	२६	१४२
	महिला	१६	७४
	अन्य	०	०
जम्मा सङ्ख्या		४२	२१६

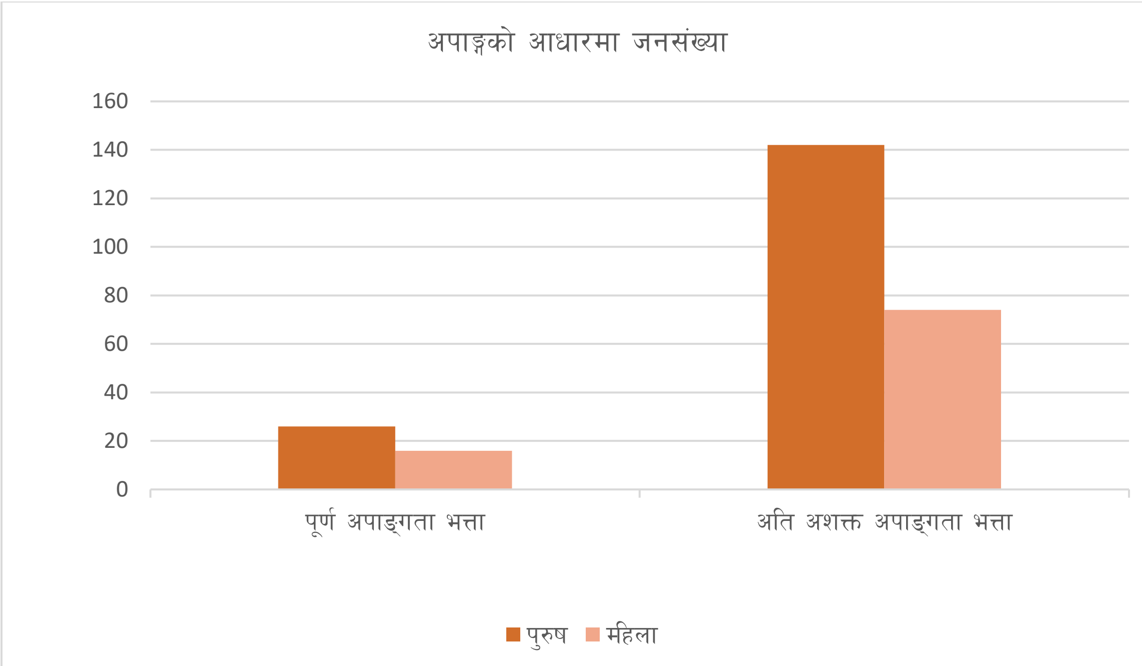

चित्र नं. ३.९.१

माथिको तालिकामा गाउँपालिकामा यस आर्थिक वर्ष २०७९/०८० को महिला तथा पुरुष को विभिन्न प्रकारको अपाङ्गता परिचयपत्र लिएकाको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । यसमा महिला तथा पुरुषको तथ्याङ्कमा पूर्ण अपाङ्ग र अति अशक्त अपाङ्ग गरी दुई लक्षित समूह प्रस्तुत गरिएको छ । पूर्ण अपाङ्ग भत्तामा महिला भन्दा पुरुषको जनसंख्या १०जनाले बढीदेखिएको छ भने अति अशक्त भत्तामा पुरुष भन्दा महिला ६८ जनाले कम देखिन्छ ।

तालिका नं. ३.९.२

आर्थिक वर्ष २०८०/०८१		**लक्षित समूह**	
		पूर्ण अपाङ्गता भत्ता	**अति अशक्त अपाङ्गता भत्ता**
गत आ.व बाट नविकरण भएको सङ्ख्या (१)		४२	२१६
पहिलो त्रैमासिक	**नयाँ थप संख्या (२)**	०	३
	लागत कट्टा (३)	२	२
	जम्मा कायम संख्या (क=१+२-३)	४०	२१७
दोस्रो त्रैमासिक	**नयाँ थप संख्या (४)**	३	६
	लागत कट्टा (५)	१	०
	जम्मा कायम संख्या (ख=क+४-५)	४२	२२३
तेस्रो त्रैमासिक	**नयाँ थप संख्या (६)**	१	०
	लागत कट्टा (७)	०	०

	जम्मा कायम संख्या (ग=ख+६-७)	४३	२२३
चौथो त्रैमासिक	**नयाँ थप संख्या (८)**	०	०
	लागत कट्टा (९)	०	०
	जम्मा कायम संख्या (घ=ग+८-९)	४३	२२३
वर्षिक कायम सङ्ख्या	**पुरुष**	२५	१४२
	महिला	१८	८१
	अन्य	०	०
जम्मा सङ्ख्या		४३	२२३

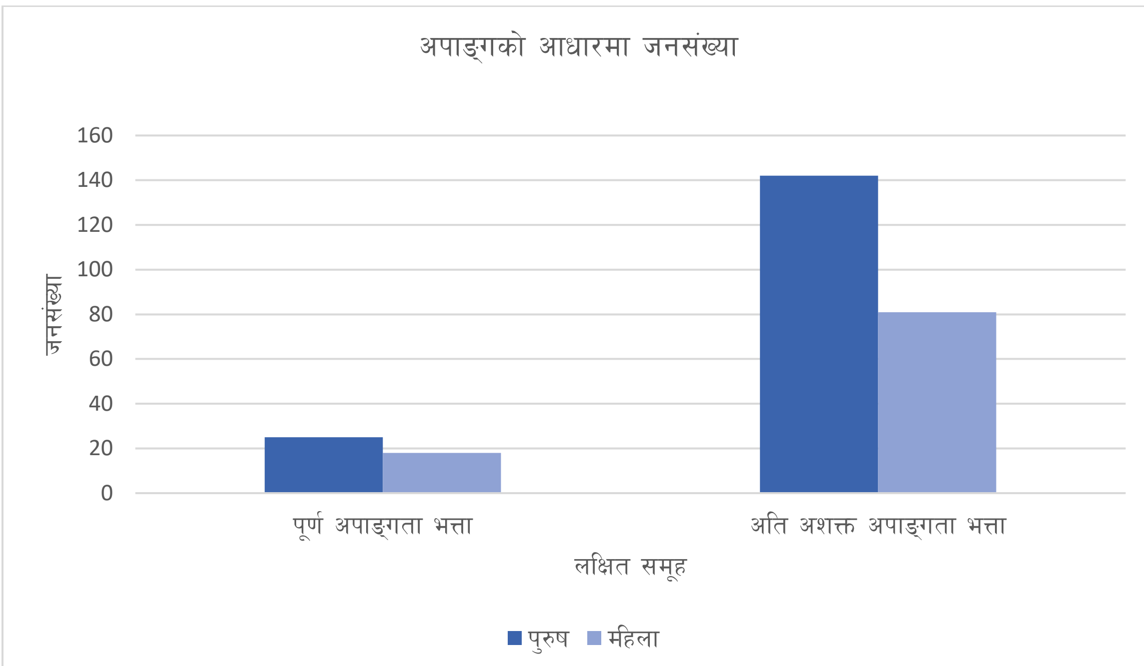

चित्र नं. ३.९.२

माथिको तालिकामा गाउँपालिकामा यस आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ को महिला तथा पुरुष को विभिन्न प्रकारको अपाङ्गता परिचयपत्र लिएकाको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । यसमा महिला तथा पुरुषको तथ्याङ्कमा पूर्ण अपाङ्ग र अति अशक्त अपाङ्ग गरी दुई लक्षित समूह प्रस्तुत गरिएको छ । पूर्ण अपाङ्ग भत्तामा महिला भन्दा पुरुषको जनसंख्या ७जनाले बढीदेखिएको छ भने अति अशक्त भत्तामा पुरुष भन्दा महिला ६१ जनाले कम देखिन्छ ।

तालिका नं ३.९.३

क.सं.	अपाङ्गताको आधारमा	जम्मा जनसङ्ख्या
१	पूर्ण अशक्त अपाङ्ग (रातो)	४२
२	अति अशक्त अपाङ्ग (निलो)	२१६
३	मध्यम अपाङ्ग (पहेँलो)	२१९
४	सामान्य अपाङ्ग (सेतो)	४७

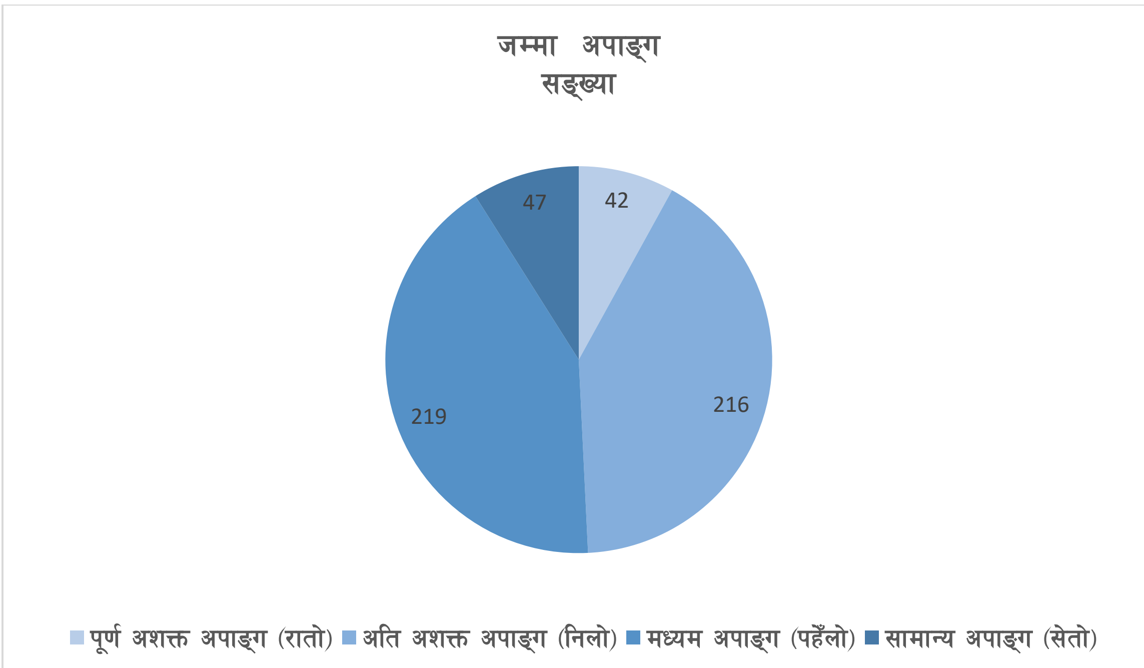

चित्र नं. ३.९.३

अध्याय चार
भौतिक पूर्वाधार, शैक्षिक तथा सामाजिक विकासको अवस्था

४.१ छानाको प्रकारको आधारमा घरधुरी सङ्ख्या

गाउँपालिका भित्र लबनी, गुलेरी, दोहोनीर अन्य बस्तीहरुमा सम्पूर्ण घरहरु ढलान भएको पाईन्छ भने फाट्टफुट्ट घरहरु जस्तापाताले छाइएका छन् ।गाउँपालिका अधिकांश घरहरु आर.सि.सि. रहेका छन् । छानाको प्रकारका आधारमा वार्डमा रहेका घरहरुको विवरण यसप्रकार रहेको छ :-

तालिका नं. ४.१

छानाको प्रकारको आधारमा घरधुरी विवरण

क्र. सं.	घरको प्रकार	वडाहरुमा रहेको घरधुरी परिवार संख्या	परिवार संख्या प्रतिशतमा
१	जस्ता/टिन/च्यादरले छाएको	९१६	१०.६
२	सिमेन्ट ढलान (आर.सि.सि)	६६०३	७६.७
३	खर/पराल/छालीले छाएका	७७५	९.०
४	ढुङ्गा/स्लेटले छाएको	२५	०.३
५	काठ/फल्याकले छाएको	१७	०.२
६	माटोले छाएको	०	०
७	टायल/खपडा/झिँगटी	२४९	२.९
७	अन्य	२५	०.३
जम्मा		**८६१०**	

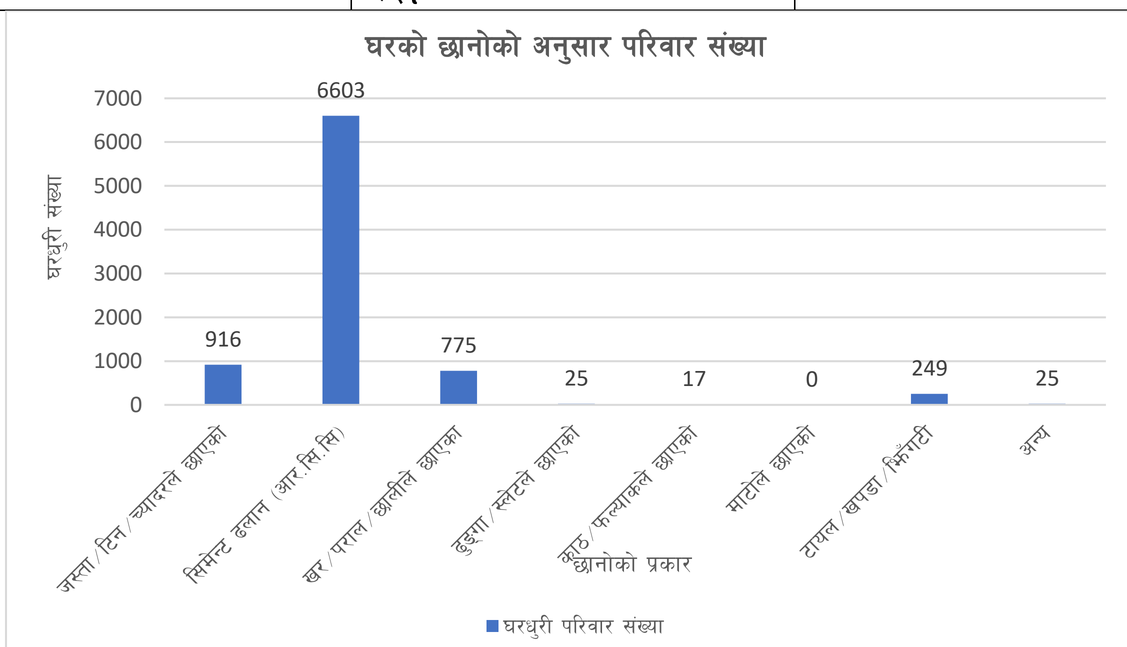

चित्र नं. ४.१

माथिको तालिकालाई अध्ययन गर्दा गाउँपालिकामा रहेका ८६१० घरहरु मध्ये सबैभन्दा धेरै ६६०३(७६.७%) सिमेन्ट ढलान (आर.सि.सि) गरेको र त्यसपछि दोस्रो स्थानमा जस्ता/टिन तथा च्यादरले छाएको छाना भएका घरहरु रहेको देखिन्छ भने १७(०.२%) घरहरु मध्ये सबैभन्दा थोरै काठ/फल्याकले छाएको घर देखिएको र माटो ले छाएको घर नभएको देखिन्छ ।

४.२. स्वामित्वका आधारमा घरपरिवारको बसो बासको अवस्था

यस गाउँपालिकामा रहेका कुल घरपरिवार मध्ये स्वामित्वका आधारमा बसोबासको अवस्था यसप्रकार रहेको छः-

तालिका नं. ४.२

स्वामित्वको आधारमा घरपरिवारको बसोबासको अवस्था

स्वामित्वको आधारमा घर परिवार संख्या	घरपरिवार संख्या	घरपरिवार संख्या प्रतिशतमा
निजी	८५२४	९९
भाडामा	३८	०.४
संस्थागत	४	०.०४
अन्य	४५	०.५
जम्मा	**८६१०**	

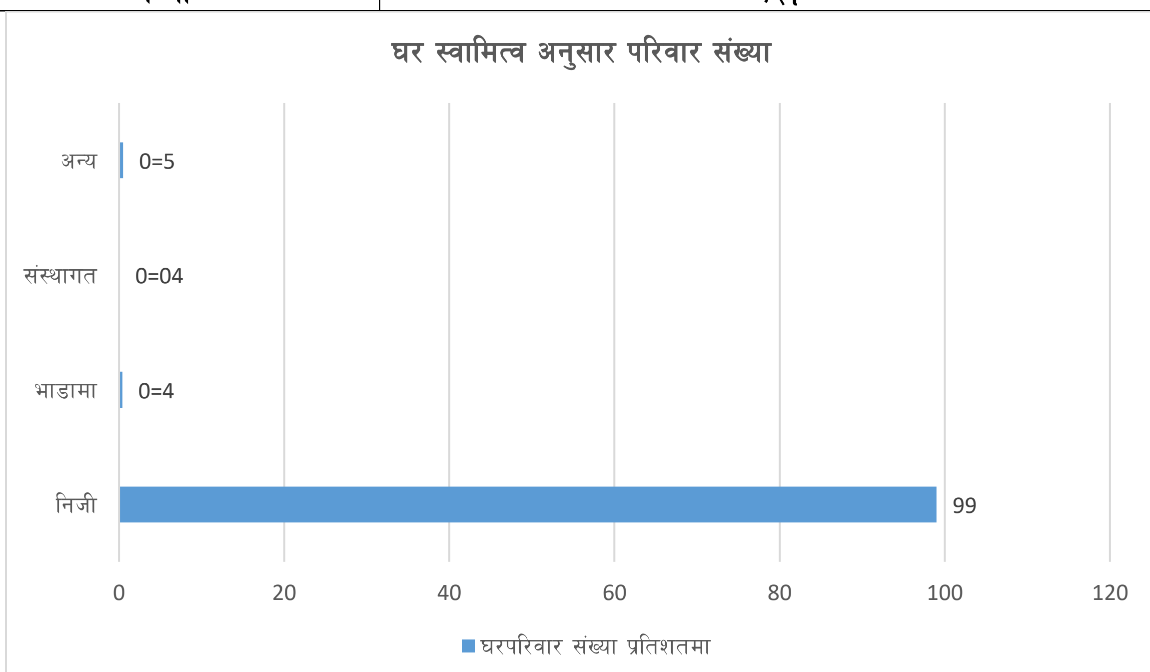

चित्र नं. ४.२

गाउँपालिकामा स्वामित्वका आधारमा घरपरिवारको बसोबासको अवस्थालाई अध्ययन गर्दा सबैभन्दा बढी निजी स्वामित्व भएका ९९ प्रतिशत भएको घरपरिवार रहेका देखिन्छन् भने ०.०४ प्रतिशत घरपरिवार भाडामा र ०.०४ प्रतिशत घरपरिवारको स्वामित्व संस्थागत तथा ०.५ प्रतिशत घरपरिवारको स्वामित्व अन्य प्रकारको रहेको देखिन्छ ।

४.३. खानेपानीको स्रोतको आधारमा घरपरिवार सम्बन्धी विवरण

गाउँपालिकामा रहेका घरपरिवारले प्रयोग गर्ने खानेपानीको स्रोतका आधारमा घरपरिवारको अवस्था यसप्रकार रहेको छः-

तालिका नं. ४.३

खानेपानीको स्रोतको आधारमा घरपरिवार सम्बन्धी विवरण

वडागतरुपमा खानेपानीको मुख्य स्रोतहरुको विवरण

वडा	जम्मा घरधुरी	खानेपानीको मुख्य स्रोत						
		धाराको पानी	टयुववेल	ढाकिएको कुवा	खुल्ला इनार कुवा	स्पाउट वाटर खुल्लापानी	फिल्टर प्रयोग गर्ने घरधुरी	अन्य
१	१७८३	१५१०	-	-	-	-	-	सरकार हेण्ड पाइप बाट पानी पिउने गरेका
२	१३७५	११५५	-	-	-	-	-	-
३	१४७५	१२६४	-	-	-	-	३०	-
४	८३८	६८२	-	-	-	-	३०	-
५	१४७९	१२९५	-	-	-	-	६०	-
६	१६६०	१४२७	-	-	-	-	-	-
जम्मा	**८६१०**	**७३३३**					**१२०**	

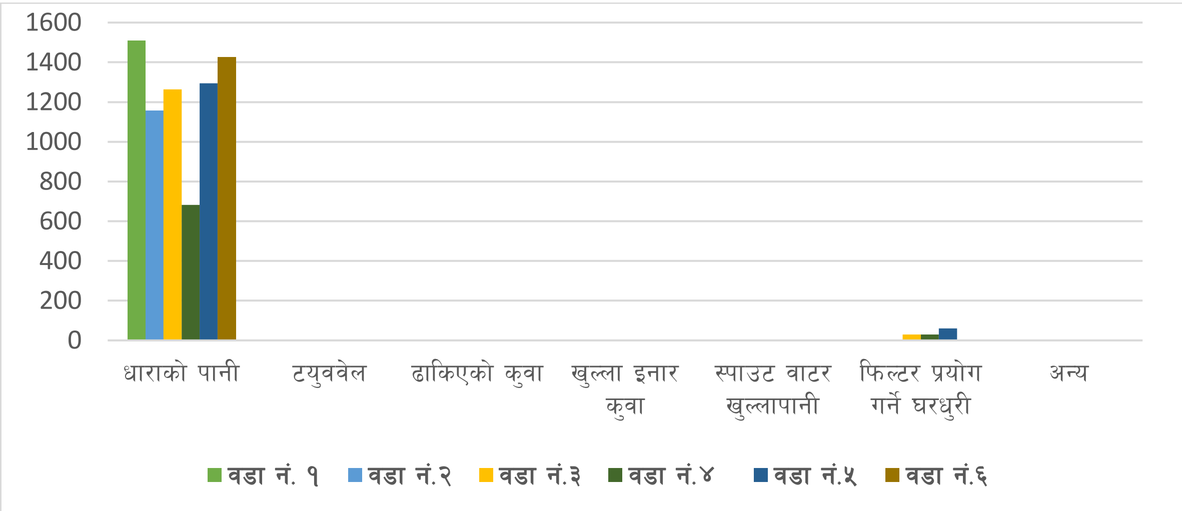

चित्र नं.४.३.१

खानेपानीको स्रोत	परिवार संख्या प्रतिशतमा
धारा/पाइप (घरपरिसर भित्र)	६.६%
धारा/पाइप (घर परिसर बाहिर)	९.८%
टयुबेल/ हाते पम्प	७७.३%
ढाकिएको इनार/कुवा	०.५%
खुला इनार/कुवा	०.३%
मूल धारा	०.६%
खोला/झरना	०.१%
जार/बोतल	०.८%
अन्य	४.१%

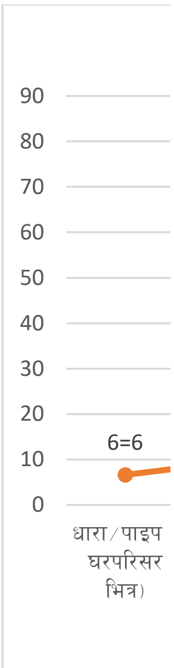

चित्र नं.४.३.२

यस गाउँपालिकामा रहेका कुल ८६१०घरपरिवारमध्येघरपरिवारले७३३३ धाराको पानीको उपभोग गरेको देखिन्छ भने १२० घरपरिवार ले फिल्टर गरेको पानीउपभोग गर्ने गरेको देखिन्छ । गाउँपालिकामा अधिकांश घरपरिवारमा पाइपधाराबाट खानेपानीको सुविधा पुगेको तथ्य माथिको तालिकाबाट देखिन्छ ।

४.४. इन्धनको प्रयोगको आधारमा घरपरिवार विवरण

यस गाउँपालिकामा लवनी बजार क्षेत्रमा रहेका सबैजसो घरपरिवारले खाना पकाउने इन्धनका रुपमा एल.पी ग्यास प्रयोग गर्ने गरेको पाइए तापनि बजार क्षेत्र भन्दा बाहिर रहेका गाउँपालिकाका वडाहरुमा खाना पकाउने इन्धनको रुपमा अधिकांशतः काठ दाउराको नै प्रयोग गर्ने गरेको पाइन्छ । खाना पकाउने तथा अन्य प्रयोजनका लागि घरपरिवारले प्रयोग गर्ने इन्धनका आधारमा गाउँपालिकामा रहेका घरधुरीको विवरण यसप्रकार रहेको छ :-

तालिका नं. ४.४

खाना पकाउने इन्धनको प्रयोगको आधारमा घरपरिवार विवरण

क्र.सं.	इन्धनको प्रकार	प्रतिशत
१	काठ दाउरा	४७.०
२	एल.पी.ग्याँस	३१.८
३	बिजुली	०.७
४	गुइँठा/गोरहा	१८.८

५	बायोग्याँस	१.१
६	मट्टीतेल	०.०४
७	अन्य	०.६

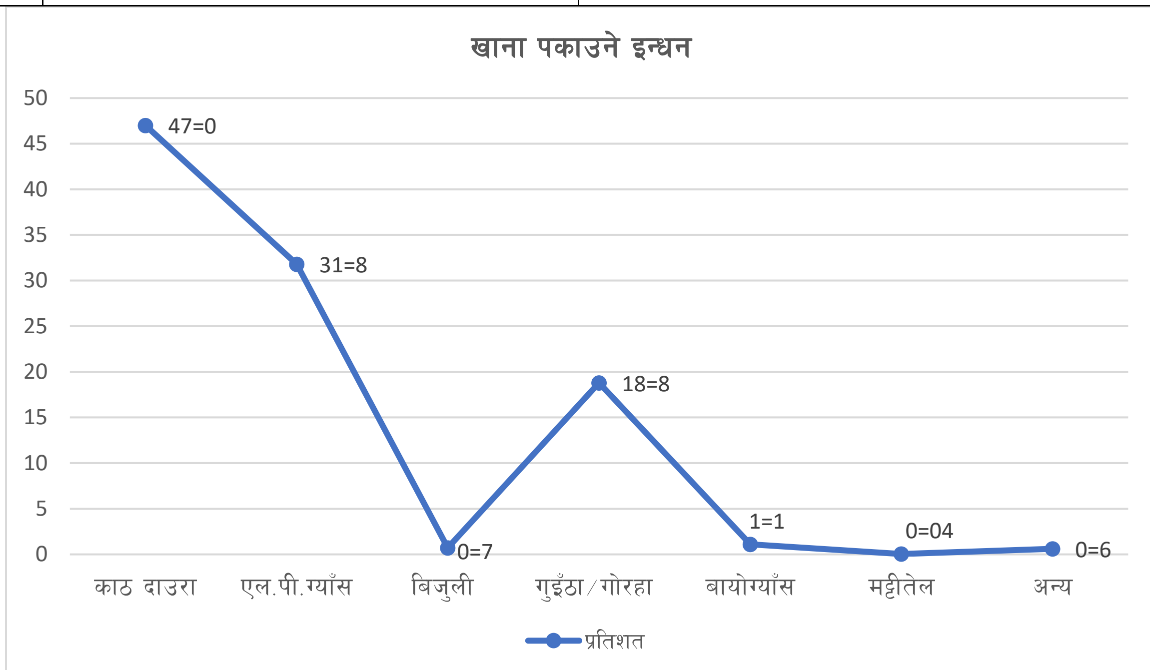

चित्र नं. ४.४

गाउँपालिकामा घरपरिवारले प्रयोग गर्ने घरेलु इन्धन प्रयोगको स्थितिलाई हेर्दा सबैभन्दा बढी ४७प्रतिशत घरपरिवारले दाउराको प्रयोग गरेको देखिन्छ । एल.पी ग्यास प्रयोगकर्ता घरपरिवार जम्मा ३१.८ प्रतिशत रहेका छन् भने १८.८ प्रतिशत घरले गुइँठा/ गोरहा ग्यास प्रयोग गरेका छन् । बायोग्याँस प्रयोगकर्ता घरपरिवार जम्मा १.१ प्रतिशत रहेका छन् भने ०.०४ प्रतिशत घरले मट्टीतेल प्रयोग गर्ने गरेको देखिन्छ । ०.६ प्रतिशत घरपरिवारले अन्य इन्धन हरु प्रयोग गरेको पाईन्छ । यसबाट गाउँपालिका बासीहरु घरेलु इन्धनका लागि काठ दाउरामा नै अत्यधिक निर्भर रहेको प्रष्ट हुन्छ ।

४.५. बत्ती प्रयोगका आधारमा घरपरिवार सङ्ख्या

गाउँपालिकामा बत्ती प्रयोगका आधारमा घरपरिवारको विवरण देहायअनुसार रहेको छः-

तालिका नं. ४.५

बत्ती प्रयोगका आधारमा घरपरिवार सङ्ख्या

बत्तीको प्रकार	प्रतिशत	घरपरिवार सङ्ख्या
बिजुली	९३.२	८०२४
मट्टीतेल	०.६	५२
बायो ग्यास	४.४	३७९
सोलार	०.१	८
अन्य	१.७	१४७

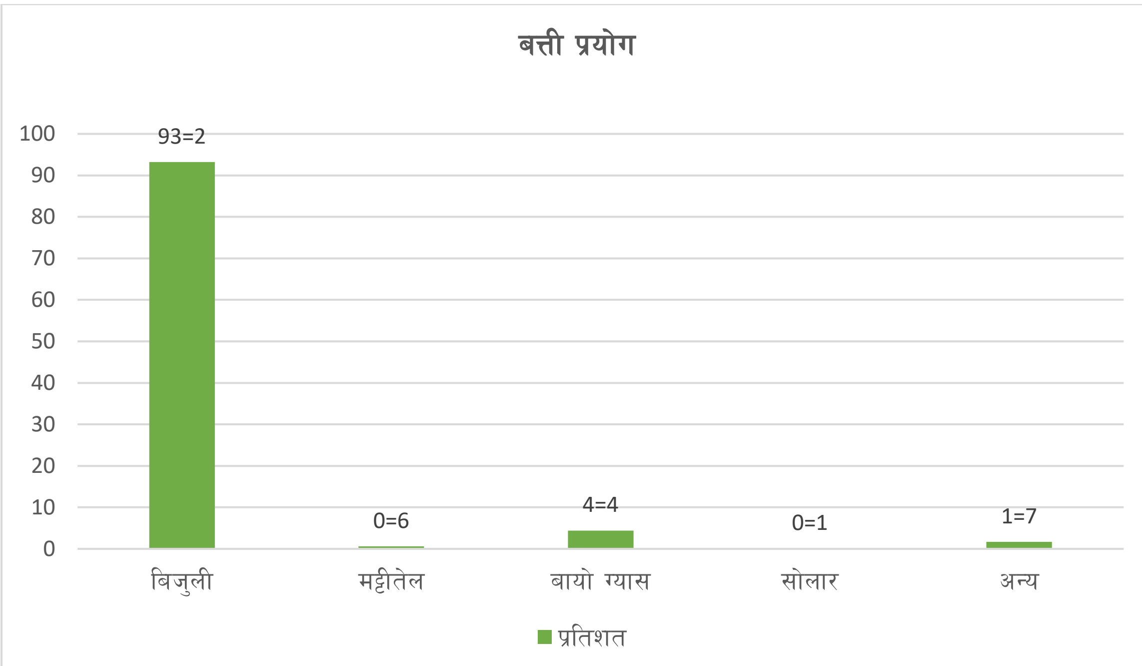

चित्र नं. ४.५

यस गाउँपालिकामा रहेका वडाहरुमा बत्तीका लागि विगतमा मट्टितेलको अत्यधिक प्रयोग हुने गरेको भए तापनि वर्तमानमा सबै वडामा बिजुलीको सुविधा भएकोले अत्यधिक घरपरिवारले बत्ती बाल्नका लागि बिजुलीको प्रयोग बढाउँदै लगेको स्थिति रहेको छ । गाउँपालिकामा रहेका कुल ८६१० घरपरिवारमध्ये ८०२४(९३.२%) घरपरिवारले बत्तीको रुपमा बिजुलीको प्रयोग गर्दै आएको तथ्य माथिको तालिकाको अध्ययन गर्दा स्पष्ट हुन्छ । ५२ (०.६%) घरपरिवारले अझैपनि मट्टितेलको टुकी प्रयोग गर्ने र ३७९(४.४%) घरपरिवारले बायो ग्याँस बत्तीको प्रयोग गर्ने गरेको देखिन्छ। बाँकी घरपरिवारले बत्तीका रुपमा सोलार तथा अन्य माध्यमको प्रयोग गर्दै आएको देखिन्छ।

४.६ उपलब्ध सेवा सुविधाका आधारमा घरपरिवार विवरण

टेलिफोन, रेडियो, टेलिभिजन, केबललाइन, कम्प्युटर, इण्टरनेट, मोबाइल, फ्रिजमेशीन, साइकल तथा मोटरसाइकल आदिजस्ता सेवा सुविधा प्रयोगका आधारमा यस गाउँपालिकामा रहेका ८६१० घरपरिवारको अवस्था देहायअसार रहेको छः-

तालिका नं. ४.६

उपलब्ध सेवा सुविधाको आधारमा घरपरिवार विवरण

क्र.सं.	सेवा सुविधाको विवरण	घरपरिवार प्रतिशतमा	घरपरिवार संख्या
१	कुनै पनि सुविधा नभएको घरपरिवार	३.९	३३६
२	कम्तिमा एउटा सुविधा भएको परिवार	९६.१	८२७४
३	रेडियो सुविधा	३	२५८
४	टेलिभिजन	२४.७	२१२६
५	ल्याण्डलाइन टेलिफोन	०.६	५१
६	मोबाइल फोन (साधारण)	७४.९	६४९९
७	स्मार्ट मोबाइल फोन	६९.५	५९८४
८	कम्प्युटर/ल्यापटप	३.१	२६७
९	इन्टरनेट सुविधा	४	३४४
१०	कार/जीप/भ्यान	०.९	७७
११	मोटरसाइकल/स्कुटर	३५.५	३०५६
१२	साइकल	८१.६	७०२६
१३	विधुतीय पङ्खा	७३.५	६३२८
१४	रेफ्रिजेटर	१२.४	१०६८
१५	वाशिङ्ग मेशिन	१.८	१५५
१६	एयर कन्डिसनर	०.६	५२

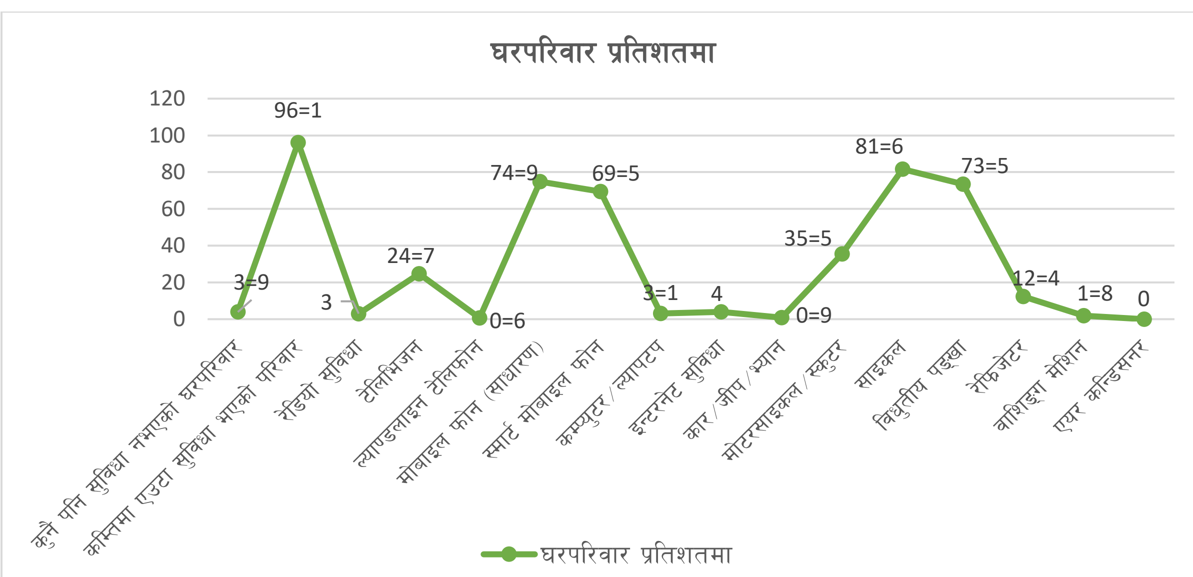

चित्र नं. ४.६

गाउँपालिकामा माथि प्रस्तुत गरिएका सेवा तथा सुविधा प्रयोगकर्ता घरपरिवारको अवस्थालाई अध्ययन गर्दा कुल ८६१० घरपरिवार मध्ये ३.९ प्रतिशत घरपरिवारले यस किसिमका कुनैपनि सुविधा उपयोग गरेको देखिँदैन । ९६.१ प्रतिशत घरपरिवारमा कम्तीमा एउटामात्र भएपनि यो सुविधा पुगेको छ । दुईतिहाईभन्दा बढी घरपरिवारमा सञ्चारको सेवा पुगेको देखिन्छ । माथिको तालिकामा प्रस्तुत तथ्याङ्कहरु २०८० सालको जनगणनामा आधारित भएकोले यी सेवाको उपयोग गर्ने घरपरिवारको सङ्ख्या बढेको छ ।

४.७ शौचालय प्रयोगका आधारमा घरपरिवार विवरण

गाउँपालिकामा समावेश भएका साविकका छवटा गा.वि.स. मा शौचालय प्रयोगका आधारमा घरपरिवारको विवरण यसप्रकार रहेको छः-

तालिका नं. ४.७.१

खुलादिसामुक्त क्षेत्र घोषणको विवरण

वडा नं.		वडाको नाम	घरधुरी संख्या	जनसंख्या	घोषण भएको मिति	चर्पी नभएको घरधुरी	व्यवस्थित चर्पी भएका घरधुरी	कैफियत
१		पतरीया	१७८३	१००५५	२०७३/८/५	४५०	१२०१	
२		नन्दनगर	१३७५	८३९३	२०७३/२/३	३९०	८८५	
३		लवनी	१४७५	८८८५	२०७६/५/७	५११	९२४	शुद्धोधन गाउपालिका सहित (ODF) घोषण
४		बिठुवा	८३८	५२९३	२०७५/११/२९	३५०	५३२	
५		हथिहवा	१४७९	९४०८	२०७५/३/१५	४९०	१०२८	
६		बाँसखोर	१६६०	१०९६२	२०७६/१/२०	७६२	१०८७	
जम्मा			**८६१०**	**५२९९६**		**२९५३**	**५६५७**	

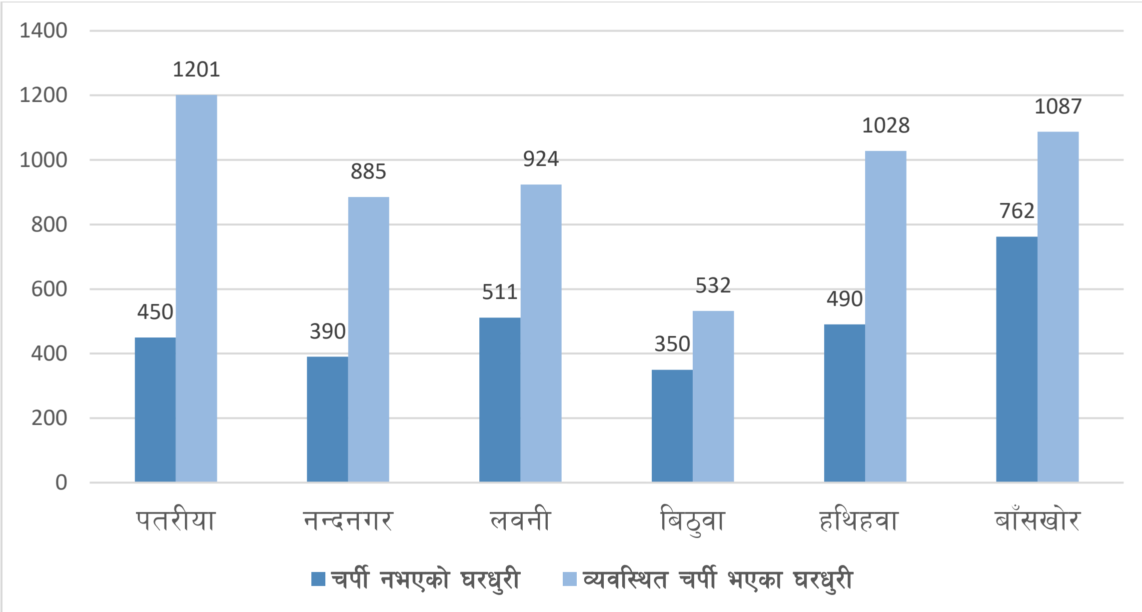

चित्र नं. ४.७.१

क्र.सं.	चर्पीको प्रयोग	प्रतिशत	घर परिवार संख्या
१	फ्लस भएको (सार्वजनिक ढल)	१.१	९५
२	फ्लस भएको (सेप्टिक टयाङ्क)	२७.७	२३८५
३	साधारण	३६.३	३१२५
४	सार्वजनिक	०.६	५२
५	चर्पी नभएको	३४.३	२९५३

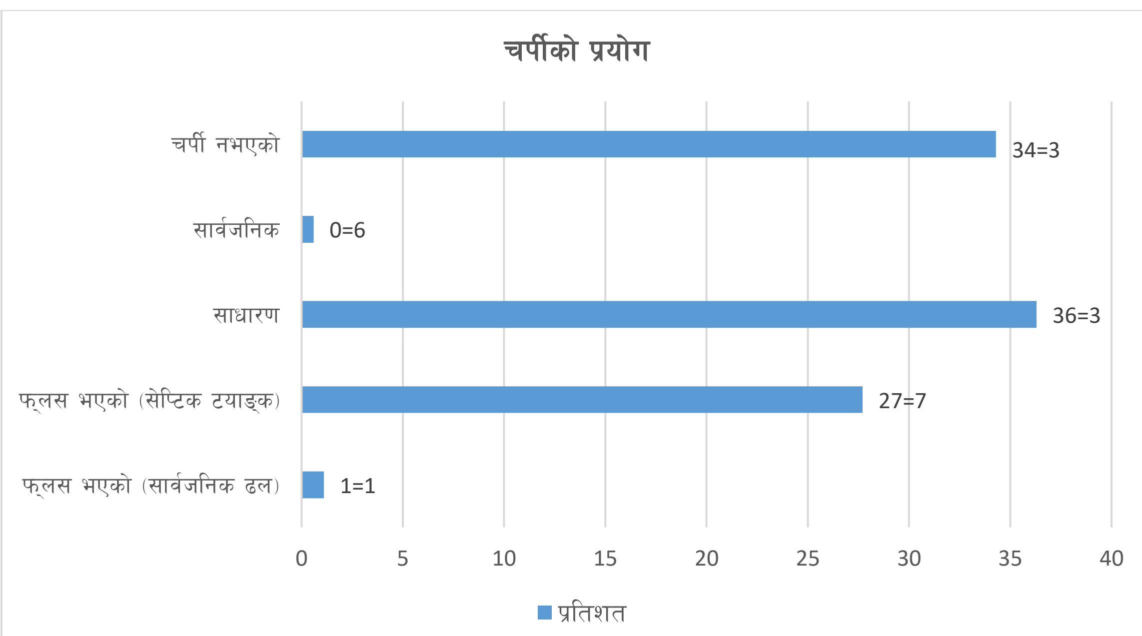

चित्र नं. ४.७.२

गाउँपालिकामा शौचालय प्रयोगका आधारमा घरपरिवारको स्थितिलाई अध्ययन गर्दा २९५३ (३४.३%)घरपरिवारमा चर्पीको सेवा सुविधा नभएको देखिन्छ । २३८५ (२७.७%) घरपरिवारमा सेफ्टीट्याङ्की सहितको पक्की शौचालय रहेको देखिन्छ भने ३१२५(३६.३%) घरपरिवारमा साधारण किसिमका शौचालय रहेको देखिन्छ । यस गाउँपालिकामा समावेश भएका साविक गाउँपालिकाका सबै वार्डहरुमा खला दिशामुक्त घोषणा भइसकेका छन् । यस गाउँपालिकामा समावेश भएका साविकका निर्माण भएका शौचालयका विवरण यसप्रकार रहेको छः-

४.८ आर्थिक वर्ष ०७९ र ०७९/ ०८० को पञ्जीकरणको विवरण

गाउँपालिकामा गत वर्ष २०७९ बैशाख १ देखि चैत्र मशान्त सम्मको तथा गत अघिल्लो वर्ष २०७८ बैशाख १ देखि चैत्र मशान्त सम्मको व्यक्तिगत घटना दर्ताको विवरण यसप्रकार रहेको छः-

तालिका नं. ४.८
आर्थिक वर्ष २०७९/०८०को पञ्जीकरणको विवरण

जन्म			मृत्यु			सम्बन्ध विच्छेद	विवाह	बसाई सरी आएको		बसाई सरी जाने		जम्मा
पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	जम्मा	जम्मा	दर्ता संख्या	सदस्यको संख्या	दर्ता संख्या	सदस्यको संख्या	जम्मा
८३०	८२३	१६५३	१८१	३४४	५२५	६	६३७	५९	१९८	२५	९५	२९०५

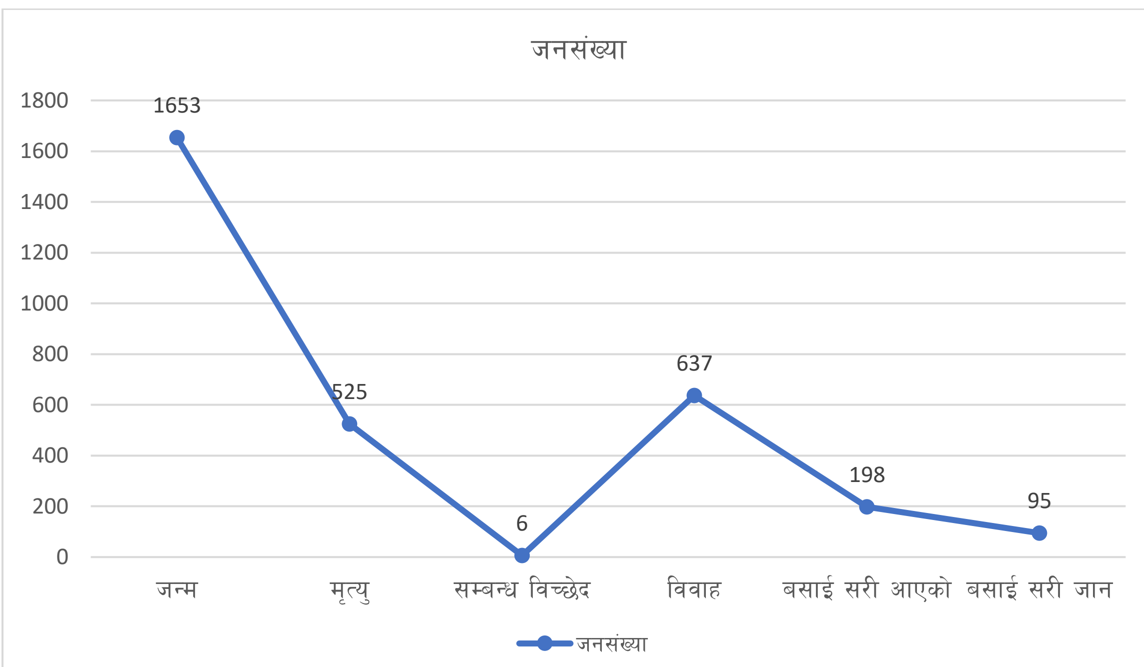

चित्र नं. ४.८.१

तालिका नं. ४.८

आर्थिक वर्ष २०८०/०८१को पञ्जीकरणको विवरण

जन्म			मृत्यु			सम्बन्ध विच्छेद	विवाह	बसाई सरी आएको		बसाई सरी जाने		जम्मा
पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	जम्मा	जम्मा	दर्ता संख्या	सदस्यको संख्या	दर्ता संख्या	सदस्यको संख्या	जम्मा
५३५	५३९	१०७४	११९	१०१	२२०	४	३४६	१४	५२	१६	७८	१६७४

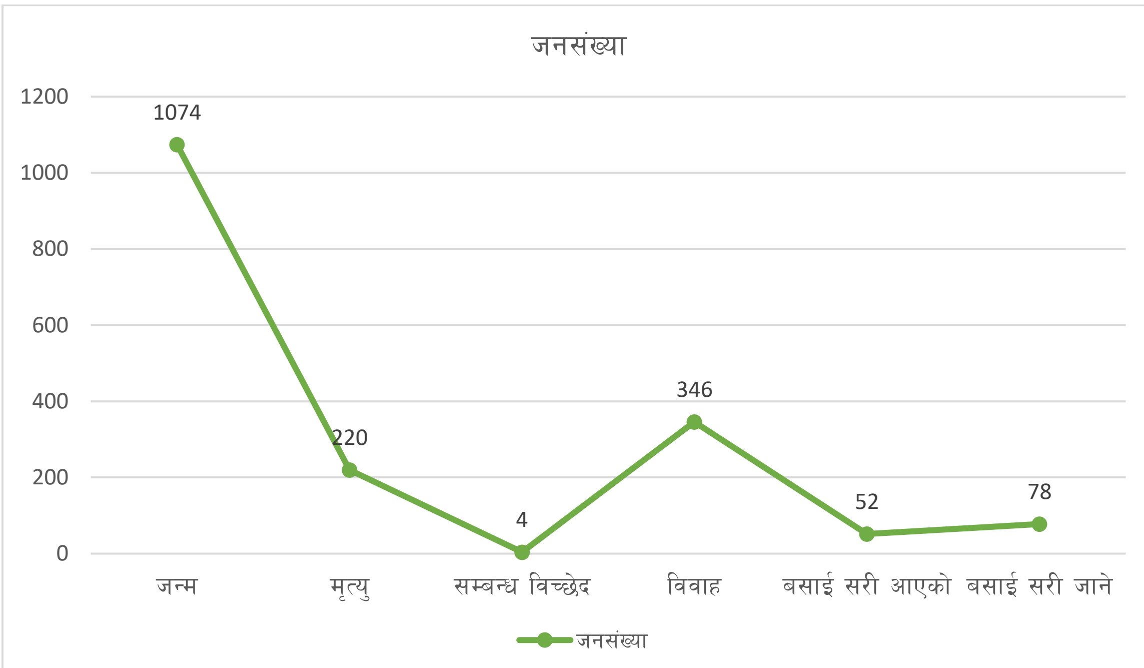

चित्र नं. ४.८.२

४.९ आर्थिक वर्ष ०७९/०८० मा सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउनेको विवरण

यस गाउँपलिकामा हाल कायम भएका आर्थिक वर्ष ०७९/०८० मा सामाजिक सूरक्षा भत्ता पाउने व्यक्तिहरुको विवरणलाई विवरणलाई तलको तालिका नं. ४.९ मा प्रस्तुत गरिएको छः-

तालिका नं. ४.९
आर्थिक वर्ष ०७९/०८० मा सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउनेको विवरण

आर्थिक वर्ष ०७९/०८०		लक्षित समूह									
		अन्य जेष्ठ नागरिक भत्ता	जेष्ठ नागरिक भत्ता (दलित)	जेष्ठ नागरिक एकल महिला	विधवा	पूर्ण अपाङ्गता भत्ता	अति अशक्त अपाङ्गता भत्ता	क्षेत्र तोकिएका बालबालिका	दलित बालबालिका	लोपोन्मुख जाति	जम्मा
गत आ.व बाट नविकरण भएको सङ्ख्या (१)		२२७५	३१२	२२३	४०६	५४	२२१	४२८५	४७४	४९	८२९९
पहिलो त्रैमासिक	नयाँ थप संख्या (२)	२४०	१४	५	१६	०	५	४२०	३२	०	७३२
	लागत कट्टा (३)	५	१	१	०	०	०	८९	१३	०	१०९
	जम्मा कायम संख्या (क=१+२-३)	२५१०	३२५	२२७	४२२	५४	२२६	४६१६	४९३	४९	८९२२
दोस्रो त्रैमासिक	नयाँ थप संख्या (४)	८७	१७	९	२२	०	६	४६५	५३	०	६५९
	लागत कट्टा (५)	३८	१	३	२	०	०	१८१	२२	०	२४७
	जम्मा कायम संख्या (ख=क+४-५)	२५५९	३४१	२३३	४४२	५४	२३२	४९००	५२४	४९	९३३४
तेस्रो त्रैमासिक	नयाँ थप संख्या (६)	१००	११	८	१८	२	१६	३५५	५१	०	५६१
	लागत कट्टा (७)	५१	०	२	१	०	४	२२४	२१	०	३०३
	जम्मा कायम संख्या (ग=ख+६-७)	२६०८	३५२	२३९	४५९	५६	२४४	५०३१	५५४	४९	९५९२
चौथो त्रैमासि	नयाँ थप संख्या (	६५	११	०	९	२	६	२३०	३५	०	३५८

क	८)										
	लागत कट्टा (९)	३४५	२२	१४	३१	१६	३४	९३६	११९	२	१५१९
	जम्मा कायम संख्या (घ=ग+८ -९)	२३२८	३४१	२२५	४३७	४२	२१६	४३२५	४७०	४७	८४३१
वर्षिक कायम सङ्ख्या	पुरुष	११८१	१७७	०	०	२६	१४२	२२०९	२५४	२७	४०१६
	महिला	११४६	१६४	२२५	४३७	१६	७४	२११६	२१६	२०	४४१४
	अन्य	१	०	०	०	०	०	०	०	०	१
जम्मा सङ्ख्या		२३२८	३४१	२२५	४३७	४२	२१६	४३२५	४७०	४७	८४३१

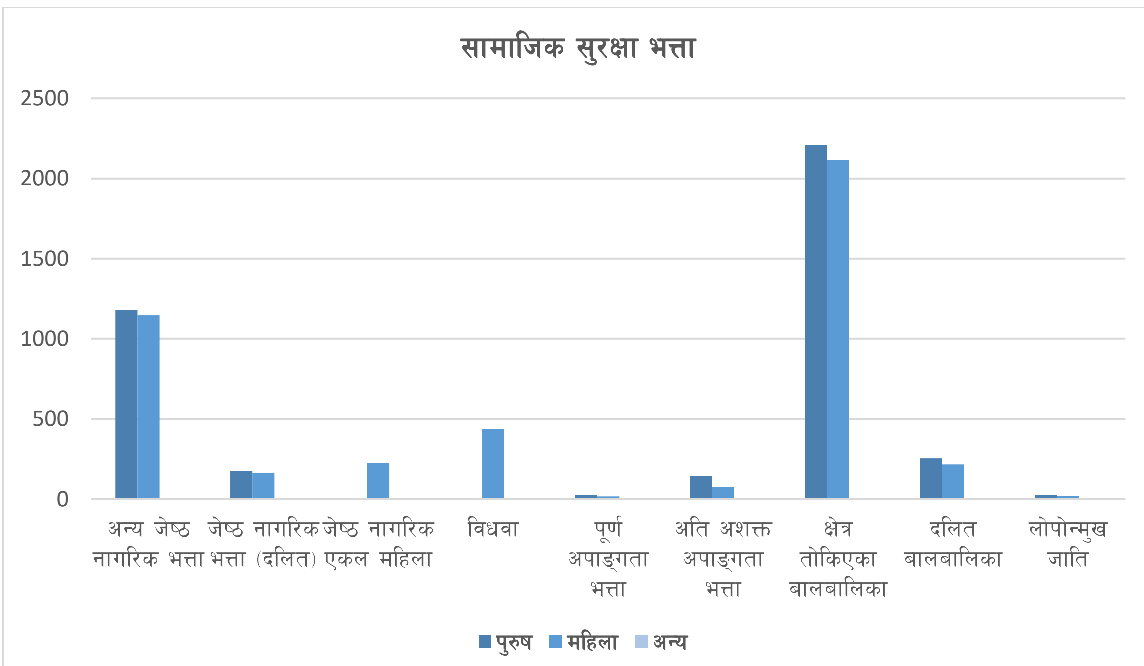

चित्र नं. ४.९.१

आर्थिक वर्ष ०७९/०८० मा सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउनेको विवरण

आर्थिक वर्ष ०७९/०८०	लक्षित समूह									
	अन्य जेष्ठ नागरिक भत्ता	जेष्ठ नागरिक भत्ता (दलित)	जेष्ठ नागरिक एकल महिला	विधवा	पूर्ण अपाङ्गता भत्ता	अति अशक्त अपाङ्गता भत्ता	क्षेत्र तोकिएका बालबालिका	दलित बालबालिका	लोपोन्मुख जाति	जम्मा
गत आ.व बाट	२३२६	३४१	२२४	४३७	४२	२१६	४१८१	४५४	४७	८२६

नविकरण भएको सङ्ख्या (१)											८
पहिलो त्रैमासिक	**नयाँ थप संख्या (२)**	५०	१३	४	१६	०	३	३४१	३३	३	४६३
	लागत कट्टा (३)	९	०	०	०	२	२	११६	१६	०	१४५
	जम्मा कायम संख्या (क=१+२-३)	२३६७	३५४	२२८	४५३	४०	२१७	४४०६	४७२	५०	८५८६
दोस्रो त्रैमासिक	**नयाँ थप संख्या (४)**	४८	८	२	१३	३	६	१८२	२८	८	२९८
	लागत कट्टा (५)	५	१	०	१	१	०	२१३	४०	०	२६१
	जम्मा कायम संख्या (ख=क+४-५)	२४१०	३६१	२३०	४६५	४२	२२३	४३७५	४५९	५८	८६२३
तेस्रो त्रैमासिक	**नयाँ थप संख्या (६)**	४	०	०	१	१	०	६	१	०	१३
	लागत कट्टा (७)	०	०	०	०	०	०	२४५	२७	०	२७२
	जम्मा कायम संख्या (ग=ख+६-७)	२४१४	३६१	२३०	४६६	४३	२२३	४१३६	४३३	५८	८३६४
चौथो त्रैमासिक	**नयाँ थप संख्या (८)**	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	लागत कट्टा (९)	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	जम्मा कायम संख्या (घ=ग+८-९)	२४१४	३६१	२३०	४६६	४३	२२३	४१३६	४३३	५८	८३६४
वर्षिक कायम सङ्ख्या	**पुरुष**	१२२९	१८४	०	०	२५	१४२	२१३२	२३५	३४	३९८१
	महिला	११८४	१७७	२३०	४६६	१८	८१	२००४	१९८	२४	४३८२
	अन्य	१	०	०	०	०	०	०	०	०	१
जम्मा सङ्ख्या		२४१४	३६१	२३०	४६६	४३	२२३	४१३६	४३३	५८	८३६४

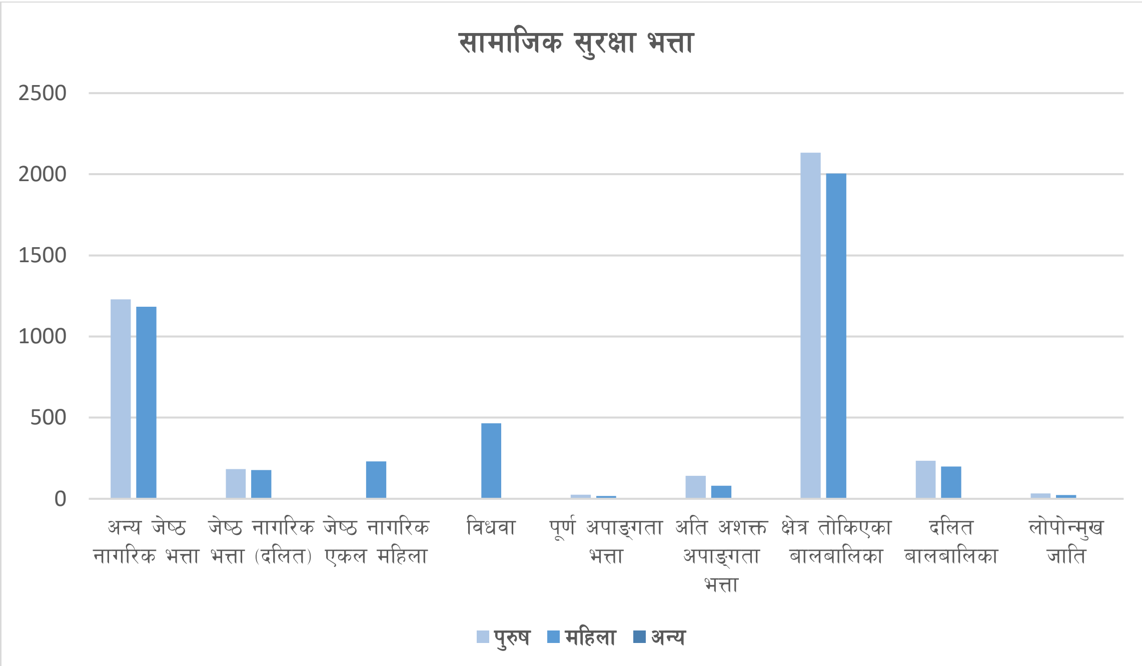

चित्र नं. ४.९.२

४.१० कलेज तथा कक्षा १२ सम्म पठन पाठन हेर्नु शैक्षिक संस्थाका विवरण

यस गाउँपालिकामा समावेश गरिएका साविकका छ वटा वार्डहरुमा स्थापना भएका शैक्षिक संस्थाहरुमा विवरण हेर्दा स्नातक तहसम्म पठन पाठन हुने ३ वटा सामुदायिक क्याम्पस रहेका छन् । कक्षा ११/१२ मा प्राविधिक शिक्षा र व्यवस्थापन शिक्षा विषयको पठन पाठन हुन्छ । गाउँपालिकामा कक्षा १२ सम्म पढाई हुने ३ वटा सरकार मा.वि रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा स्नातक तह तथा कक्ष १२ सम्म पठन पाठन हुने शैक्षिक संस्थाको विवरण यसप्रकार रहेको छ :-

तालिका नं. ४.१०

कलेज तथा कक्षा १२ सम्म पठन पाठन हुने विधालयको विवरण

क्र.सं.	क्यम्पस तथा १२ कक्षासम्म पढाई हुने विधालयको नाम	ठेगाना	सञ्चालित तह तथा कार्यक्रम	विधार्थी संख्या			प्रधानध्यापक नाम
				छात्र	छात्रा	जम्मा	
१	श्री पूर्णकेशर मा.वि	बगदी	प्राविधिक शिक्ष+व्यवस्थापन शिक्षा	६५५	७४५	१४००	लीला खनाल
२	श्री माध्यमिक विधालय	ठूलो नन्दनगर	प्राविधिक शिक्षा+व्यवस्थापन शिक्षा	४३०	६७४	११०४	विजय कुमार शुक्ला
३	श्री नेपाल राष्ट्रिय	मुडफुटुवा	प्राविधिक	११०९	८१८	१९२७	लालचन्द्र

	नमुना मा.वि		शिक्षा+व्यवस्थापन शिक्षा				पाण्डेय

४.११ ५ वर्ष र सो भन्दा माथिकाको साक्षरताको आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण

गाउँपालिकामा ५ वर्ष र सोभन्दा माथि उमेर भएका जनसङ्ख्यामा साक्षरताको स्थिति देहायअनुसार रहेको छ :-

तालिका नं. ४.११

५ वर्ष र सो भन्दा माथिकाको साक्षरताको आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण

लिङ्ग	५ वर्ष र सो भन्दा माथिको जनसंख्या						जम्मा जनसंख्या
	लेख्न र पढ्न सक्ने	प्रतिशत	पढ्न मात्रै सक्ने	प्रतिशत	लेख्न र पढ्न नसक्ने	प्रतिशत	
कुल	३१३५६	६७.३	२७२	०.६	१४९७५	३२.१	४६६०३
महिला	१३८९५	५८.२	१३४	०.६	९८२९	४१.२	२३८५८
पुरुष	१७४६१	७६.७	१३४	०.६	५१४६	२२.६	२२७४१

गाउँपालिकामा ५ वर्ष भन्दा माथिको जनसङ्ख्यामा साक्षरताको स्थितिलाई अध्ययन गर्दा कुल ४६६०३ जना मध्ये ६७.३ % मानिसहरु लेख्न/पढ्न सक्ने र ०.६% पढ्न नसक्ने रहेको देखिन्छ । ५ वर्ष माथिकाको जनसंख्यामा पुरुषको तुलनामा महिलाको संख्या १११७ले बढी रहेको देखिन्छ । साक्षरताको अवस्था हेर्दा ५ वर्ष र सो भन्दा माथिको जनसङ्ख्यामा महिलाको तुलनामा पुरुषको साक्षरता दर अर्थात लेख्न र पढ्न सक्ने ३५६६ सङ्ख्याले बढी देखिन्छ ।

४.१२ विभिन्न विधालयमा अध्ययनरत विधालयको विवरण

(शैक्षिक सत्र २०७९०/०८०) यस गाउँपालिकामा २४ वटा सरकारी र ११ वटा संस्थागत विधालयहरु र २३ वटा धार्मिक रहेका छन् । शैक्षिक सत्र २०७९ मा गाउँपालिकाका विभिन्न विधालयको विवरण हेर्दा सरकारी विधालयतर्फ कक्षा १० सम्म२१ वटा र कक्षा ११ र १२ मा ३ वटा विधालय रहेको देखिन्छ । संस्थागत विधालयतर्फ कक्षा ११ र १२ कुनै विधालय नभएको देखिन्छ । गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका विभिन्न शैक्षिक संस्थाका विभिन्न तहका विधालयको विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

तलिका नं. ४.१२

विभिन्न विधालयमा अध्ययनरत विधालयको विवरण (शैक्षिक सत्र २०७९)

तह	विधालयको नाम	कैफियत
प्राथमिक तह (१-५)		
सामुदायिक विधालय	• श्री बाल कल्याण आ.वि.गुलरी	
	• श्री धर्मदेही आ.वि. असुरैना	
	• श्री राम उजागिर आ.वि. मोतिभारी	
	• श्री सरस्वती आ.वि. गदहवा	
	• श्री शिव आ.वि.तारानगर	
	• श्री सुरेश यादव आ.वि. विष्णुपुरा	
	• श्री नुरुल वलुम आ.वि.जयनगर	

	• श्री दारुल वलुम आ.वि. फुलुवापुर	
	• श्री महादेव आ.वि. बाँसखोर	
	• श्री कालिमाई आ.वि.टिटिहिरिया	
	• श्री महालक्ष्मी आ.वि. कपासी	
	• श्री अनुप आधारभुत विद्यालय बेल्भरीया	
	• कोटहिमाई आ.वि. नन्दनगर	
संस्थागत विधालय	• New Adarsh E.B.S	
	• New Delight English E.B.S	
	• Phonix Academic E.B.S	
	• Natural Life Children E.B.S	
	• Amar Joyti E.B.S	
	• Research Power children Academy	
	• Buddha Academy E.B.S	
	• Golden Bright Future E.B.S	
धार्मिक विधालय	• मदरसा ऐस मोहम्मद शेख	
	• मदरसा स्लामिया उम्मुलकोरा भुसुडी	
	• मदरसा तालिमुल कुरान छपिया	
	• मदिरसा मदिनातुल वलुम अलसल्फीया पतरीया	
	• मदरसा मोहमदिया अहेयाउल वलुम अलसल्फीया पतरीया	
	• मदरसा अनावरुल वलुम अल सल्फिया, भलुहिया	
	• मदरसा रजा अल-स्लामिया, बगदी	
	• मदरसा सइदिया रजवापुर	
	• मदरसा आबु हेरेरा प्रा.वि.कमरुल होदा स्लामिया मदरसा	
	• मदरसा अरयिबा रियाजुल वलुम अल - सल्फिया	
	• मदरसा फैजानल वलुम अलसल्फिया	
	• मदरसा जुलेखा अल सल्फिया	
	• मदरसा दारुल वलुम अलसल्फिया	
	• मदरसा मिफ्ताहुल वलुम	
	• मदरसा फैजुल बलुम	
	• मदरसा बैतुल वलुम	
	• मदरसा अबुबकर शिद्धिक गौरा	
	• मदरसा दारुलसल्फिया बेलभरीया	
	• मदरसा दारुद सलाम मक्तव कर्मा	
	• मदरसा अरेविया सामसुल वलुम महादेव	
	• मदरसा रियाजुल वलुम कपासि	
	• मदरसा सेराजुल वलुम	

निम्न माध्यमिक (६-८)		
सामुदायिक विधालय	• श्री नेपाल राष्टिय आ.वि. अन्हराठ	
	• श्री आर्दश आ.वि. महादेव	
	• श्री नवदुर्गा आ.वि.गौरा	
	• श्री सिद्धार्थ आ.वि. बराहाँ	
संस्थागत विधालय	• Light of Life E.B.S	
	• Shivajit E.B.S	
माध्यमिक सरकारी (९-१०) सम्म मात्र		
सामुदायिक विधालय	• श्री माध्यमिक विद्यालय, श्रीनगर धतुरगढ	
	• श्री मोतिभारी मा.वि. लवनी	
	• श्री सतकुमारी सेरचन मा.वि. दोहोनी	
	• श्री नेपाल राष्ट्रिय मा.वि. बिमिहाँ	
संस्थागत विधालय	• Sunlight E.B.S	
प्रविणता (११-१२) सम्म		
सामुदायिक विधालय	• श्री पुर्णकेशर मा.वि. बगदी	
	• श्री माध्यमिक विद्यालय, ठुलो नन्दनगर	
	• श्री नेपाल राष्ट्रिय नमुना मा.वि. मुडफुटवा	

४.१३ ५ वर्ष र सो भन्दा माथिकाको शैक्षिक अवस्था

गाउँपालिकमा पाँचवर्ष र सोभन्दा माथि उमेर पुगेको जनसंख्यामा साक्षर तथा विभिन्न तहको शैक्षिक योग्यताप्राप्त व्यक्तिहरुको विवरण यसप्रकार रहेको छ :-

तालिका नं. ४.१३
५ वर्ष र सो भन्दा माथिकाको शैक्षिक अवस्था

जनसङ्ख्याको अभाव								जम्मा
पूर्व बालविकास	प्रा.वि	नि.मा.वि	उच्च मा.वि	एस.एल.सी	प्रविणता(+२ पास)	स्नातक	स्नातकोत्तर	
२६३४	१३८३३	७३२२	४१०८	११६८	१५१२	३३९	१२८	३२०७७

गाउँपालिकामा पाँच वर्ष र सो भन्दा माथि उमेर पुगेको जनसङ्ख्यामा विभिन्न तहको शैक्षिक योग्यताप्राप्त व्यक्तिहरुको विवरण अध्ययन गर्दा प्रा.वि, नि.मा.वि.,उच्च मा.वि., एसएलसी उत्तिर्ण गर्दा जनसंख्यामा रहेको देखिन्छ भने प्रविणता प्रमाणपत्र/प्लस टु, स्नातक र स्नातकोत्तर तह उत्तीर्ण तथा भर्खर पढाई शुरु गरेको जनसङ्ख्यामा महिलाहरु भन्दा पुरुषहरु बढी मात्रामा रहेको देखिन्छ ।

४.१४ कुल साक्षरता दरमा मलिाहरुका हिस्सा

गाउँपालिमा रहेको कुल जनसंख्यामा ५ वर्ष उमेर भन्दा माथिको जनसंख्याका आधारमा कुल साक्षरतामा महिलाहरुको साक्षरता दरको अवस्था देहायअनुसार रहेको छ ।

विवरण	**जनसंख्या (प्रतिशतमा)**
कुल साक्षरता दर	६७.३
पुरुष साक्षरता दर	७६.७
महिला साक्षरता दर	५८.२

चित्र नं.४.१४

मथिको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको साक्षरता दरको स्थितिलाई अध्ययन गर्दा गाउँपालिकाको कुल जनसङ्ख्यामा पुरुषको तुलनामा महिलाको सङ्ख्या बढी रहेको भए तापनि साक्षर जनसंख्याको अवस्था हेर्दा पुरुषको तुलनामा महिला साक्षरता दर तुलनात्मक रुपमा कम रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकामा ५ वर्ष भन्दा माथिको जनसंख्यामा साक्षरता विवरणलाई अध्ययन गर्दा पुरुषको साक्षरता जनसंख्या बढी रहेको देखिन्छ ।

४.१५ बालविकास कन्द्रेको विवरण

गाउँपालिकामा रहेका धेरैजसो विद्यालयमा बाल विकास केन्द्रहरु रहेका छन् । विद्यालयमा सञ्चालित बाल बिकास केन्द्र बाहेक यस गाउँपालिकामा समुदायमा आधारित बाल विकास केन्द्र र सिकाई केन्द्रको विवरण निम्न बमोजिम रहेको छ:-

स्थानीय तह भित्र संचालित बाल विकास केन्द्रहरुको विवरण

क.सं.	विद्यालयको	ठेगाना	विद्यार्थीको संख्या	दिवा खाजा कार्यक्रम लागु भए/नभएको	बलमैत्री शौचालय भए/नभएको
१	नेपाल राष्ट्रिय आ.वि	शुद्धोधन १ अन्हराठ	६७	भएको	नभएको
२	पुर्ण केशर मा.वि.	शुद्धोधन १ बगदी	५२	भएको	नभएको
३	माध्यमिक विद्यालय	शुद्धोधन २ श्रीनगर धतुरगढ	३५	भएको	नभएको
४	माध्यमिक विद्यालय	शुद्धोधन २ ठुलो	३४	भएको	नभएको

		नन्दनगर			
५	कोटहीमाई मा.वि.	शुद्धोधन २ नन्दनगर	१५	भएको	नभएको
६	मोतिभारी मा.वि.	शुद्धोधन ३ लवनी	३१	भएको	नभएको
७	धर्मदेही आ.वि.	शुद्धोधन ३ असरैना	२९	भएको	नभएको
८	नेपाल राष्ट्रिय नमुना मा.वि.	शुद्धोधन ४ मुडफुटवा	२४	भएको	नभएको
९	आर्दश मा.वि.	शुद्धोधन ४ महादेवा	२८	भएको	नभएको
१०	राम उजागिर आ.वि.	शुद्धोधन ४ मोतिभारी	११	भएको	नभएको
११	सरस्वती आ.वि.	शुद्धोधन ५ गदहवा	१९	भएको	नभएको
१२	शिव आ.वि.	शुद्धोधन ५ तारानगर	५१	भएको	नभएको
१३	सत कुमारी शेरचन मा.वि.	शुद्धोधन ५ दोहनी	४०	भएको	नभएको
१४	सरेश यादव आ.वि.	शुद्धोधन ५ विष्णुपुरा	४४	भएको	नभएको
१५	नवदुर्गा आ.वि.	शुद्धोधन ६ गौरा	३४	भएको	नभएको
१६	सिद्धार्थ आ.वि.	शुद्धोधन ६ बरहाँ	५८	भएको	नभएको
१७	कालिमाई आ.वि.	शुद्धोधन ६ टिटिहिरिया	६०	भएको	नभएको
१८	महालक्ष्मी आ.वि.	शुद्धोधन ६ कपासी	३१	भएको	नभएको
१९	अनुप आधारभुत विद्यालय	शुद्धोधन ६ बेलभरीया	३८	भएको	नभएको
२०	मदरसा नरुल वलम इस्लामिया	शुद्धोधन	१२	भएको	नभएको

४.१६ शिक्षक तथा विद्यार्थी विवरण

गाउँपालिकामा प्राथमिक तहदेखि माध्यमिक तहसम्म पठन पाठन हुने २४ सार्वजनिक वा सरकारी विद्यालयहरु सञ्चालनमा रहेका छन् । गाउँपालिकामा कक्षा ११ र १२ सम्म पठन पाठन हुने ३ वटा सरकारी माध्यमिक विद्यालयहरु रहेका छन् । कक्षा १ देखि १२ सम्म अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरुको विवरणलाई उल्लेख गरिएको छ । ११ र १२ कक्षासम्म पठन पाठन हुने माध्यमिक विद्यालयमा रहेका प्लस टु तर्फको सरकारी दरबन्दीमा रहेका शिक्षक सङ्ख्या पनि यहाँ समावेश गरिएको छैन । गाउँपालिकामा सरकारी स्तरमा सञ्चालित विभिन्न विद्यालयहरुमा शैक्षिक सत्र २०७९ मा रहेका विद्यार्थी सङ्ख्या, विद्यार्थी अनुपात तथा सञ्चालित तहहरुको विवरणलाई तलको तालिका नं. ४.१६.१ मा प्रस्तुत गरिएको छः-

तालिका नं. ४.१६.१

गाउँपालिकामा रहेका सरकारी विद्यालयहरुको विवरण

क्र. सं.	विद्यालयको नाम	सञ्चालित तह	विद्यार्थी संख्या			प्रधानाध्यापक	सम्पर्क नं.	IEMS COODE
			छात्रा	छात्र	जम्मा			
१	श्री नेपाल राष्टिय	०-७	१३५	११६	२५१	श्यामदेव	९८४७१३४४	५००५८००

	आ.वि. अन्हराठ					चौधरी	२४	०१
२	श्री पुर्णकेशर मा.वि. बगदी	०-१२	६५५	७४५	१४००	लीला खनाल	९८४४७१६४६३	५००५८०००२
३	श्री माध्यमिक विद्यालय, श्रीनगर धतुरगढ	०-१०	२२०	३४७	५६७	ज्योती श्रीवास्तव	९८०२६२४१४०	५००५४०००२
४	श्री माध्यमिक विद्यालय, ठुलो नन्दनगर	०-१२	४३०	६७४	११०४	विजय कुमार शुक्ला	९८१४४३६६४५	५००५४०००१
५	कोटहिमाई आ.वि. नन्दनगर	०-३	४१	५६	११९	नन्दनी श्रीवास्तव	९८१५४१३३५१	५००५४०००७
६	श्री मोतिभारी मा.वि. लवनी	०-१०	४५१	४००	८५१	निसार अहमद मुसलमान	९८१६४००२१४	५००४५०००१
७	श्री बाल कल्याण आ.वि.गुलरी	१-५				दिप्ती श्रीवास्तव	९८११९९३०८५	५००४५०००२
८	श्री धर्मदेही आ.वि. असुरैना	०-३				हरिशंकर त्रिपाठी	९८१५४५७८२३	५००४५०००६
९	श्री नेपाल राष्ट्रिय नमुना मा.वि. मुडफुटवा	०-१२	११०९	८१८	१९२७	लालचन्द्र पाण्डे	९८४७०५१०३८	५००१७०००१
१०	श्री आर्दश आ.वि. महादेव	०-७				तारादेवी रेग्मी सुवेदी	९८४७५९३१२८	५००१७०००२
११	श्री राम उजागिर आ.वि. मोतिभारी	०-५				दिलिप धोवी	९८१५४०१६९९	५००१७०००४
१२	श्री सतकुमारी सेरचन मा.वि. दोहोनी	१-१०	२७७	३४८	६२५	राजमन यादव	९८०५४५०७१०	५००३५०००१
१३	श्री सरस्वती आ.वि. गदहवा	०-५				मञ्ज यादव	९८११५३४५४६	५००३५०००३
१४	श्री शिव आ.वि.तारानगर	०-३				अनुप श्रीवास्तव	९८४७१२५४३५	५००३५०००९
१५	श्री सुरेश यादव आ.वि. विष्णुपुरा	०-४				श्रवण कुमार यादव	९८४७३०३५१४	५००३५०००८
१६	श्री नुरुल वलुम आ.वि.जयनगर	१-४	९१	९१	१८२	सरफुद्दिन मुसलमान	९८१३८४१२३२	५००३५०००२
१७	श्री दारुल वलुम आ.वि. फुलुवापुर	१-३				इमामुद्दिन मुसलमान	९८०५४३५३६०	५००३५०००५
१८	श्री नेपाल राष्ट्रिय	१-१०				घनश्याम	९८०७४०१५	५००१००००

	मा.वि. बिमिहाँ					प्रसाद चौधरी	८३	१
१९	श्री नवदुर्गा आ.वि.गौरा	०-८	११५	११७	२३२	विष्णु प्रसाद भुसाल	९८०७५५२६०९	५००१००००४
२०	श्री सिद्धार्थ आ.वि. बराहाँ	०-६	९६	१०५	२०१	महमुद आलम खाँ	९८००७८६४५२	५००१००००३
२१	श्री महादेव आ.वि. बाँसखोर	१-५	९३	९०	१८३	संजय कुमार श्रीवास्तव	९८०४४३८६११	५००१००००५
२२	श्री कालिमाई आ.वि.टिटिहिरिया	०-५	९५	८१	१७६	गणेश बहादुर यादव	९८४७२७७२२२	५००१०००१५
२३	श्री महालक्ष्मी आ.वि. कपासी	०-५	११०	९१	२०१	लक्ष्मी शर्मा	९८४७२८६५२०	५००१०००१४
२४	श्री अनुप आधारभुत विद्यालय बेल्भरीया	०-५	११०	१३२	२४२	रिन्कु पाण्डे	९८१४४५२७२३	५००१००००२

तालिका नं. ४.१६.२
गाउँपालिकामा सञ्चालित निजी विद्यालयहरुको विवरण यसप्रकार रहेको छः-

क.सं.	विद्यालयको नाम	सञ्चालित तह	विद्यार्थी संख्या			प्रधानाध्यापक	सम्पर्क नं.	IEMS CODE
			छात्रा	छात्र	जम्मा			
१	Sunlight E.B.S	०-१०				यस.एन.त्रिपाठी	९८५५०७४३४५	५००५८००१६
२	New Adarsh E.B.S	०-४				नर्सल यादव	९८१९४५८१४५	५००५८००१६
३	New Delight English E.B.S	०-४				सत्य नारायण मल्लाह	९८१७४७३७९९	५००१०००१३
४	Phonix Academic E.B.S	०-४				विष्णु प्रसाद यादव	९८१५४७६४१६	५००५४००१०
५	Natural Life Children E.B.S	०-४				राम नरेश यादव	९८०७४७४८५९	५००५४०००६
६	Light of Life E.B.S	०-६				घनश्याम गुप्ता	९८२१४६२२२०	५००४५००१०
७	Amar Joyti E.B.S	०-४				राजेश बढई	९८५५०७४३४५	५००४५०००३
८	Research Power	०-५				राम रेखा वरुन	९८१६४४४१८०	५००१७०००५

	children Academy							
९	Shivajit E.B.S	०-८				शिवजित यादव	९८२६४३५८४५	५००१७०००३
१०	Buddha Academy E.B.S	०-४				गणेश यादव	९८११५०६०९४	५००३५००१०
११	Golden Bright Future E.B.S	०-१						५००३५००११

तालिका नं. ४.१६.३
स्थानीय तह भित्र रहेका धार्मिक /मदरसा विद्यालयहरुको विवरण :

क.स..	विद्यालय	वार्ड नं.	कक्षा	प्रधानाध्यपक	सम्पर्क नं.	IEMS CODE
१	मदरसा रजा अल-स्लामिया, बगदी	१	१	मो अयुव मुसलमान	९८१२९६१२८७	५००५८००१५
२	मदरसा तालिमुल कुरान छपिया	१	१-४	समशुद्दिन	९८२१४२३१५७	५००५८०००४
३	मदिरसा मदिनातुल वलुम अलसल्फीया पतरीया	१	१-३	आर मोहम्मद	९८१४४१५४२०	५००५८०००६
४	मदरसा मोहमदिया अहेयाउल वलुम अलसल्फीया पतरीया	१	१-३	मुजिवुर रहमान	९८२१४५०४३८	५००५८०००५
५	मदरसा अनावरुल वलुम अल सल्फिया, भलुहिया	१	१-३	सुकई पासी	९८०७४७९०३५	५००५८०००७
६	मदरसा ऐस मोहम्मद शेख	२	१-३	कलिम साहजाद	९८०८१९६३९५	
७	मदरसा स्लामिया उम्मुलकोरा भुसुडी	२	१-३	अब्दुल हसन	९८०७६६११९१	५००५४०००३
८	मदरसा सइदिया रजवापुर	२	१-२	सरफुद्दिन फकिर	९८१५४३८४००	५००५४०००४
९	मदरसा आबु हेरेरा प्रा.वि.कमरुल होदा स्लामिया मदरसा	३	१	अब्दुल गफ्फा खाँ मोहम्मद हमिर डफालि	९८०७४७१५५२	५००४५०००८
१०	मदरसा अरयिबा रियाजुल वलुम अल -सल्फिया	३	१-४	मैनुद्धिन शेष	९८१७४६२७५३	५००४५०००७

११	मदरसा फैजानल वलुम अलसल्फिया	४	१-२	अब्दुल रहिम मुसलमान	९८०५४५५६३५	५००३५००१२
१२	मदरसा जुलेखा अल सल्फिया	५	१-२	मुजिवुर रहमान मुसलमान	९८१७४०८५७७	
१३	मदरसा जामिया दारुलवलुम अलखैरीया					५००५४०००५
१४	मदरसा दारुल वलुम अलसल्फिया	५	१-२	नाहिमुद्दिन मुसलमान	९८११५६४१९१	५००५४०००५
१५	मदरसा मिफ्ताहुल वलुम	६	१-२	गयासुद्दिन खाँ	९८१४४०८५७२	५००१०००१९
१६	मदरसा फैजुल बलुम	६	१-२	फिरोज अहमद	९८०७५५२६४१	५००१०००२०
१७	मदरसा बैतुल वलुम	६	१-२	कलिमुद्दिन मुसलमान	९८००७८४२३४	
१८	मदरसा अबुबकर शिद्धिक गौरा	६	१-४	अब्दुल्लाह मुसलमान	९८१६४१५४८४	५००१००००९
१९	मदरसा दारुलसल्फिया बेलभरीया	६	१-४	महिबुद्दिन शेष	९८१४४२०७६६	५००१०००१०
२०	मदरसा दारुद सलाम मक्तव कर्मा	६	१-२	हफिजुल्ला शेष	९८०४४६६७९	५००१००००७
२१	मदरसा अरेविया सामसुल वलुम महादेव	६	१-४	हविबुल्ला खाँन	९८२७५०६०१५	५००१०००१६
२२	मदरसा रियाजुल वलुम कपासि	६	१-३	करिमुद्धिन मुसलमान	९८१३३६५०४४	५००१०००११
२३	मदरसा सेराजुल वलुम	६	१			

तालिका नं. ४.१६.४

स्थानीय तह अन्तर्गत रहेका सामुदायिक सिकाई केन्द्रको विवरण :

क्र.सं.	सामुदायिक सिकाई केन्द्रको नाम	वार्ड नं.	अध्यक्षको नाम	सम्पर्क नं.	स.का. नाम	सम्पर्क नं.
१	पतरीया सामुदायिक सिकाई केन्द्र	१	राम बहादुर कुर्मी	९८४२७८६९००	चन्द्रकला पाठक	९८४४७१६४७४
२	नन्दनगर सामुदायिक सिकाई केन्द्र	२	अरबिन्द कुमार श्रीवास्तव	९८०१०३८५९४	राधा चौधरी	९८२१५४५९४९
३	लवनी सामुदायिक सिकाई केन्द्र	३	मोती प्रसाद पासी	९८४७३८४८४५	संगिता चौधरी	९८११९८७५१२
४	हथिहवा सामुदायिक सिकाई केन्द्र	५	हरिहर प्रसाद यादव	९८५७०५१५४९	अनुजा यादव	९८१४४४६५७१

५	बाँसखोर सामुदायिक सिकाई केन्द्र	६	महिबुनि शेष	९८१४४२०७६६	रेनु यादव	९८११९५५८४१

४.१७ लिङ्गअनसार १८ वर्ष मुनीका बालबिबाहको संख्यात्मक विवरण

नेपाली समाजको विकासक्रमलाई प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षरुपमा प्रभाव पार्ने तत्वहरु मध्ये एक महत्वपूर्ण तत्वमा धर्म, संस्कार, परम्परा र सामाजिक मुल्य मान्यता आदि पर्दछन् । पुरुषप्रधान देशहरुमा पुरुषको सामाजिक तथा आर्थिक अवस्थाको तुलनामा महिलाको अवस्था कमजोर देखिन्छ । अधिकार, सम्पत्ति, अवसरमा महिलाको तुलनामा पुरुषको पहुँच बढी रहेको छ । गाउँपालिकामा बालक र बालिकाको उमेर अनुसार विवाहको अवस्था तलको तालिका नं ४.१७ मा उल्लेख गरिएको छ:-

तालिका नं. ४.१७
लिङ्ग अनुसार बालविवाह सम्बन्धी विवरण (१८ वर्ष मुनीका)

लिङ्ग	संख्या
बालक	१०२०१
बालिका	१२३१५
जम्मा	२२५१६

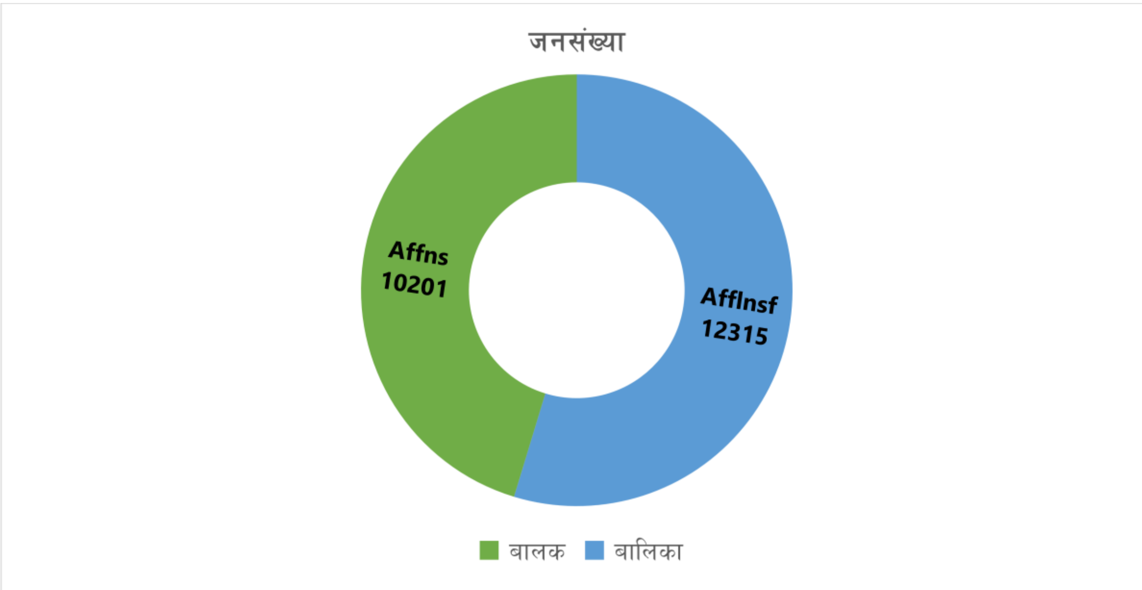

चित्र नं. ४.१७

तालिका न. ४.२० अनुसार आर्थिक वर्ष २०७९/०८० मा १२३१५ जना बालिका र १०२०१ जना बालक गरी जम्मा २२५१६ जना बालबालिकाहरुको १८ वर्ष उमेर पुरा नभई विवाह भएको छ । यो सङ्ख्या बालमैत्रीको दृष्टिले ठूलो मानिन्छ । यो सङ्ख्यालाई शुन्यमा झार्नको लागि सचेतना अभिवृद्धी कार्यक्रममा जोड दिनुपर्ने हुन्छ । यो तथ्याङ्क औपचारिक अर्थात कुनै कार्यालयको अभिलेखबाट लिएको नभई वडा कार्यालयमा कार्यरत सामाजिक परिचालकबाट प्राप्त भएको हो ।

४.१८ कामदारका रुपमा घर छोडेर घर बाहिर जान बाध्य बालक तथा बालिकाहरुको अवस्था

आर्थिक अवस्थाका कारण १८ वर्ष मुनीका बालबालिकाहरु आफ्ना आमा बुवाको काख छोड्न बाध्य छन् । अति गरीब घर परिवारमा बालक तथा बालिकाहरु रोजगारीका लागि शहरी क्षेत्रहरु जस्तो पोखरा, काठमाडौ हुँदै भारतसम्म पुगेको अवस्था छ । आफ्नो क्षमता अभिवृद्धि गरी योग्य नागरिक बन्ने तथा बनाउने यो महत्वपूर्ण उमेर समुहका लागि राज्यले अनिवार्य शिक्षाको ब्यवस्था गरेको छ । अतः गाउँपालिकामा रोजगारको लागि घरपरिवार छोड्न बाध्य बालबालिकाको सङ्ख्यात्मक अवस्थालाई तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. ४.१८

कामदारको रुपमा घर/परिवारबाट बाहिर गएका बालबालिकाहरुको अवस्था

लिङ्ग	संख्या
बालक	९
बलिका	४
जम्मा	१३

माथि उल्लेखित तालिकाअनुसार गाउँपालिकाका ६ वटा वडाहरुमा जम्मा १३ जना बालबालिकाहरु जागिर खान घर छोडेर बाहिर गएका छन् । यी बालबालिकाहरु मध्ये बालकहरु धेरै भारत अनि काठमाडौं र बुटवल आदि ठाउँहरुमा गएको पाइयो । यिनीहरु नि.मा.वि. सम्मको शिक्षा हासिल गरी विद्यालय छोडेको देखियो भने उमेर १५ वर्ष माथिका रहेको पाइयो । तर बालिकाहरु भने आफ्ना ईष्टमित्रहरुको घरमा स्थानीय स्तरमा काम गर्दै आएको देखियो । जातिय दृष्टिले हेर्दा दलितवर्गमा योसङ्ख्या बढी रहेको छ ।

४.१९ गाउँपालिकामा बसाबास गर्ने बासिन्दाहरुका स्वास्थ्य तथा सरसफाइको अवस्था

सरकारले मानव विकास सूचकांकलाई वृद्धि गर्नका लागि सुरक्षित मातृत्व, सुनौलो हजार दिन, अनिवार्य शौचालयको प्रयोग आदि जस्ता कार्यक्रमहरुलाई गैर सरकारी संघ/संस्थाहरु मार्फत सञ्चालन गर्दै आएको छ । हाम्रो जिल्ला ओ.डि.एफ.घोषणा गर्ने जिल्लामा छैटौं स्थानमा रहेको छ । उल्लिखित कारणहरुले यस गाउँपालिकामा विगत वर्षहरुको तुलनामा पछिल्लो वर्ष अर्थात आर्थिक वर्ष २०७९/०८० मा शिशु मृत्युदरमा क्रमशः कमी आएको छ । गाउँपालिकामा समावेश भएका साविकका सबै गा. वि. स. हरु खुला दिशामुक्त भैसकेकोले पक्की तथा कच्ची शौचालयहरुको निर्माण भैसकेको छ । शौचालय प्रयोग गर्नेहरुको सङ्ख्या सहित सरसफाई सम्बन्धी गाउँपालिकाको अवस्था तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :-

तालिका नं. ४.१९

स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचकहरु

सूचक	दर
शिशु मृत्युदर	१२३२
कुपोषण्को अवस्था	२०७१
चर्पीको पहुँच भएको जनसंख्या	५६१६

विगतका वर्षहरुको तुलनामा शिशु मृत्युदर पनि कम हुँदै गएको छ । सबै घरधुरीहरुमा अनिवार्य शौचालयको ब्यवस्था भएका कारण शौचालय प्रयोग गर्नेहरुको सङ्ख्या ५६१६ पुगेको हो । जिल्ला

सदरमुकाम पेरीफेरीको क्षेत्र हुनुको साथै गाउँपालिकामा हालसम्म स्वच्छ खानेपानी, पूर्ण आनीबानी परिवर्तन, लगायतका WASH सम्बन्धी कार्यक्रमहरु सञ्चालन हुँदै आएकोले स्वास्थ्य र सरसफाईमा जिल्लामा तुलनात्मक रुपमा यो नगरपालिका अघि रहेको छ ।

४.२० गाउँपालिकामा बालक्लबहरुका संख्या र बालक्लबहरुमा आवद्ध बालबालिकाका अवस्था

"बालबालिका भविष्यका कर्णधार हुन" भन्ने मान्यताका आधारमा साविक जिविस तथा गाविसहरुले पनि बालमैत्री कार्यक्रमहरुलाई प्राथमिकता दिएर कार्यान्वयन गरे । गाउँपालिकाभित्र विभिन्न वडाहरुमा गठित बालक्लबहरुमा आवद्ध बालबालिकाहरुको सङ्ख्या तल तालिकामा देखाईएको छः-

तालिका नं. ४.२०
गाउँपालिकाका विभिन्न वडाहरुमा गठित बालक्लबहरुको विवरण

वडा स्तरीय बाल क्लवको विवरण :

वडा नं.	वडाको नाम	बाल क्लवको नाम	जम्मा सदस्य संख्या	बालक	बालिका	दलित बालक	दलित बालिका
१	पतरिया	–	९	३	६	१	१
२	नन्दनगर	श्री गौतम बुद्ध	११	६	५	१	
३	लवनी	जनचेतना बालक्लव	१३	६	७		२
४	बिठुवा	कृष्ण बालक्लव	११	६	७	१	१
५	हथिहवा	–	११	५	६	१	१
६	बाँसखोर	लाली गुरास	१५	४	११	१	५

माथिको तालिका नं. ४.२० अनुसार सबैभन्दा बढी वडा नं. ६ बाँसखोरमालाली गुराँस बालक्लबको १५ जना सदस्य सङ्ख्या रहेको छ । भने सबैभन्दा कमवडा नं. १पतरिया जम्मा ९जना सदस्य संख्या रहेको देखिन्छ । आर्थिक वर्ष २०७९/०८० मा नेपाल सरकारको उद्देश्य अनुरुप बालबालिकाहरको संगठन बालक्लबहरुको सङ्ख्यामा विगतका वर्षहरुको तुलनामा बृद्धि भएको पाइयो । लैङ्गिक दृष्टिले बालकको तुलनामा बालिकाको सङ्ख्या बढ्दै गई रहेको छ । यि बालक्लबमा दलित बालबालिकालाई समावेश गरेको दखिन्छ ।वडाहरुमा गठित बालकल्याण समितिमा वडाभरीमा दर्ता बालक्लबहरुमा जम्मा ७० जना सदस्य सङ्ख्या रहेको छन् ।

४.२१ गाउँपालिकामा जन्म दता भएका बालबालिकाहरुका विवरण

सरकारले मानव जीवनमा घट्ने तथा घट्न सक्ने महत्वपूर्ण घटनाहरु अनिवार्यरुपमा साविक गाविस/गाउँपालिकाका वडाहरु र हाल स्थानीय तहको वडास्तरमा दर्ता गर्नुपर्ने ब्यवस्था गरेको छ । यी घटनाहरुमा जन्म, विवाह, बसाईंसराईं, सम्बन्ध विच्छेद र मृत्यु रहेका छन् । यी घटनाहरु मध्ये सम्बन्ध विच्छेद बाहेक अन्य घटनाहरु सबै गाउँपालिका तथा गाउँपालिकाका वडाहरुमा वडा सचिव वा तोकिएको कर्मचारीहरुले गर्ने कानूनी ब्यवस्था रहेको छ । यस किसिमको कानूनी ब्यवस्था हुँदा हुँदै पनि सबै घटनाहरु दर्ता हुन सकेका छैनन् । अतः गाउँपालिकामा जन्म दर्ता नगरिकन बालपोषणको सुविधा

नदिने, विद्यालयमा भर्ना नगर्ने जस्ता कानूनी प्रावधानको व्यवस्था गरिएको छ । गाउँपालिकामा जन्म दर्ता गराउने बालबालिकाहरुको सङ्ख्यात्मक विवरणलाई तलको तालिकामा दिइएको छः-

तालिका नं. ४.२१
जन्म दर्ता भएका बालबालिकाहरुको सङ्ख्या

आर्थिक वर्ष	कुल जन्मदर्ता संख्या			कैफियत
	बलिका	बालक	जम्मा	
आर्थिक बर्ष २०७९/०८०	८२३	८३०	१६५३	
आर्थिक बर्ष २०८०/०८१	५३९	५३५	१०७४	

माथि उल्लेखित तालिकाअनुसार आर्थिक वर्ष २०७९/०८० मा गाउँपालिकामा जम्मा १६५३ जना बालबालिकाको जन्म दर्ता भएको पाईयो । उल्लेखित तथ्याङ्कअनुसार यस आ.व.मा बालिका ८२३ र बालकको सङ्ख्या ८३० रहेको छ । यो आ.व.मा बालिकाको भन्दा बालकको सङ्ख्या बढी रहेको छ । आ.व. २०८०/०८१ मा भने बालिकाको सङ्ख्या ५३९ र बालकको सङ्ख्या ५३५ गरी जम्मा १०७४ रहेको छ । यस आ.व.मा बालकको भन्दा बालिकाको संख्या बढी रहेको देखिन्छ । पछिल्लो वर्षमा जन्म दर्ता गर्ने बालकको सङ्ख्या भन्दा बालिकाको सङ्ख्या ७ ले कम रहेको छ ।

४.२२ गाउँपालिकाभित्र बालबालिकाको बसोबासको अवस्था

गाउँपालिकाभित्रबालबालिकाको बसोबासको अवस्थाको विवरण खोजी गरी त्यस्ता बालबालिकाहरुमा कति बालबालिका परिवारको संरक्षणमा भएको र कति बालबालिका परिवारविहिन भएको रती बालबालिकालाई राज्यले संरक्षण गर्ने वातावरण तयार गर्न स्थानीय तहहरु सक्रिय रहेका छन् । राज्यमा रोजगार दाता बालबालिकाको सङ्ख्या शुन्य बनाउने राज्यको एक महत्वपूर्ण उद्देश्य पनि हो । विभिन्न कानूनहरुका कारण हाल उल्लेख नभएको बालबालिकाहरुको सङ्ख्यामा कटौती हुँदै गएको छ । परिवारविहिन बालबालिकाहरुलाई संरक्षण गर्नका लागि विभिन्न संघ संस्थाहरु पनि सक्रिय रहेका छन् । संरक्षणविहिन भएकै कारण बालबालिकाहरु विदेशमा बेचिन परेको, दास बस्न परेको, अकालमा मृत्युको मुखमा पुगेको, विद्यालय शिक्षाबाट बञ्चित हुन परेको, कुपोषणमा फसेको आदि समस्याहरु भोल्नुपरेको छ । गाउँपालिकाभित्र बालबालिकाहरुका बसोबासको सङ्ख्यात्मक विवरण तल तालिकामा उल्लेख गरिएको छः-

तालिका नं. ४.२२
बालबालिकाको बसोबासको अवस्थाको विवरण

विवरण	बालक	बालिका	जम्मा	कैफियत
आमा र बाबु दुवैको संरक्षणमा रहेका बालबालिकाहरु	८४.८%	८४.८%	८४.८%	
आमाको मात्र संरक्षणमा रहेका बालवालिकाहरु	१३.८%	१३.७%	१३.८%	
बाबुको मात्र संरक्षणमा रहेका बालबालिकाहरु	०.५%	०.४%	०.४%	
बाबु र सौतेनी आमा सँग रहेका बालबालिकाहरु	०.१%	०.२%	०.२%	
आमा र सौतेनी बाबु सँग रहेका बालबालिकाहरु	०.०३%	०.०५%	०.०४%	
आफन्तको संरक्षणमा रहेका बालबालिकाहरु	०.७%	०.८%	०.७%	

रोजगारदाता	०.००%	०.००%	०.००%	
अन्य	०.०२%	०.०२%	०.०२%	
उल्लेख नभएको	०.०२%	०.०४%	०.०३%	

माथिको तालिकामा बालबालिकाहरुको बसोबासको अवस्थाको विवरण उल्लेख गरिएको छ । तालिकामा उल्लिखित तथ्याङ्कअनुसार जम्मा ०.७%बालबालिकाहरु आमा बाबुको अभावमा आफन्तको घरमा ज्यला मजदुरी गर्दै आएका छन् । भने आमा बाबु दुवैको संरक्षणमा रहने बालबालिका जम्मा ८४.८% रहेका छन् । यी बाहेक बालबालिकाहरु कोही आमासँग त कोही बाबुसँग मात्र पनि बसेका छन् । जन्म दिने आमाबाबु मध्य एकजना गुमाउने बालबालिका हरुले सौतेनी आमा र सैतेनी बाबु पनि झेल्न बाध्य भएका छन् ।

४.२३ गाउँपालिकामा विभिन्न खाप प्रयोग गर्नेहरुको संख्या

मानव विकासको लागि अनिवार्य सर्तको रुपमा रहेको दीर्घ जीवनलाई थप व्यवस्थित गर्न नेपाल सरकारले विगत बर्षहरुदेखि नै दातृनिकायसँग समन्वय गरी खोपलाई अभियानको रुपमा कार्यान्वयन गर्नको लागि पञ्चवर्षीय योजनाको प्राथमिकतामा राखेको थियो । २५ वर्षे सहश्राब्दी विकास लक्ष्यमा दीर्घजीवनसँग सम्बन्धित ७ वटा सूचकहरु स्वास्थ्यसँग सम्बन्धित थिए । हाल नेपाल सरकारबाट तय गरिएका दिगो विकासका सूचकहरुमा पनि स्वास्थ्य क्षेत्रलाई प्राथमिकताको सूचीमा राखिएको छ । सरकारले विभिन्न दातृ निकायहरुको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोगमा देशभित्र सरकारी तथा गैर सरकारी संघ/संस्थाहरुको समेत सक्रियतामा क्रमशः खोप लगाउनेहरुको सङ्ख्या पुरा गरी दीर्घ रोग पूर्णरुपमा निवारण गर्ने प्रयाश गरेको छ । सरकारले अभियानको रुपमा सञ्चालन गर्दै आएको विभिन्न रोग निरोधक खोपहरुको बारेमा तल तालिकामा उल्लेख गरिएको छः-

तालिका नं. ४.२३

विभिन्न खोप सेवा प्रयोग गर्नेको विवरण

क्र.सं.	विवरण	२०७९/०८०
		संख्या
१	वि.सी.जी.	१६५३
२	डि.पि.टि.	१६५३
३	हेपाटाइटिस बी.	१६५३
४	दादुरा	१६५३
५	पोलियो	१६१३
६	टि.टि.(गर्भवती महिला)	१३६१

माथि उल्लिखित तालिकाअनुसार विभिन्न प्रकारका खोपहरुको सेवा लिने लाभग्राहीहरुको सङ्ख्यामा क्रमशः कटौती हुँदै गएको तथ्याङ्कले देखाएको छ ।

४.२४ गाउँपालिकामा विगत ३ वर्षका पोषणयुक्त खाना खानेहरुका संख्यात्मक अवस्था

राज्यले राष्ट्रमा योग्य नागरिक तयार गर्नका लागि गर्भावस्था, सुत्केरी अवस्था लगायत सुनौलो हजार दिनभित्रको अवधिलाई विशेष महङ्खवको रुपमा लिइ कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दै आएको छ । बालबालिकालाई विशेष गरी पोषण, औषधी तथा खोपहरुको आवश्यकता पर्दछ । गाउँपालिकाभित्र खोप

लगायत औषधी र पोषणयुक्त खानेकुराहरुको व्यवस्था गर्न सक्ने घरधुरीहरुको विवरण तल तालिकामा उल्लेख गरिएको छः-

तालिका नं. ४.२४
विगत ३ वर्षहरुको पोषणको अवस्था

सूचकहरु	अवस्था
५ वर्ष भन्दा मूनीका वृद्धि अनूगमन	८० प्रतिशत
गर्भवती महिलाहरुको लागि आइरन चक्की वितरण (जना)	४९.९ प्रतिशत
गर्भवती महिलाहरुले प्राप्त गरेको जूकााको औषधी (जना)	-
सूत्केरी भएका महिलाहरुको लागि भिटामिन ए वितरण (जना)	-
६ महिनादेखि ५ वर्षसम्मका बच्चाहरुलाई खूवाएको भिटामिन ए (जना)	१०० प्रतिशत
१ देखि ५ वर्षसम्मका बच्चाहरुलाई खूवाएको जूकाको औषधी (जना)	१०० प्रतिशत

माथि उल्लिखित तालिका अनुसार आइरन चक्कीको वितरणका साथै जुकाको औषधी, भिटामिन ए को वितरण आदिमा विगत तीन वर्षको ट्रेण्डलाई हेर्दा द्रुत प्रगती भएको देखिन्छ । आ.व. २०७८/०७९ मा ७५५४ लाभग्राहीहरुको सङ्ख्या रहेकोमा २ वर्ष पछि आ.व. २०७९/०८० मा ६१०४ मा झरेको छ ।

४.२५ गाउँपालिकामा कुपोषण लागेका महिला तथा पुरुषहरुको सङ्ख्यात्मक अवस्थ

नेपालको विगतको गरिबीको अवस्था अहिलेको भन्दा बढी जर्जर थियो । ग्रामीण क्षेत्र गरिबीबाट मात्र ग्रसित थिएन । यो क्षेत्र निरक्षर, कुपोषण, रोग, भोक आदिको बलियो घर थियो । तर अहिले गरिबीको दर घट्दै जानु, सचेतना अभिवृद्धि हुँदै जानु, साक्षरताको दरमा वृद्धि हुनु, लैङ्गिक विभेदमा कमी आउनु आदि कारणले कुपोषण भएका बालबालिकाहरुको सङ्ख्या क्रमशः घट्दै गएको तथ्याङ्कले देखाएको छ । त्यसको प्रभाव यो गाउँपालिकामा पनि परेको छ । हाल गाउँपालिकामा देखिएको कुपोषणको अवस्थालाई तलको तालिकामा देखाएको छ ।

तालिका नं. ४.२५
बालबालिकामा कुपोषणको अवस्था

वडा नं.	वडाको नाम	मध्यम खालको कुपोषण भएका बालबालिकाको संख्या			कडा खालको कुपोषण भएका बालबालिकाको संख्या		
		सामान्यबालबालिकाको संख्या	**०**देखी ११ महिना	**१२**देखी २३ महिना	**सामान्य**बालबालिकाको संख्या	**०**देखी ११ महिना	१२ देखी २३ महिना
१	पतरीया	२११	३	१४	२८४	–	१
२	नन्दनगर	१३७	–	–	१०१	–	–
३	लवनी	१५१	४	२	५५	–	–
४	बिठुवा	१९५	२	६	७५	–	–
५	हथिहवा	७७	११	१३	१६१	१	४
६	बाँसखोर	२५५	-	-	३०८	–	–

आर्थिक वर्ष २०७९/०८० मा गाउँपालिकामा बालबालिकाको कुपोषणको अवस्थाका बारेमा उल्लेख गरिएको छ । तालिकामा उल्लेखित तथ्याङ्कअनुसार गाउँपालिकाभित्र मध्यम खालको कुपोषण भएका बालबालिकाको संख्या जम्मा १०८१ रहेकोछ भने कडा खालको कुपोषण भएका बालबालिकाको संख्या जम्मा ९९० रहेको छ । गाउँपालिकाभित्र रहेका सबै वडाका बालबालिकाको उमेर अनुसार विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

४.२६दीर्घरोगका कारण गाउँपालिकामा मत्यृ भएका बालक र बालिकाहरुको सङ्ख्यात्मक विवरण

गाउँपालिकाभित्र विगत वर्षमा दिर्घरोगहरु जस्तै एच.आई.भी./एड्स, मलेरिया, क्षयरोग, मुटुरोग आदि जस्ता रोगहरुको कारण मृत्यु भएका व्यक्तिहरु यदि गाउँपालिकाभित्र भए योजना तर्जुमा गर्दा यी रोगहरु निवारण गर्ने कार्यक्रमहरु समावेश गर्न सहज हुन्छ । यस्ता रोगहरुलाई देशबाट निवारण गर्ने राष्ट्रिय लक्ष्य भएकाले यिनीहरुको संक्रमणका बारेमा थाहा पाउन आवश्यक छ । यस गाउँपालिकामा कुनै किसिमका दीर्घरोगहरुका कारण बालबालिकाहरुको मृत्यु भएको पाइएको छैन ।
नेपालमा झण्डै ४० वर्ष अगाडि नेपालीहरुको प्रमुख मृत्युको कारण बनेका यी दीर्घ रोगहरु आर्थिक वर्ष २०७९/०८० मा आइपुग्दा सुन्यमा झार्न गाउँपालिका सफल भएको छ । मलेरिया, क्षयरोग, मुटु, मेनेन्जाईटिस आदि रोगहरु नेपालका पुराना रोगहरु हुन भने एच.आई भी./एड्सको प्रकोप पछाडिका वर्षहरुमा बढेर आयो । तर नेपाल सरकार लगायत निजी तथा गैर सरकारी संघ/संस्थाहरुको अथक प्रयासका कारण माथि उल्लिखित दीर्घ रोगहरुलाई शुन्यमा झार्न सकिएको हो ।

४.२७ विद्यमान स्वास्थ्य सेवाहरु

गाउँपालिकामा विद्यमान स्वास्थ्य सम्बन्धी सुविधाको विवरण यसप्रकार रहेको छः-

तालिका नं. ४.२७

विद्यमान स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	स्वास्थ्य सेवा	सङ्ख्या	बेड संख्या
१	सरकारी अस्पताल	-	-
२	प्रसुति गृह	-	-
३	बाल अस्पताल	-	-
४	आयुर्वेद अस्पताल	१	-
५	प्राकृतिक चिकित्सा	-	-
६	स्वास्थ्य चौकी	६	-
७	उप स्वास्थ्य चौकी	-	-
८	प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा केन्द्र	-	-
९	शहरी स्वास्थ्य इकाई केन्द्र	-	-
१०	गाउँघर क्लिनिक सेवा केन्द्रबाट सेवा लिने प्रतिशत	-	-
११	कुल विरामीहरु मध्ये ओपिडी बहिरंग सेवा लिनेको प्रतिशत	-	-
१२	निजी अस्पताल	१	५
१३	फार्मेसी	१०	-
१५	चिकित्सक सङ्ख्या जिल्ला अस्पताल (	-	-

	स्थायी)		
१६	वर्थिङ सेण्टर	२	१०
१७	पोली क्लिनिक	१	५
१८	दक्ष स्वास्थ्यकर्मीबाट सुत्केरी गराउने	-	-
१९	महिला स्वयम सेविका सङ्ख्या	८३	-
२०	टि.बी. उपचार केन्द्र	६	-
२१	परिवार नियोजनकोविधिको सेवा उपलब्ध गराउने संस्थाको सङ्ख्या	७	-
२२	बि. ओ. सी. (आधारभूत)	-	-
२३	सि.इ.ओ.सी. अपरेसन सेवा उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था सङ्ख्या	-	-
२४	गर्भवती जाँच पहिलो पटकको प्रतिशत	-	-
२५	गर्भवती जाँच चौथो पटकसममको प्रतिशत	-	-

अध्याय पाँच
प्राकृतिक स्रोत, कृषि, उद्योग, पर्यटन, वनजंगल तथा अन्य पूर्वाधारसम्बन्धी विवरण

५.१ वार्षिक कृषि उत्पादन सम्बन्धी विवरण

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र उत्पादित कूल ५५६३२१ क्विन्टल अन्नबाली मध्ये ६२.१२% धान, मकै २१.८२%, र गहुँ २१.८२% उत्पादन हुने गर्दछ । तेलहन बाली सामान्यरुपमा ११६०७.६४ क्विण्टल मात्रै उत्पादन हुने गर्दछ । आलु, प्याज, लसुन, काउली आदि जस्ता तरकारीहरु भने१,७८,५४१ क्वि. उत्पादन हुने देखिएको छ । गेडागुडीहरुमा बोडी, मास, सिमी, मस्याङ, मुसुरो उत्पादन हुने गर्दछ । बेसार जस्ता मसलादार बस्तुको उत्पादन समेत यहाँ हुने गर्दछ । फलफुल तर्फ केरा, आँप, कटहर जस्ता फलफुल बढी पाइने गर्दछ ।गाउँपालिका क्षेत्रभित्र उत्पादित कृषि उपजको विवरणलाई निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः-

तालिका नं. ५.१
वार्षिक कृषि उत्पादन सम्बन्धी विवरण

बाली/उत्पादन समूह	आर्थिक बर्ष २०७८/०७९	
	क्षेत्रफल रोपनी	प्रतिशतमा/क्विन्टलमा
अन्नबाली		
धान	२० वर्ग मि.	६२.१२%
मकै	७ वर्ग मि.	२१.८२%
गहुँ	८ वर्ग मि.	२१.८२%
दलहन बाली	५ वर्ग मि.	
मास, बोडी, सिमी, मस्याङ, मसुरो	५ वर्ग मि.	
तेलहन बाली	३ वर्ग मि.	११६०७.६४ क्विन्टलमा
तोरी, सूर्यमुखी	९ वर्ग मि.	
तरकारी बाली		
आलु, प्याज, काउली, भन्टा, बन्दा, गोलभेडा, रामतोरिया, साग	१० वर्ग मि.	१,७८,५४१क्विन्टलमा
केरा, आँप, , भुँइकटहर	३.१ वर्ग मि.	

५.२ मुख्य पेशा सम्बन्धी विवरण

शुद्धोधन गाउँपालिकामा कृषि तथा पशु व्यवसाय गर्ने परिवार सङ्ख्या सबैभन्दा बढी ६१%रहेका छन । व्यापार व्यवसाय गर्ने परिवार सङ्ख्या ७% रहेका छन् भने स्वदेश तथा विदेशमा नोकरी गर्ने परिवार सङ्ख्या ४.५% अर्थात २०७८ रहेका छन त्यस्तै दैनिक ज्यालादारी गर्ने १०% अर्थात २१३४ घरपरिवार रहेका छन भने वैदेशिक रोजगार गर्ने परिवार सङ्ख्या ३.९१% अर्थात २०३७ परिवार सङ्ख्या रहेका छन् । गाउँपालिकाको पेशा सम्बन्धी विवरण यसप्रकार रहेको छः-

तालिका नं. ५.२
मूख्य पेशा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	प्रतिशत
१	कृषि तथा पशु	६१%
२	व्यापार	७%
३	नोकरी	४.५%
४	दैनिक ज्यालादारी	१०%
५	वैदेशिक रोजगार	४.५%
	जम्मा	८६.४१%

५.३ पशु धन तथा सोबाट हुने उत्पादनको अवस्था सम्बन्धी विवरण

जिल्ला पशु सेवा कार्यालयले लिएको तथ्याङ्क हेर्दा उन्नत जातका गाई ९२७ वटा, भैसी १२४९४ वटा तथा स्थानीय जातका गाईगोरु ५४४ वटा र भैसी राँगा ७०२५ वटा रहेका छन । गाई र भैसीले गरी ७५३८ मे.टन दूध दिने गर्दछन । सुंगुर, बंगुरको सङ्ख्या २५९३ रहेको देखिन्छ । स्थानीय जात तथा उन्नत जातका कुखुराहरु समेत यहाँ पाल्ने गरिन्छ । हाँस ६५८२ वटा पालेको देखिन्छ । खरायोको सङ्ख्या सामान्यरुपमा रहेको देखिन्छ । अधिकांश क्षेत्र गर्मी हावापानी भएका कारण च्याङ्ग्रा यहाँ हुदैन । यस सम्बन्धी विवरणलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः-

तालिका नं. ५.३
पशु धन तथा सोबाट हुने उत्पादन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	किसिम	संख्या		
१	पशुधन	स्थायी	उन्नत	जम्मा
क)	गाई/गोरु	स्थायी	उन्नत	२४७१
ख)	भैंसी/राँगा	स्थायी	उन्नत	१९४७९
ग)	बोका, खसी, बाखा	स्थायी		
घ)	भेडा च्याङ्ग्रा	स्थायी		छैनन्
ङ)	सुँगुर बंगुर	स्थायी		२५९३
च)	खरायो	स्थायी		
२	पंक्षी	स्थायी		
क)	कुखुरा	स्थायी		
ख)	हाँस	स्थायी		६५८२

५.४ विशेष व्यावसायिक खेती र उत्पादन हुने मुख्य कृषिबाली

यस गाउँपालिकामा उत्पादन हुने मुख्य कृषिबालीहरुको विवरण यसप्रकार रहेको छः-

क. गाउँपालिकाको प्रमुख बाली

यस गाउँपालिकामा तपसिलका प्रमुख बालीहरु उत्पादन हुने गर्दछ ।

क) प्रमुख खाद्यान्न बालीहरुः धान, मकै, कोदो, गहुँ, जौ।

ख) दलहन बालीहरुः बोडी, सिमी, मास, केराउ, मुसुरो, ।
ग) तरकारीः आलु, मूला, रायो, बन्दा, काउली, घिरौला, लौका, फर्सी, करेला, आदि ।
घ) फलफूलः नासपति, केरा, लिचि, अम्बा, आँप आदि ।
ङ) तरकारी बीउः रायो, मुला, गाजर, गोलभेडा, काक्रो, काउली, चम्सुर आदि ।
च) नगदे बालीः लसुन, बेसार,आदि ।
छ) तेलहन बालीः तोरी, सुर्यमुखी आदि ।

ख. कृषि पकेट क्षेत्रहरुः

नेपाल एक कृषिप्रधान मुलुक हो । व्यवसायिक कृषि पेशा पनि विसतारै बढ्दै गईरहेको छ । जिल्लामा विभिन्न खाद्यान्न, तरकारी, माहुरीपालन, आलु र फलफूलका पकेट क्षेत्रहरु निर्धारण गरी विशेष प्याकेजका रुपमा विविध कार्यक्रमहरु सञ्चालित हुँदै आएका छन् । यी पकेट क्षेत्रमा सञ्चालित कृषि व्यवसायहरु केही व्यवसायिक, केही अर्ध व्यवसायिक र केही व्यवसायोन्मुख प्रकृतिका रहेका छन् ।

५.५ गाउँपालिकामा रहेको बास्तु कला उद्योगहरु

यस गाउँपालिकामा परम्परागत सीप तथा प्रविधिको प्रयोग गरी सञ्चालन गर्न सकिने बास्तुकलासंग सम्बन्धित उद्योगहरु खासै रहेका छैनन् । घरेलु तथा साना उद्योग विकास समितिमा रहेको तथ्यांक हेर्दा, यस गाउँपालिकामा झोला उद्योग, मझौला किसिमको जुत्ता उधोग जस्ता उद्योगहरु रहेका छन । बजार क्षेत्रमा भन्दा ग्रामीण क्षेत्रहरुमा बास्तुकला उद्योगहरु रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकाका बास्तुकलासंग सम्बन्धीत उद्योगहरुको विवरण निम्न तालिकाबाट हेन सकिन्छ :-

तालिका नं. ५.५

गाउँपालिकामा रहेका बास्तुकला उद्योगहरु

क्र.सं.	वार्ड	बस्तुकला उद्योग
१	३	झोला उद्योग
२	१	मझौला जुत्ता उद्योग

५.६ औद्यागिक तथा व्यापार, व्यवसाय (निर्माण व्यवसायी समेत) सम्बन्धी विवरण)

यस शुद्धोधनपालिका क्षेत्रभित्र घरेलु तथा साना उद्योग विकास समितिमा दर्ता भएका कूल ८४८वटा उद्योग मध्ये सबैभन्दा बढी रेष्टुरेण्टहरु ३०८ वटा छन भने कुटानी पिसानी मिलहरु १३ वटा रहेका छन । सार्वजनिक निर्माण कार्य गर्ने निर्माण व्यवसायीहरुको सख्या ४ रहेको छ । फर्निचर, झ्याल, ढोका निर्माण गर्ने उद्योगको संख्या ६ रहेको छ । ग्रिल, सटर, च्यानलगेट निर्माण गर्ने उद्योगको संख्या ३ रहेको छ । गाउँपालिकामा पूर्वाधार निर्माणका कार्यसँग सम्बन्धित उद्योग, होटल रेष्टुरेण्ट उद्योगको संख्या बढी रहेको देखिन्छ । कृषि तथा पशु तर्फका उद्योगहरु छैन । सुनचाँदीका गहना निर्माण गर्ने उद्योगको संख्या समेत ३ रहेको छ भने सिलाई कटाई गर्ने उद्योग व्यवसायहरु ९ वटा दर्ता भएको देखिन्छ । शुद्धोधन गाउँपालिकामा रहेका उद्योग तथा व्यवसायहरुको विवरणलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः-

तालिका नं. ५.६

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका घरेलु तथा साना उद्योगहरुको विवरण

सि.नं.	उद्योगको विवरण	जम्मा संख्या
१	सार्वजनिक निर्माण	४

२	पशुपंक्षी दाना उत्पादन	७
३	कुटानी पिसानी मिल	१३
४	फर्निचर, झ्याल ढोका उद्योग	६
५	बाँस निगालो सामान तयार गर्न	
६	चकलेट उत्पादन	
७	कंक्रिट ब्लक उद्योग	
८	पाउरोटी उद्योग	
९	ग्रिल, सटर, च्यानल निर्माण	३
१०	आल्मुनियम झ्याल ढोका तथा पार्टेसन	
११	कपाल कटिङ्ग	
१२	साइकल तथा ग्याँस चुलो मर्मत	
१३	सोडा लेमन तयार	
१४	ढुवानी सेवा	
१५	स्टेशनरी मसलन्द सामान	
१६	फोटो फ्रेम	
१७	आइसक्रिम	
१८	भुजिया तथा नमकिन	
१९	साबुन	
२०	कपडा सिलाई कटाई	९
२१	इमब्राइडरी प्रशिक्षण	
२२	रोडा उत्पादन	
२३	कम्प्यूटर प्रशिक्षण	
२४	दुग्धपदार्थ उत्पादन	
२५	मौरीघार निर्माण	
२६	फ्लाक्स तथा डिजिटल प्रिन्ट	
२७	टर्की चरा उत्पादन	
२८	कागज उद्योग	
२९	छपाई कार्य	
३०	होटल व्यवसाय	
३१	रेष्टुरेण्ट	३०८
३२	केबुल नेटवर्क	
३३	इट्टा उत्पादन	
३४	सिन्के अगरबत्ती	
३५	पेन उत्पादन	
३६	सिरक डसना बनाउने	
३७	कुखुराको दाना उत्पादन	
३८	सिन्के चाउचाउ	
३९	ब्यूटिसीयन	

४०	मसला उत्पादन	
४१	प्राविधिक तथा परामर्श सेवा	
४२	सीप विकास तालिम	
४३	फोटो धुलाई	
४४	टेण्ट हाउस	
४५	लेखापढी व्यवसायी	
४६	इलेक्ट्रोनिक्स एण्ड इलेक्ट्रिकल तालिम	
४७	जुत्ता चप्पल बनाउने	
४८	बंगुरपालन	
४९	जिप कार ड्राइभिङ प्रशिक्षण	
५०	सुनचाँदीका गहना बनाई बिक्री	३
५१	छालाजन्य वस्तु उत्पादन	
५२	चारपाङ्ग्रे गाडी मर्मत	
५३	मोटरसाइकल मर्मत	
५४	कुखुरा उत्पादन	
५५	प्रशोधित दुध, दही, घिउ उत्पादन	
५६	महशुल संकलन गरी भुक्तानी गर्ने	
५७	इमेल तथा इन्टरनेट सेवा प्रदान	
५८	पानी प्रशोधन मिनरल वाटर	
५९	दाँत निकाल्ने सफा गर्ने	
६०	तोरी पेल्ने, कपास उत्पादन	
६१	कुखुरा बगुंर माछापालन	
६२	दूध दहि पनिर उत्पादन	
६३	साइनबोर्ड स्टिकर	
६४	ल्याब	
६५	सञ्चार केन्द्र	
६६	ट्राभल्स एण्ड कार्गो सेवा	
६७	अल्लोको कपडा प्रेसिङ्ग गर्ने	
६८	पत्रपत्रिका छपाई	
६९	यान्त्रिक पुल निर्माण यात्रु वसार पसार	
७०	झोला उत्पादन	
७१	अर्गानिक तरकारी उत्पादन	
७२	भाडामा स्नोकर खेलाउने	
७३	फलफुल उत्पादन	
७४	खाद्य वस्तु उत्पादन	
७५	पशुपंक्षी तथा कृषि उत्पादन	
७६	बाख्रापालन	
७७	गाईपालन	

७८	दूध तथा दूधजन्य पदार्थ	
७९	माछा उत्पादन	

५.७ वाणिज्य (व्यापार व्यवसाय) सम्बन्धी विवरण

यस शुद्धोधन गाउँपालिकामा वाणिज्य तर्फ घरेलु तथा साना उद्योग विकास समितिमा दर्ता भएका कूल ३२३ वटा व्यापार व्यवसाय मध्ये सबैभन्दा बढी २५४ वटा खाद्यान्न सामाग्रीका तथा किराना सामान खरिद बिक्री रहेका छन । फेन्सी तथा कपडा बिक्रीका ११ वटा, इलेक्ट्रोनिक्सका ९ वटा, स्टेशनरी तथा फोटो व्यवसायका ३ वटा पसल व्यवसाय दर्ता भएका छन् । भने भाँडा तथा फिटिङ्ग सामाग्रीका व्यवसाय दर्ता भएका छैनन् । गाउँपालिकाक्षेत्रभित्र रहेका वणिज्य तथा व्यापार सम्बन्धी विवरणलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः-

तालिका नं. ५.७

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका वणिज्य तथा व्यापार सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	उद्योगको विवरण	जम्मा संख्या
१	किराना सामान खरीद बिक्री/खाद्यान्न सामग्री	२५४
२	फेन्सी तथा कपडा बिक्री	११
३	स्टेशनरी तथा फोटो	३
४	हार्डवयर (निर्माण सामाग्री)	३
५	मोटर पार्टस्	१२
६	पत्रपत्रिका स्टेशनरी	१
७	डिजल मट्टीतेल पेट्रोल	१
८	औषधी	५
९	इलेक्ट्रोनिक्स	९
१०	श्रृंगार/ कस्मेटिक	४
११	सुन चाँदी गहना खरीद बिक्री	१
१२	फर्निचर	१
१३	मनिट्रान्सफर सेवा	१
१४	फलफुल पसल	७
१५	मासुपसल	४
१६	कम्प्यूटर प्रिन्टर, फोटोकपि	१
१७	मोबाइल खरीद बिक्री	५
जम्मा		**३२३**

५.८ पशपुक्षी/वन्यजन्तु

यो गाउँपालिकाका विभिन्न वडाहरुमा रहेका सामुदायिक वन तथा अन्य क्षेत्रमा विभिन्न प्रकारका जीवजन्तु तथा चराचुरुङ्गीहरु पाइन्छन् । यस क्षेत्रमा पाइने विभिन्न वर्गका जीवजन्तुहरु यस प्रकार छन्ः–

क. स्तनधारीः, स्याल, खरायो, आदि ।

ख. चराचुरुङ्गीः ढुकुर, जुरेली, कालिज, चिवेचरा, गौंथली, मैना, भद्राई, धोविनी, लामपुच्छ्रे, च्याखुरा, रानीचरा, बाज, भंगेरो, , कोइली, सुगा, काग, चिल, गिद्ध आदि ।

ग. सरीसृपः गोमन सर्प, छेपारो, माउसुली, आदि ।

५.९ प्राकृतिक स्रोत (खानी/खनिज आदि)

यस गाउँपालिका क्षेत्रमा सञ्चालनमा आएका ढुङ्गा खानी छैनन । यद्यपी ढुङ्गा, बालुवा/गिट्टी जस्ता नदीजन्य पदार्थहरुको खानी पनि छैन । यस गाउँपालिकामा ठूला खोला नभएकाले ढुङ्गा, बालुवा/गिट्टी जस्ता पदार्थहरु नभएकाले नजिकमा रहेका गाउँपालिका वा नगरपालिका संग समन्वय गरी विकास निर्माणका कामहरु गर्नु पर्ने बुझिन्छ ।

५.१० वातावरण तथा सरसफाइ सम्बन्धी विवरण

गाउँपालिकाभित्र फोहोर व्यवस्थापनका लागि व्यवस्थित किसिमको डम्पीङसाइट रहेको छैन । गाउँपालिका फोहोर फाल्ने गरेको पाइन्छ । मुख्यबजार क्षेत्रको फोहोर व्यवस्थापनका लागि केही निति र योजना भने छैनन् । गाउँपालिकामा वातावरण तथा सरसफाईको विवरण यसप्रकार रहेको छ :-

- सार्वजनिक शौचालय : १ वटा
- फोहोरपानी प्रशोधनशालाः ० वटा
- पीउनेपानी प्रशोधनशालाः ० वटा
- ल्याण्डफिल्ड साइडः ० वटा
- सरसफाई व्यवस्थापन सवारी साधनको अवस्था : चालु अवस्थामा रहेको
- ल्याण्डफिल्डः ०
- फोहोर रिसाइकल केन्द्र : ०

५.११गाउँपालिकाभित्र फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण

फोहोरमैलालाई एक्काइसौं शताब्दीमा मानव सभ्यातको पहिचानसँग जोडेर लिने गरिन्छ । समाज तथा समुदाय सफा राख्ने प्रयासस्वरुप प्रत्येक घरमा शौचालय निर्माण भई अनिवार्य शौचालयमा दिसापिसाब गर्ने ब्यवस्था गरिएको छ । गाउँपालिकाले फोहोर ब्यववस्थापनको लागि साधनहरु लगायत जनशक्तिको उचित ब्यवस्था गरेको छ तर ग्रामीण क्षेत्रकाओगटेका सबै स्थानहरुमा फोहोर ब्यवस्थापनको लागि डम्पीङसाईटको ब्यवस्था हुन सकेको छैन । खुला दिसापिसाब गर्ने पुरानो चलनमा भने ब्यापक परिवर्तन आएको छ ।गाउँपालिकामा फोहोर ब्यवस्थापनको अवस्थाका बारेमा तल तालिकामा उल्लेख गरिएकोछ ।

५.१२ सेवा प्रवाह विवरण

गाउँपालिकामा रहेको विभिन्न सेवा प्रवाह गर्ने सवारी साधनको अवस्था देहायअनुसार रहेको छः-

क.दमकलः ० सङ्ख्या

ख. एम्बुलेन्सः६ (रेडक्रस, पुन युवाक्लब र अस्पताल)

ग. शववहानः ० सङ्ख्या र सेवाको अवस्था (नगरपालिका बाहेक अन्य संस्थाले सञ्चालन गरेको समेत पाइएन)

घ. नगर प्रहरी भ्यान : ० वटा

ङ. ट्रयाक्टर : १ वटा

च. जेसिवी : १ वटा

छ. मोटरसाइकल : ४३

ज. नगरपालिकाका गाडी :२ वटा

५.१३गाउँपालिकाभित्र बसपार्क तथा बस स्टेशनको अवस्था

शुद्धोधन गाउँपालिका जिल्ला सदरमुकामका पेरीफेरीमा पर्दछ । गाउँपालिका अन्तर्गतका सबै वडाहरुमा २०५५/०५६ देखि मोटर बाटो खन्न तथा बस,जीपहरु गुड्न थालेका हुन् । साविक सबै गाविसहरु तथा हालका सबैवडाहरुमा ग्रामीण सडक खनिएको छ । ग्रामीण सडकलाई अहिले पनि सम्पूर्ण विकासकापूर्वाधारको रुपमा लिइएको छ । तर निर्माण भएर पनि सवारीका साधनहरुगुड्दै आएका यी कच्चि सडकहरु अहिले पनि ब्यवस्थीत तथा स्तर उन्नती तर्फ उन्मुख हुन भने सकेका छैनन् । अधिकांश ग्रामीण सडकहरु विना इन्जिनियरीङ खनिएका छन् । ग्रामीण सडकहरुमा ट्राफिक नियमलाई पूर्ण रुपमा पालना गरेको देखिदैन । यो गाउँपालिकामा निर्माण भइ प्रयोगमा आएका बसस्टेशन तथा बसपार्क कुनै पनि छैनन् ।

५.१४ गाउँपालिकाबाट सबैभन्दा टाढा रहेका बस्तीहरुको विवरण

गाउँपालिकाभित्र रहेका सबै वडामा मोटरबाटो पुगेको भए तापनि ग्रामीण भेगका वडाहरुमा बाह्रैमहिना सवारीका साधनहरु सञ्चालन हुन सक्छन् । ग्रामीण बस्तीहरुबाट गाउँपालिकाको केन्द्रसम्म आउन जानत्यति सजिलो छ । शुद्धोधन गाउँपालिकाको केन्द्रबाट सबैभन्दा टाढा वडा नं. १ उत्तर पतरिया बस्ती रहेको छ भने वडा नं. ५ दोस्रो टाढा रहेको वडा हो । त्यसैगरी वडा नं.२,वडा नं.३, वडा नं. ४ र वडा नं.६गाउँपालिकाको केन्द्रबाट सबैभन्दा नजिक रहेका बस्तीहरु हुन। र यी बस्तीहरुको केन्दसम्मको दुरी तल तालिकामा उल्लेख गरिएको छः-

तालिका नं. ५.१४

गाउँपालिकाको बस्तीबाट नगरपालिकाको केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने अनुमानित समय

वार्ड नं.	Road Headवा गाउँपालिकाको केन्द्र पुग्न लाग्ने समय	सेवा प्राप्तीपछि छ र फर्कन लाग्ने समय
१	१५ मि.(उत्तर पतरिया)	१५ मिनेट
२	५ मि.(नन्दनगर)	५ मिनेट
३	३ मि.(गुलेरी)	३ मिनेट
४	८ मि.(विठुवा)	८ मिनेट
५	१० मि.(दक्षिण हथिहवा)	१० मिनेट
६	८ मि.(बाँसखोर)	८ मिनेट

५.१५ गाउँपालिकाभित्र रहको खुला क्षेत्रहरु

यस गाउँपालिकाको केन्द्र रहेको ठाउँ लवनी बजार गाउँपालिकाको सदरमुकाम रहेको स्थान हो । गाउँपालिकासँग सम्बन्धित ६ वटा वडाहरु राजमार्गको प्रत्यक्ष पहुँच भएका कारण पनि यहाँ खुला क्षेत्रहरुको सङ्ख्या बढी छ । गाउँपालिकाभित्र अन्य स-साना बजारहरु पनि सञ्चालित छन् । ग्रामीण क्षेत्रमा उत्पादन भएका कृषि तथा गैर कृषिजन्य उत्पादनलाई निर्यात गर्ने र घरपरिवारमा आधारभुत आवस्यकताभित्र पर्ने नुन, चिनी लत्ताकपडा, निर्माण सामाग्रीहरु लगायतका बस्तुहरुको खरिदका लागि खुला क्षेत्र लगायत बजारको ठूलो महत्व रहेको छ । यो क्षेत्रमा तरकारी बाली तथा फलफूल खेती भन्दा

पनि अन्नवालीमा बढी जोड दिइएको देखिन्छ । अन्नबालीमा निर्भर श्रमशक्तिलाई फलफूल खेती तथा तरकारी बालीमा Transfer विट्रिस गर्न सके थप आम्दानीमा बृद्धि गर्न सकिने संभावना छ । फलफूल खेती र तरकारी खेतीको लागि यहाँ उपयुक्त खालको बातवरण रहेको बारेमा प्राविधिक तथा सम्बन्धित क्षेत्रका विज्ञहरु बताउँछन् । परंपरागत रुपमा लगाइएका बालीहरु राम्रो रहेका कारण पनि नगदेबाली लगायत अन्य बालीको लागि यो क्षेत्र संभाब्य मानिन्छ । आयतलाई कटौती गर्दै निर्यातमा बृद्धि गर्नको लागि कृषिजन्य उत्पादनमा यो नै उत्तम विकल्पको रुपमा रहेको छ । स्थानीय उत्पादनमा बृद्धि गर्न सके खुला क्षेत्र तथा स्थानीय बजारहरुको सङ्ख्यामा पनि बृद्धि गर्न सकिन्छ । गाउँपालिकाभित्र रहेका खुला क्षेत्रहरुको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छः-

तालिका नं. ५.१५

गाउँपालिकामा रहेका खुला क्षेत्र तथा स्थापीत बजारहरुको विवरण

पलिका देखी विभिन्न बडा सम्मको दुरी

क्र.सं.	देखी	सम्म	कि.मी.
१	शुद्धोधन गाउँपालिका	पतरिया वडा नं. १	१०
२	शुद्धोधन गाउँपालिका	नन्दनगर वडा नं. २	४
३	शुद्धोधन गाउँपालिका	लवनी वडा नं. ३	३
४	शुद्धोधन गाउँपालिका	विठुवा वडा नं. ४	३
५	शुद्धोधन गाउँपालिका	हथिहवा वडा नं. ५	८
६	शुद्धोधन गाउँपालिका	बाँसखोर वडा नं. ६	४

५.१६ गाउँपालिकाभित्र रहको सरकारी स्वामीत्वको अचल सम्पत्ति सम्बन्धी विवरण

सरकारले विगतमा स्थानीय स्वायत्त शासन ऐनको मर्मअनुसार स्थानीय स्तरमा सेवा प्रवाह गर्नको लागि स्थानीय स्तरमा सेवा केन्द्रहरुको ब्यवस्था गरेको थियो । यसै सिलसिलामा साविक गाविसहरु तथा ईलाकास्तरीय केन्द्रहरुमा जमिनको ब्यवस्था गरी भवनहरु निर्माण गर्ने अभ्यास गरेको हो । यो प्रावधानअनुसार ग्रामीण क्षेत्रका धेरै ठाउँहरुमा सरकारको स्वामित्वमा रहेका धेरै अचल प्रकृतिका जग्गा जमिन तथा भवनहरु रहेका छन् ।यो गाउँपालिकामा रहेका सरकारी स्वामित्वका जग्गा जमिन भवनहरुको विवरण तल तालिकामा उल्लेख गरिएको छः-

तालिका नं. ५.१६

अचल सम्पत्ति विवरण

क्र.सं.	चल अचल सम्पत्तिको विवरण	स्वामित्वमा रहेको	कैफियत
१	भवन छाप्रा	गाउँपालिकाको स्वामित्वमा	
२	जमिन	गाउँपालिकाको स्वामित्वमा	
३	गाडी	गाउँपालिकाको स्वामित्वमा	
४	मोटर साइकल	गाउँपालिकाको स्वामित्वमा	
५	अन्य मेसिन	गाउँपालिकाको स्वामित्वमा	
६	अन्य	गाउँपालिकाको स्वामित्वमा	

५.१७ धार्मिक स्थलको नाम र सङ्ख्या सम्बन्धी विवरण

नेपाली समाज धर्म तथा संस्कृतिमा अडिएको समाज हो । यसको उत्पत्तिदेखि विकासको क्रम नै धर्म तथा संस्कृतिमा आधारित छ । प्रारम्भीक नेपाली समाजको कानूनी नियन्त्रण धर्मले गरेको थियो । “न्याय गरे स्वर्गको बाटो अन्याय गरे नर्कको बाटो” को मान्यतामा समाज चलेको थियो । अहिले पनि नेपाली जनताको आस्थाको केन्द्रको रुपमा स्थापीत छ धर्म । अत प्रत्येक नेपाली समाजलाई निहालेर हेर्‍यौं भने जाती तथा संस्कृति अनुसारको धार्मिक मठ, मन्दिरहरु टोल टोल तथा बस्ति बस्तीमा भेटिन्छन् । अतः गाउँपालिकामा रहेका विभिन्न मठ, मन्दिर, मस्जीद तथा चर्चहरुको अवस्थाका बारेमा तल तालिका नं. ५.१७ मा उल्लेख गरिएको छः-

तालिका नं. ५.१७

धार्मिक स्थलको सङ्ख्या

क्र.सं.	मन्दिर	मस्जिद	चर्च	अन्य
१	१५	१०	२	०
२				

हिन्दु धर्मालम्बीहरुको बाहुल्यता रहेको यो गाउँपालिकामा जम्मा १५वटा मन्दिरहरु रहेको तथ्य माथिको तालिकाले देखाएको छ । जम्मा १० वटा मस्जिद रहेको गाउँपालिकामा चर्चको सङ्ख्या २ रहेको छ। अन्य धर्मसँग सम्बन्धित धार्मिक केन्द्रहरुको तुलनामा मन्दिरको सङ्ख्या धेरै रहेको छ ।

५.१८पूर्वाधार विकास अन्तर्गत राजमार्ग तथा ग्रामीण सडकका अवस्था

पूर्वाधार विकासलाई समाजको सम्पूर्ण विकासको आधार मानिन्छ । ग्रामीण विकासको माध्यमबाट आम्दानीका श्रोतहरु बढाउन सकिन्छ । क्षमता अभिबृद्धिसँग सम्वन्धित विभिन्न प्रकृतिका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न सकिन्छ । सेवा प्रवाहमा पनि सहज र छिटो छरितो हुन्छ । अहिले पनि जनताको चासो भनेको सामाजिक विकासको क्षेत्रमा भन्दा पूर्वाधार विकासको क्षेत्रमा नै बढी केन्द्रित रहेको पाईन्छ । नेपालको पूर्वाधार विकासको शुरुवात गोरेटो बाटोबाट भए पनि विस्तारै घोडेटो बाटो हुँदै मोटरबाटोतर्फ उन्मुख हुँदै आएको हो । २०४७ सालको परिवर्तनपछि नेपाली समाजमा प्रशस्त ग्रामीण सडकहरु खोल्ने अभियान चल्यो । यो अभियानमा जिल्ला अग्रिम स्थानमा पर्दछ । यहाँका सबै साविक गाविसहरु तथा हालका वडाहरुमा विभिन्न प्रकृतिका ग्रामीण सडकहरुले छोएका छन् ।

५.१९ गाउँपालिकामा निमाणाधिन नगरस्तरीय सडकको अवस्था

समाज परिवर्तनशिल छ । विकासका गतिविधीहरु नियमितरुपमा अगाडि बढीरहेका छन् । सञ्चारको क्षेत्र पछि छिटो परिवर्तनको फड्को मार्न यातायातको क्षेत्र सफल भएको छ । ग्रामीण क्षेत्रमा बसोवास गर्ने प्रत्येक नेपालीले आफ्नै घर आँगानमा मोटर पुर्‍याउने अभिलाषा राखेको छ । पूर्वाधारतर्फको सबैभन्दा बढी रकम सडकमा खर्चिएको अवस्था छ । शुद्धोधन गाउँपालिकामा पनि सबै वडा तथा बस्तिहरुमा सडक पुगको हो । अव स-साना बस्तिहरुमा मात्र पुग्न बाँकी रहेका कारण त्यस्ता ठाउँहरुमा स्थानीय तहहरु मार्फत काम भइरहेको छ । स्थानीय तहले हाल नयाँ ट्रेक खोल्ने कार्यलाई भन्दा खनिरहेका ग्रामीण सडकहरुको स्तरउन्नतीको कामलाई बढी प्राथमिकता दिइएको छ । अतः शुद्धोधन गाउँपालिकामा निर्माणधिन ग्रामीण सडकहरुको अवस्थाका बारेमा तल तालिका नं. ५.१८ मा उल्लेख गरिएको छः-

तालिका नं. ५.१९
निर्माणाधीन तथा स्तर उन्नतिको कार्य भईरहेका नगरस्तरीय सडकहरुको विवरण

बाटो बनाएको आ.व २०७९/०८०							
लम्बाई (मिटरमा)							
बाटोको प्रकार	वार्ड-१	वार्ड-२	वार्ड-३	वार्ड-४	वार्ड-५	वार्ड-६	जम्मा
कच्चि बाटो	821	1315	380	425	2641=3	598=5	6180=8
ग्राभेल बाटो	972=8	1226	244=65	425	972=5	763=5	4604=95
पिच बाटो	224	328	246=32	563	605=5		1966=82

लेन बनाएको आ.व २०७९/०८०							
लम्बाई (मिटरमा)							
	वार्ड -१	वार्ड -२	वार्ड -३	वार्ड-४	वार्ड -५	वार्ड -६	जम्मा
एकतर्फ	15						15
दुवैतर्फ	162	146					308

क.सं.	स्थानीय तहको नाम	सडकको लम्बाई (कि.मी)				
		कालोपत्रे (Black top)	पि.सि.सि (PCC)	ग्राभेल (Gravel)	धुले (ER)	जम्मा
१.	शुद्धोधन गाउँपालिका	१६.१	१३.०७	१६.१	३२.०८	१५१.९५

माथिको तालिकाअनुसार गाउँपालिकाले १६.१ कि.मी. बाटो कालोपत्रे गरेको छ । गाउँपालिकाभित्र जम्मा१६.१ कि.मी. बाटो ग्राभेल भएको छ । गाउँपालिका भित्र जम्मा १३.०७ कि.मि बाटो पि.सि.सि भएको छ । भने हाल निर्माणाधिन कच्ची तथा धुले ग्रामीण सडकहरुको लम्बाई३२.०८ कि.मि. रहेको छ । निर्माणाधिन सबै प्रकारका ग्रामीण सडकहरुको लम्बाई जम्मा१५१.९५कि.मि. रहेको छ । गाउँपालिकाले

खनिसकेका ग्रामीण सडकहरुको स्तरोन्नती गर्ने, ग्रावेल गर्ने तथा कालोपत्रे गर्ने जस्ता कार्यहरुमा बढी जोड दिएको छ ।

५.२०गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रुट परमिट लिएर सञ्चालन भएका सवारी साधनहरुका विवरण

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७५ ले स्थानीय तहलाई स्थानीय सरकारको रुपमा परिभाषा गरेको छ । स्थानीय तहले व्यवस्थापिका, कार्यपालिका तथा न्यायपालिका तीनैवटा सरकारका अंगहरुको कार्य गर्नपाउने गरी संविधानमा ब्यवस्था भएका कारण पनि स्थानीय सरकारहरु बलिया भएका छन् । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालन भएका र हुने साधनहरुको लागि रुट परमिट नगरपालिका तथा गाउँपालिकाबाट दिने ब्यबस्था गरेको छ । शुद्धोधन गाउँपालिकाका सबै वडामा सडक सञ्जाल जोडिएको भए तापनि हालसम्म कुनैपनि सवारी साधनले रुट परमिट लिएको देखिदैंन । यस गाउँपालिकामा धेरै प्रकारका सवारीका साधनहरु जस्तो ट्र्याक्टरदेखि बसचल्ने गरेका छन् । यी साधनहरु यातायात व्यवस्था कार्यालयमा दर्ता भई विभिन्न यातायात व्यवसायी समितिमार्फत सञ्चालन हुँदै आईरहेका छन् तर गाउँपालिकामा सवारी साधनहरु दर्ता गर्ने तथा रुट परमिट लिने ब्यवस्थाको शुरुवात हुन सकेको छैन ।

५.२१गाउँपालिकामा विद्यमान सतह ढलका अवस्था

गाउँपालिकाको धेरैजसो क्षेत्र (लवनी बजार बाहेक) ग्रामीण क्षेत्रमा अवस्थित छ । यहाँ ढल निकास भन्दा अन्य योजनाहरु गाउँपालिकाका प्राथमिक सूचीमा परेका छन् । बाढी नियन्त्रण गर्न तथा खोलानाला ब्यवस्थित गर्नको लागि ढल निकासको आवश्यकता छ । ग्रामीण कच्ची सडकहरुमा ह्यामपाईपको ब्यवस्था गर्न सके धमिलो पानी बग्नबाट बचाउन सकिन्छ । सडकको स्तरउन्नती तथा दिगोपनाको लागि पनि सतह ढलको महत्व छ । गाउँपालिकाभित्र सतह ढल निकासको अवस्थालाई तल तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. नं.५.२१

विद्यमान सतह ढलको अवस्था

सतह ढलको प्रकार	कि.मी.
पक्की स्ल्याव ढाकिएका	१५ कि.मि
पक्की स्ल्याव नढाकिएका	बाँकी बाटोको क्षेत्र
जम्मा	१५ कि.मि

माथिको तालिकाअनुसार गाउँपालिकाभित्र सतह ढल अन्तर्गत ह्यामपाईप जम्मा १५ कि.मि प्रयोगमा आएको तथ्याङ्कले देखाएको छ । ब्यवस्था कुनै पनि वडामा नभएको देखिन्छ । यो गाउँपालिका ग्रामीण क्षेत्रमा रहेको र ग्रामीण सडकहरु सबै कच्ची रहेको कारण पनि ह्यामपाईपहरुको उपयोगमा ध्यान नगएको देखिन्छ ।

५.२२ सार्वजनिक शौचालय सम्बन्धी विवरण

यो जिल्ला अहिले पूर्ण आनीबानी परिवर्तन सहितको जिल्ला घोषणा गर्नको लागि प्रयाशरत छ । जिल्लामा हाल सबै स्थानीय तहका घरधुरीहरुमा ९८% पक्की शौचालयहरु निर्माण भैसकेका छन् भने बाँकी २% कच्ची शौचालयहरुलाई गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सहयोगमा पक्की बनाउने कार्य

भइरहेको छ । यस गाउँपालिकामा निर्माण भएका सार्वजनिक शौचालयको सङ्ख्या तथा अवस्था देहाय बमोजिम रहेको छः-

तालिका नं. ५.२२
सार्वजनिक शौचालय सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	सार्वजनिक शौचालय रहेको स्थान	वार्ड नं.	संख्या	सञ्चालनको अवस्था	सञ्चालक
१	लवनी	३	१	सञ्चालन भइसकेको	गाउँपालिका

यो गाउँपालिका ODF (Open defecation free)घोषणा भएको गाउँपालिका हो । यहाँ सबैको घरमा व्यक्तिगत शौचालयहरु उपयोगमा आइरहेका छन् । माथिको तालिकाअनुसार गाउँपालिकाको वडा नं.ल ३ गरी जम्मा १ वटा सार्वजनिक शौचालयहरु निर्माण भई प्रयोगमा आएका छन् । अन्य वडाहरुमा सार्वजनिक शौचालयको माग भए पनि हालसम्म निर्माण नभएको स्थानियहरु बताउन्छन् ।

५.२३ गाउँपालिकामा प्राकृतिक प्रकोपबाट भएको क्षतीको विवरण

आर्थिक वर्ष २०७९/०८० मा गाउँपालिकाभित्र ठूलो मानवीय घटना वा अन्य क्षेती नभएको पाईयो । २०७२ साल बैशाख १२ गते र २९ गते गएको महाभुकम्पबाट नेपालको इतिहासमा दोस्रो ठुलो मानवीय तथा अन्य सम्पत्ति सम्बन्धी क्षती भयो । यो महाभुकम्पले शुद्धोधन गाउँपालिकाका अधिकांश वडाहरुमा ठूलो भौतिक क्षेती पुऱ्याएको देखिदैन्। सम्पत्ति सम्बन्धी क्षेति तुलनात्मकरुपमा अन्य स्थानीय तहहरुको तुलनामा यहाँ कम भएको देखिन्छ । जिल्ला प्रहरी कार्यालय तथा जिल्ला प्रशासन अन्तर्गत दैवी प्रकोप उद्धार समिति लगायत अन्य साधन श्रोत भएका कारण पनि यहाँ मानवीय क्षेतीमा कमी आएको हुन सक्छ । यस गाउँपालिकामा कुनै पनि विवरण उल्लेख भएको छैन ।

५.२४ विपद ब्यवस्थापन पर्वतयारी सम्बन्धी विवरण

- विपद ब्यवस्थापन गाउँपालिका समिति बनेकोछैन ।
- सुरक्षित स्थान तोकिएको (औपचारिकरुपमा सुरक्षित ठाउँ तोकिएको छैन)
- विपद ब्यवस्थापन पूर्व तयारी योजना बनेको छैन ।
- विपद ब्यवस्थापन कोष बनेको छैन ।

५.२५गाउँपालिकामा विद्युतीकरणका अवस्था

कपिलवस्तुमा केन्द्रिय विद्युतीकरणको लाईन र सामुदायिक विद्युतीकरणको लाईन गरी दुईलाईनबाट जिल्लाका सबै साविक गाविसहरु तथा हाल कायम भएका वडाहरुमा विद्युतीकरणको कार्य सम्पन्न भएको हो । केन्द्रिय विद्युतीकरणको काम केन्द्रिय सरकार मार्फत जिल्ला विद्युत प्राधिकरणको कार्यालयले गर्दै आएको छ । केन्द्रिय विद्युतीकरण अन्तर्गत नपरेका वडाहरुमा समुदायको अग्रसरतामा विद्युतीकरणको कार्यलाई अघि बढाइयो । समुदायको व्यापक सहभागिता तथा सरकारको प्रयाश स्वरुप शुद्धोधन गाउँपालिका भित्र भएको विद्युतीकरणको अवस्थाका बारेमा तल तालिकामा उल्लेख गरिएको छः-

तालिका नं. ५.२५
शहरी विद्युतीकरण (सामुदायिक बाहेक) को विवरण

क्र.सं.	विवरण	परिमाण (संख्या)
१	ग्राहस्थ्य लाईन सङ्ख्या	१
२	औद्योगिक लाईन सङ्ख्या	१
३	ब्यापारिक सङ्ख्या	१
४	मन्दिरमा वितरित सङ्ख्या	१५
५	खानेपानी	१
६	बत्ती	-
७	अस्थायी बत्ती	-
८	सिंचाई	-
९	मनोरञ्जन	-
१०	ग्राहस्थ्य	-
११	गैर ब्यापारिक	-
१२	सामूदायिक	-
जम्मा		**१९**

माथिको तालिकामा नेपाल विद्युत प्राधिकरणद्वारा सञ्चालित विद्युतीकरणका कार्यक्रमहरु मात्र समावेश गरिएको छ । तालिकामा उल्लिखित तथ्याङ्कअनुसार ग्राहस्थ्य लाईन सङ्ख्या १ रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकाभित्र औद्योगिक लाईन सङ्ख्या १ रहेको छ भने ब्यापारिक सङ्ख्या १ रहेको छ । यो गाउँपालिकामा मन्दिरमा वितरीत सङ्ख्या १५ र खानेपानी प्रयोजनको लागि १ रहेको छ भने सडक बत्ती, अस्थायी बत्ती, सिंचाईं, मनोरञ्जन,ग्राहस्थ्य, गैर ब्यपारिक, सामुदायिकमा लगायतममा कुनै पनि विवरण उल्लेख नभएको ।

५.२६ गाउँपालिका क्षेत्रमा दूरसञ्चार सम्बन्धी विवरण

विश्वमा दुरसञ्चारले ब्यापक फड्को मारेको वर्तमान अवस्थामा नेपालमा पनि यसको प्रत्यक्ष प्रभाव पर्नु स्वभाविक हो । विगत छोटो समयमा द्रुतगतिमा सञ्चारमा परिवर्तन आएको छ । दुर्गम ग्रामीण क्षेत्रमा पनि अहिले प्रत्येकका घर घरमा कम्प्युटर तथा ल्यापटपहरु र हात हातमा मोवाईल फोनको पहुँच विस्तार भएका कारण सञ्चारको क्षेत्रमा व्यापक विकास भएको मान्न सकिन्छ । यस गाउँपालिकामा PSTN टेलिफोन, ए.डी.एस.एल.सेवा,इन्टरनेट तथा जी.पी.आर.एस.सेवा, मोवाइल टावर जी.एस.एम., मोवाईल टावर स्काई, जी.एस.एम पोष्टपेड मोवाइल, जी.एस.एम. प्रीपेड मोवाइल, स्काई पोष्टपेड मोवाइल,स्काई प्रिपेड मोवाइल लगायत सम्पूर्ण टेलिकमको सुविधा रहेको छ ।

५.२७ गाउँपालिकाभित्र स्थापीत व्यापारिक कन्द्रेहरुको विवरण

तालिका नं. ५.२७
व्यापारिक केन्द्रहरुको विवरण

वार्ड नं.	व्यापारिक केन्द्र	मुख्य व्यापरिक वस्तुहरु
१	पतरिया	स्थानियले उपभोग गर्ने वस्तुहरु
२	नन्दनगर	स्थानियले उपभोग गर्ने वस्तुहरु
३	लवनि	स्थानियले उपभोग गर्ने वस्तुहरु
४	मुख्य बजार छैन	
५	शिवलहवा भन्सार -(वर्डर)	स्थानियले उपभोग गर्ने वस्तुहरु
	पकडी - (मायादेवी गाउँपालिकामा पर्ने)	

५.२८गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका सामुदायिक भवनको विवरण

केही वर्ष अगाडिसम्म ग्रामीण क्षेत्रमा सामुदायिकस्तरका बैठक भेला तथा अन्य छलफल सम्बन्धी कार्यक्रमहरु सामुदायिक भवनका अभावका कारण व्यक्तिको घर आगन, बाटो, चौतारी आदिमा सञ्चालन हुँदै आएका थिए । विगत केही वर्ष यता मात्र यो संस्कारमा परिवर्तन आएको हो । समुदायले सामुदायिक भवनहरुलाई आफ्नो विसौनी अर्थात साझा चौतारीको रुपमा विकास गर्ने प्रयाश गरेपछि पछिल्लो अवस्थामा सामुदायिक भवनहरुको सङ्ख्यामा बृद्धि हुनुको साथै यसको उपयोगमा पनि बृद्धि भयो । हाल ग्रामीण क्षेत्रहरुमा गठित युवाक्लव, आमा समुह, महिला समुह, सामुदायिक संस्थाहरु, नागरिक सचेतना केन्द्र वडा नागरिक मञ्च, सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति, आदि संस्थाहरुको पहलमा साविकहरुमा कम्तीमा पनि एक एक वटा यस्ता प्रकृतिका भवनहरु निर्माण भई उपयोगमा आएका छन् । शुद्धोधन गाउँपालिका अन्तर्गत निर्मित सामुदायियक भवनहरुको विवरण तलको तालिका नं. ५.२८ मा उल्लेख गरिएको छः-

तालिका नं. ५.२८
गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका सामुदायिक भवनहरुको विवरण

क्र.सं.	सामुदायिक भवनहरुको विवरण	वार्ड नं.	हालको उपयोगको अवस्था
१	CLC (community learning center)	१	समुहले प्रयोग गर्दै आएको
२	अस्पताल हरु	१ देखि ६ वटा वडासम्म	समुहले प्रयोग गर्दै आएको
३	CLC (community learning center)	३	समुहले प्रयोग गर्दै आएको
४	अपाङ्ग तथा असहाय	४	समुहले प्रयोग गर्दै आएको
५	अपाङ्ग तथा असहाय	५	समुहले प्रयोग गर्दै आएको
६	अपाङ्ग तथा असहाय	६	समुहले प्रयोग गर्दै आएको

माथिको तालिका अनुसार शुद्धोधन गाउँपालिकाको वडा नं. ४, वडा नं. ५ र वडा नं. ६ मा अपाङ्ग तथा असहायका सामुदायिक भवनहरुको संख्या बढी रहेको देखिन्छ । वडा नं. १ र वडा नं. ३ मा CLC (community learning center) सामुदायिक भवन रहेको र वडा नं. १ देखि ६ वटा वडासम्म

अस्पतालका भवनहरु निर्माण भएका छन् । त्यसैगरी यी सबै सामुदायिक भवनहरु प्रयोगमा आईरहेका छन् ।

५.२९ सार्वजनिक पाटी, पौवा र चौतारा सम्बन्धी विवरण

नेपाली समाजमा मौलाउँदै आएका सार्वजनिक महत्वका स्थानहरु, सम्पत्तिहरु जस्तै पार्टी, पौवा, चौतारा आदिको संरक्षण तथा विकासमा पछिल्लो वर्षहरुमा खासै ध्यान दिइएको देखिएन । समुदायमा रहेका यी सार्वजनिक सम्पत्तिहरुलाई निमिट्यान्न पारेर मोटरबाटो खन्ने, कुलो नहर निर्माण गर्ने, विद्यालयका भवनहरु निर्माण गर्ने आदि कार्यहरुले स्थान पाए । सार्वजनिक बाटोमा बढी प्रयोगमा आएका यी संरचनाहरुको हाल प्रयोगमा ब्यापक कटौती आएको हो । यसको पछाडीको कारण अहिले समुदायमा मान्छेहरु गोरेटो बाटो हिड्न छोडेर सवारीका साधनहरु चढ्न थाल्नु हो । समुदाय र सरकार दुवै यस्ता धार्मिक, ऐतिहासिक तथा सार्वजनिक महत्व बोकेका स्थानहरुको संरक्षण र सम्बर्द्धनमा विशेष जोड दिन थालेका छन् ।

तालिका नं. ५.२९
सार्वजनिक पाटी, पौवा र चौतारा सम्बन्धी विवरण

क.सं.	वार्ड नं.	स्थान	उपयोग	कैफियत
१	३	लवनि	मनिसहरु आराम गर्ने ठाउँ ।	

यस गाउँपालिकामा अन्य ठाउँहरुमा जस्तै सार्वजनिक पार्टी, पौवा र चौताराहरुको सङ्ख्या रहेको तथ्य माथिको तालिकाबाट देखिन्छ । वडाका प्रत्येक बस्तीहरुमा ग्रामीण सडकहरु पुग्नु, सामुदायिक भवन तथा स्कुलहरुका भवनहरु ठूलो सङ्ख्यामा निर्माण हुदैं जानु आदिका कारण १९ औं तथा २० औं शताब्दीमा खनिएका तथा निर्माण भएका पार्टी पौवाहरु अधिकांश नासिएका छन् । गाउँपालिका १ वटा पौवा रहेको छ । पौवाको उपयोग मानिसहरु आराम गर्नको लागि भएको छ ।

५.३०गाउँपालिकाक्षेत्रमा खेलमैदान सम्बन्धी विवरण

विद्यालय हाताभित्र सीमित खेलमैदानहरु अहिले समुदायमा पनि विस्तार हुन थालेका छन् । खेलको महत्व दिनानुदिन बढीरहेको बर्तमान अवस्थामा समुदायमा खेलमैदानको सङ्ख्यामा बृद्धि हुनु स्वभाविक हो । खेलतर्फको रुची बाहुन क्षेत्रीहरुको तुलनामा मगर तथा चौधरी जातीहरुमा बढी रहेको पाईन्छ । गाउँपालिकाभित्र चौधरी, कुर्मी जातीहरुको बाहुल्यता भएका वस्तीहरुमा खेलमैदानको सङ्ख्या बढी रहेको छ । गाउँपालिकामा रहेका र प्रयोगमा आएका खेलमैदानहरुको सङ्ख्या तल तालिका नं. ५.३० मा उल्लेख गरिएको छ:-

तालिका नं. ५.३०
खेलमैदान सम्बन्धी विवरण

वार्ड नं.	खेलमैदानको किसिम र अनुमानित क्षेत्रफल	स्थान	उपयोगको अवस्था (कसले उपयोग गर्दछ)	कैफियत
१	२ हेक्टर	वडा नं. १	समुदायले	
२	१५ रोपनी	वडा नं. २	समुदायले	
३	१ हेक्टर	वडा नं. ३	समुदायले	

४	१ हेक्टर	वडा नं. ४	समुदायले	
५	१.५ हेक्टर	वडा नं. ५	समुदायले	
६	२ हेक्टर	वडा नं. ६	समुदायले	

५.३१गाउँपालिका क्षेत्रमा पार्क, वनस्पति तथा उद्यानहरुको अवस्था

पार्क उद्यान लगायतका क्षेत्रहरुमा अहिले राज्य तथा समुदाय दुवैको चासो बढ्दै गएको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा प्रत्येक स्थानीय तहले कार्यक्रम तथा बजेटको व्यवस्था गरी सबै वडाहरुमा बालउद्यान, पार्क तथा बनस्पतिजन्य मनोरञ्जन आरामदायी स्थानहरुको विकासमा विशेष जोड दिनुपर्ने गरी व्यवस्था गरेको छ । सार्वजनिक स्थानको लोप हुँदै गइरहेको बर्तमान अवस्थामा यी संरचनाहरुको महत्व समुदायस्तरमा बढ्दै गएको हो । गाउँपालिकाको ६ वटा वडामा उल्लेखित स्थानहरुको सङ्ख्या शुन्य रहेको छ । गाउँपालिकाले बाल उधानको लागि जग्गाको खोजी गरिरहेको र हालसम्म निर्णय नभएको जनाएको छ ।

५.३२गाउँपालिकाका कार्यालयदेखि वडा कार्यालयसम्मको दुरी सम्बन्धी अवस्था

संघीय व्यववस्था अन्तर्गत नवगठित गाउँपालिकाहरुले साविकका धेरै गाविसहरुलाई समेटेका छन् । तोकिएको न्युनतम जनसङ्ख्या पुग्नुपर्ने र वडा विभाजन गर्न नपाईने कानूनी व्यवस्थाका कारण वडाका विभिन्न बस्तीहरुबाट गाउँपालिकाको कार्यालयसम्म पुग्न धेरै समय लाग्ने बस्तीहरु पनि रहेका छन् । तराई जिल्लामा गठित यस्ता गाउँपालिकाका केन्द्रहरुमा पुग्न लाग्ने समय र फर्कीन लाग्ने समय फरक रहेको छ । यस गाउँपालिकाका वडाहरुबाट गाउँपालिकाको केन्द्र लवनी बजारसम्मको दुरीको विवरणलाई तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छः-

तालिका नं. ५.३२

गाउँपालिकाको कार्यालयदेखि वडा कार्यालयसम्मको दुरी सम्बन्धी विवरण

पलिका देखी विभिन्न बडा सम्मको दुरी

क्र.सं.	देखी	सम्म	कि.मी.
१	शुद्धोधन गाउँपालिका	पतरिया वडा नं. १	१०
२	शुद्धोधन गाउँपालिका	नन्दनगर वडा नं. २	४
३	शुद्धोधन गाउँपालिका	लवनी वडा नं. ३	३
४	शुद्धोधन गाउँपालिका	विठुवा वडा नं. ४	३
५	शुद्धोधन गाउँपालिका	हथिहवा वडा नं. ५	८
६	शुद्धोधन गाउँपालिका	बाँसखोर वडा नं. ६	४

शुद्धोधन गाउँपालिकाको केन्द्र लवनी बजारमा रहेको छ । यहाँबाट सबैभन्दा टाढा वडा नं. ६अन्तर्गतको बस्ती पर्दछ भने त्यसपछि टाढा यसैगरी वडा नं.१,२,३ भने गाउँपालिकाको केन्द्रबाट अलि नजिकपर्दछन् ।

५.३३ राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संघ/संस्थाहरुका विवरण

वि.सं. २००४ मा “ग्राम विकासबाट शुरु भएको गैर सरकारी संस्थाको भूमिका हालका दिनहरुमा व्यापक रुपमा वृद्धि हुदैं आएको छ । नेपाली जनताको दोस्रो ठूलो जनआन्दोलन २०४७ सालपछि

स्थापित बहुदलीय व्यवस्थाको शुरुवातीसँगै गैर सरकारी संस्थाहरुको सङ्ख्यामा वृद्धि भएको हो । दातृ निकायहरु त्था अन्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाहरुले सिधै स्थानिय समुदायमा काम पर्न नपाउने कानुनी प्रावधानका कारण पनि गैर सरकारी संस्थाहरुको सङ्ख्या तथा भूमिकामा परिवर्तन आएको हो । विश्वमा बढ्दै गएको निजिकरणको प्रभाव तथा विश्वव्यापीकरणको विस्तारका कारण पनि गैर सरकारी संघ संस्थाहरुलाई मौलाउने अवसर मिलेको हो भन्न सकिन्छ । यिनिहरुको प्रमुख काम भनेको राज्यले तर्जुमा गरेको नीति तथा कार्यक्रमलाई सहयोग पुऱ्याउनु हो । अतः गाउँपालिकामा हाल कार्यरत गैर सरकारी संघ संस्थाहरु र अन्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संघ संस्थाहरुको विवरणलाई तल उल्लेख गरिएको छ :-

क. NGO को विवण

तालिका नं. ५.३३

अन्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संघ/संस्थाहरुको विवरण

क.सं.	NGOको नाम	वार्ड नं.	रहेको स्थान	कैफियत
१	CLC (communication learning center)	१/३	पतरिया/ लवनी	

५.३४गउँपालिकाका गत विगत वर्षका न्यूनतम शर्त तथा कार्यसम्पादन मापन सम्बन्धी अवस्था

शुद्धोधन गाउँपालिकाको गठन सर्वप्रथम वि. सं. २०७१ सालमा भएको थियो । गाउँपालिकाको गठन भए यता साविक संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय अन्तर्गत वित्तीय आयोगले निर्धारण गरेका न्यूनतम शर्त तथा कार्य सम्पादन मापनका विभिन्न सूचकहरुका आधारमा आर्थिक वर्ष ०७९/०८० को मात्र न्यूनतम शर्त तथा कार्य सम्पादन मापन मूल्याङ्कन गरिएको थियो । त्यसपछिका आर्थिक वर्षमा गाउँपालिकाको न्यूनतम शर्त तथा कार्य सम्पादन मापन मूल्याङ्कन कार्य गरिएको देखिदैंन ।

५.३५. गाउँपालिकाभित्र रहेका स्वस्थ्य चौकी तथा इन्चार्जहरुको विवरण

तालिका नं.५.३५.१

पालिका विद्यमान स्वास्थ्य सेवाहरुको विवरण :

क.सं.	पालिकामा सेवा प्रवह भईरहेका स्वास्थ्य संस्थाहरु	सेवा प्रवाह हुने वडाहरु	नियमित रुपमा सेवा प्रवहको अवस्था	सुरक्षित प्रसुति गराउने तालिम प्राप्त प्रसुतिकर्मी	खोप केन्द्रको अवस्था	गाउघर क्लिनिकको अवस्था	बहिरंग उपाचार केन्द्र भए नभएको	महिला स्वा. स्वयंसेविका हरुको संस्था
१	पतरीया	१	ठिकै	२	५ वटा	४ वटा	भएको	१३
२	नन्दनगर	२	ठिकै	–	५ वटा	४ वटा	नभएको	१३
३	लवनी	३	ठिकै	२	५ वटा	४ वटा	भएको	१४
४	बिठुवा	४	ठिकै	–	५ वटा	४ वटा	नभएको	१२
५	हथिहवा	५	ठिकै	१	५ वटा	४ वटा	भएको	१५
६	बाँसखोर	६	ठिकै	१	५ वटा	४ वटा	नभएको	१६
			जम्मा	**६**	**३०**	**२४**		**८३**

तालिका नं. ५.३५.२

नेपाल सरकार स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयले प्रक्षेपण गरेको जनसंख्या विवरण :

क्र. सं.	**जम्मा जनसंख्या**	**० देखी २३ महिना उमेर समुह**	**० देखी ५९ महिना उमेर समुह**	**प्रजनन उमेर समुहका महिलाहरु**	**अनुमानित जिवित जन्म संख्या**	**अनुमानित गर्भवती**	**किशोर किशोरीहरुको संख्या**
१	१००५५	४८९	१२२३	२७४३	२३९	३००	१०६०
२	८३९३	४११	१०२९	२३१९	२०३	२५४	८९६
३	८८८५	४४९	११२२	२४१९	२११	२६४	९३४
४	५२९३	२६०	६४८	१४४९	१२७	१५८	५५९
५	९४०८	४७१	११७८	२६९९	२३७	२९५	१०४३
६	१०९६२	५४१	१३५३	३०१४	२६४	३३०	११६५
जम्मा	**५२९९६**	**२६२१**	**६५५३**	**१४६४३**	**१२८१**	**१६०१**	**५६५६**

अध्याय छ
सरकारी कार्यालय तथा गैर सरकारी संघ संस्थाहरुको विवरण

६.१ सरकारी कायालयहरुको विवरण

कपिलवस्तु जिल्लाको सदरमुकाम तौलिहवा यही गाउँपालिकाबाट करिव १६ कि.मि पश्चिममा पर्दछ । सदरमुकाम तौलिहवा नजिक भएकोले जिल्लास्थित सबैजसो सरकारी कार्यालयहरु रहेका छैनन् । वर्तमान नयाँ परिवर्तित राजनैतिक संरचनाअन्तर्गत सदरमुकाममा रहेका केही सरकारी कार्यालयहरु स्थानीय तहमा स्थानान्तरण हुने भएका छन् । सदरमुकाममा रहेका सरकारी निकायले गर्ने धेरैजसो सेवा प्रवाह अब स्थानीय तहबाट हुने भएकोले केहीमात्र कार्यालयहरु गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहने अवस्था देखिन्छ । गाउँपालिकामा रहेका सरकारी कार्यालयहरुको विवरण यसप्रकार रहेको छः-

तालिका नं. ६.१
गाउँपालिकामा रहेका सरकारी कार्यालयहरुको विवरण

सि.नं.	कार्यालय	कार्यालयको टेलिफोन नम्बर
१	स्वास्थ्य चौकी	९८११५८५२७५
२	सुरक्षा ईलाका	९८६७९१७६६३
३	वित्तिय संस्था	

६.२ सूरक्षा इकाईहरु

गाउँपालिकामा रहेका सूरक्षा इकाईहरुको विवरण यसप्रकार रहेको छः-

तालिका नं. ६.२
सूरक्षा इकाईको विवरण

क्र. सं.	विवरण	स्थान	टेलिफोन नम्बर
१	लवनी प्रहरी चौकी	वार्ड नं. ३	९८६७९१७६६३
२	बगदी प्रहरी चौकी	वार्ड नं. १	९८४३८७९८२२
३	हविडवा सशस्त्र प्रहरी बल	वार्ड नं. ५	९८५१२७२४८६

६.३ शवदाह तथा पशु वधशालाको स्थिति

यस गाउँपालिका विभिन्न स्थानमा शवदाहस्थल वा घाटहरु रहेको भए तापनि व्यवस्थित किसिमका विद्यूतीय शवदाह स्थल रहेका छैनन् । त्यस्तै गाउँपालिका क्षेत्रमा व्यवस्थित किसिमका पशु वधशालाहरुरहेका छैनन् ।हालसम्म शवदाह तथा पशु बधशालाको अति आवश्यकता समेत ठानिएको छैन । क्रमशः यसलाई विकास गर्ने गाउँपालिकाको सोच रहेको छ ।

६.४ शुद्धोधन गाउँपालिका भित्र सञ्चालनमा रहेका सञ्चारका साधनहरु

यस गाउँपालिकाभित्र विभिन्न आम सञ्चारका माध्यमहरु रहेका छन् । स्थानीय रुपमा सञ्चालित एफ.एम. ⁄ रेडियो हरुको पहुँच गाउँपालिकाक्षेत्रभरि नै रहेको छ । गाउँपालिकाक्षेत्रमा जिल्लाको सदरमुकाम भएका प्रसारण हुने एफ.एम. ⁄ रेडियोको पनि सेवा पुगेको छ । दैनिक, साप्ताहिक, मासिक, त्रैमासिक, अर्धवार्षिक तथा वार्षिक रुपमा विभिन्न पत्रपत्रिकाहरु प्रकाशित हुने देखिदैंन । इण्टरनेट सुविधाको विस्तारका कारणका अनलाइन खबर पत्रिका पनि गाउँपालिकाक्षेत्रभित्र रहेका छन् ।

६.५ गाउँपालिकामा रहेका सहकारी संस्थाहरुका विवरण

कुनैपनि समाजको आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा त्याहाँ स्थापित बैंक, सहकारी संगठन तथा वित्तिय संस्थाहरुले खेल्ने भूमिका महङ्ववपूर्ण रहेको हुन्छ । नेपालमा राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको तीनवटा खम्बामध्ये एक खम्बाका रुपमा सहकारी संगठन रहेको छ । यस गाउँपालिकामा पनि विभिन्न कार्यप्रकृतिका सहकारी संस्थाहरु दर्ता भई सञ्चालन भईरहेका छन् । गाउँपालिकामा रहेका सहकारी संस्थाहरुको विवरण तालिका नं. ६.५ मा प्रस्तुत गरिएको छः-

महिला सहकारी तथा समुहको विवरण :

क. सं.	सहकारी संस्थाको नाम	वडा नं.	जम्मा सेयर सदस्या	ब्चत	लगानी
१	भवना महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	६	११५	मासिक प्रति व्यक्ति रु. ५००	संस्थाको आफ्नो निर्णय अनुसार

शुद्धोधन गाउँपालिका कार्यालयमा सुचिकृत भएका कृषि सहकारी संस्थाहरुको विवरण :

क्र. सं.	दर्ता मिति	सहकारी संस्थाको नाम	ठेगाना	अध्यक्षको नाम
१.	२०६६-०३-१६	श्री सगरमाथा कृषि सहकारी सं.लि	शु.गा.पा. १ बगदी	नेत्रलाल खनाल
२.	२०६९-१२-२४	श्री बाबा कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. १ बगदी	रमेश कुमार पाण्डेय
३.	२०६७-०५-३१	श्री पत्तरिया सामुदायिक कृषि सं.लि.	शु.गा.पा. १ सोहसा	भ्वनाथ लोध
४.	२०६७-०१-२६	श्री भानुभक्त कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. २ वरगदवा	सुव्बा चौधरी
५.	२०६७-०६-२१	श्री जय माता जी कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. २ नन्दनगर	राम प्रसाद कुर्मी
६.	२०७७-०७-०८	श्री पुजा कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. २ नन्दनगर	गुडडु धवल
७.	२०६६-०६-२३	श्री शंकर कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. ३ असुरैना	हरि शंकर त्रिपाठी
८.	२०६७-११-१७	श्री उन्नत कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. ३ ठुलो सिसहनिया	महिबुद्धिन मु.
९.	२०६७-०७-७	श्री जनकिसान कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. ३ भगवानपुर	प्रभुनाथ तेली
१०.	२०७६-१०-२२	श्री माता शक्ति कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. ३ लबनी	बिनोद जैशवाल
११.	२०६६-०७-२०	श्री ओम शान्ति कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. ३ लबनी	भगिरथि यादव
१२.	२०६७-०४-११	श्री जय धर्ति कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. ३ असुरैना	मोल्हु अहिर
१३.	२०६६-०४-०३	श्री संगम कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. ४ मोतिभारी	बाबुराम सुवेदी
१४.	२०६८-०३-२०	श्री रुचि कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. ४पिपरहवा	प्रभुनाथ पाण्डेय

१५.	२०६६-०६-२३	श्री प्रतिभा कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. ४ महादेव	वृजेश कुमार चौधरी
१६.	२०६६-०३-२८	श्री कमला कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. ५फुलवापुर	शीव शंकर तिवारी
१७.	२०६६-०४-११	श्री आशिष कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. ५ दोहनी	सुग्रीव प्र.यादव
१८.	२०६७-०१-१०	श्री क्षमतावान कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. ५ तारानगर	रामु वरई
१९.	२०६६-०७-१०	श्री शुलभ कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. ५ जयनगर	मोहम्मद फारुन
२०.	२०७४-०७-०४	श्री हरियाली कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. ६ बेलभरिया	प्रदेशी चमार
२१.	२०७४-०७-०४	श्री लक्ष्मी कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. ६ सानो कर्मा	सावित्री हरिजन
२२.	२०७४-०७-०४	श्री तौलेश्वरनाथ दुग्ध उ. कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. ६ बाँसखोर	पुष्पा पाण्डेय

६.६ गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका बैंक तथा वित्तिय संस्थाहरुका विवरण

कपिलवस्तु जिल्लाको सदरमुकाम नजिकै रहेकाले यस गाउँपालिकाभित्र कुनै पनि 'क' श्रेणीका बैंकहरु रहेका छैनन् भने सबै किसिमका साना बैंक र वित्तिय संस्थाहरु लवनी बजारमै संचालित छन् । गाउँपालिकाको ग्रामिण भेगमा अझैपनि बैंकिङ सूविधा पुग्न सकेको देखिदैन । शुद्धोधन गाउँपालिकामा सञ्चालनमा रहेका बैंक तथा वित्तिय संस्थाहरुको विवरण यसप्रकार रहेको छः-

तालिका नं. ६.६
गाउँपालिकामा रहेका बैंक तथा वित्तिय संस्थाहरुको विवरण

क्र.सं.	नाम	स्वरुप वा प्रकृति
१	प्राइम बैंक	'क' श्रेणीको बैंक

६.७ गाउँपालिका क्षेत्रमा रासायनिक मल बिक्री वितरण गर्ने सहकारी संस्थाहरु

यस गाउँपालिकामा तपसिल बमोजिमका सहकारी संस्थाहरुले यस क्षेत्रका कृषकहरुलाई रासायनिक मल बिक्री बितरण गर्ने गर्दछन् ।

तालिका नं. ६.७
रासायनिक मल बिक्री वितरण गर्ने सहकारी संस्थाहरु

क्र. सं.	दर्ता मिति	सहकारी संस्थाको नाम	ठेगाना	अध्यक्षको नाम
१.	२०६६-०३-१६	श्री सगरमाथा कृषि सहकारी सं.लि	शु.गा.पा. १ बगदी	नेत्रलाल खनाल
२.	२०६९-१२-२४	श्री बाबा कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. १ बगदी	रमेश कुमार पाण्डेय
३.	२०६७-०५-३१	श्री पत्तरिया सामुदायिक कृषि सं.लि.	शु.गा.पा. १ सोहसा	भ्वनाथ लोध
४.	२०६७-०१-२६	श्री भानुभक्त कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. २ वरगदवा	सुव्बा चौधरी
५.	२०६७-०६-२१	श्री जय माता जी कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. २ नन्दनगर	राम प्रसाद कुर्मी
६.	२०७७-०७-०८	श्री पुजा कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. २ नन्दनगर	गुडडु धवल

७.	२०६६-०६-२३	श्री शंकर कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. ३ असुरैना	हरि शंकर त्रिपाठी
८.	२०६७-११-१७	श्री उन्नत कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. ३ ठुलो सिसहनिया	महिबुद्धिन मु.
९.	२०६७-०७-७	श्री जनकिसान कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. ३ भगवानपुर	प्रभुनाथ तेली
१०.	२०७६-१०-२२	श्री माता शक्ति कृषि सहकारी सं.लि.	शु.गा.पा. ३ लबनी	बिनोद जैशवाल

६.८ गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका कृषि सेवा केन्द्र, उपकेन्द्र र कृषि समूहहरुको सङ्ख्यात्मक अवस्था

संघीय शासन व्यवस्था शुरु हुनुभन्दा अघि स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५५ अनुसार जिल्लाबाट विभिन्न ईलाकाहरुमा सेवा प्रवाह गर्ने व्यवस्था थियो । जिल्लाका साविक धेरै इलाकाहरु तथा गाविसहरुमा सेवा केन्द्रमार्फत विषयगत कार्यालय अन्तर्गत जिल्ला कृषि विकास कार्यालय तथा जिल्ला विकास समितिले व्यवस्थापनको काम गर्दै आएका हुन् । हालको शुद्धोधन गाउँपालिका जिल्ला सदरमुकामको नजिकै रहेकाले यस गाउँपालिकालाई जिल्ला कृषि विकास कार्यालयले हेर्दै आएको छ र गाउँपालिकामा पनि आफ्नै कृषि शाखाबाट स्थानियहरुले सेवा पाएका छन् ।

६.९ पशु वा केन्द्र, उपकेन्द्र र कृषक समूहका भवनको अवस्था

विकेन्द्रीकरणको माध्यमद्वारा सेवा प्रवाह गर्ने तत्कालीन राज्य सरकारको सोचअनुरुप विगतदेखि नै विषयगत प्रकृतिका सेवाहरु प्रवाह गर्नको लागि गा.वि.स, न.पा. तथा जिविसलाई विशेष अधिकार प्रत्यायोजन गरिएको थियो । विषयगत कार्यालयहरु मध्येको एक जिल्ला पशु सेवा कार्यालय पनि हो । यो कार्यालयको सेवालाई साविक गाविसस्तरमा प्रभावकारी ढंगले सञ्चालन गर्नको लागि जिल्ला परिषदको निर्णय अनुसार ईलाकास्तरमा सेवा कार्यालयको व्यवस्था गरिएको थियो । जिल्लामा रहेका ११ वटा इलाकाहरुमा सेवा प्रवाह गर्ने व्यवस्था अन्तर्गत जनताको बढी पहूँच हुने स्थानबाट सेवा प्रवाह गरिएको थियो । सेवा प्रवाह गर्ने सन्दर्भमा सेवा केन्द्रलाई आवस्यक पर्ने भवन साविक स्थानीय सरकार, जनता, जिल्ला विकास समिति तथा नेपाल सरकारको सहयोगमा भवन निर्माण गर्ने गरिन्थ्यो भने यसरी सबै निकायहरुबाट स्रोत जुट्न नसक्ने स्थानहरुमा नीजि अर्थात व्यक्तिको घरबाट सेवा प्रवाह भईरहेको अवस्था थियो । हाल गाउँपालिकामा पशु सम्बन्धी सेवा प्रवाह गर्ने जिल्ला पशु सेवा कार्यालय यही क्षेत्रमा रहेका कारण पनि यहाँ छुट्टै सेवा केन्द्रको आवस्यकता नपरेको हो । शुद्धोधन गाउँपालिका ले आफ्नो पालिकाबाट सेवा सुविधा दिदैं आएको छ ।

६.१० गाउँपालिकामा हुलाक सेवाको अवस्था

विगतका वर्षहरुमा जनताको सबैभन्दा विश्वासीलो सूचनाको आधार हुलाक सेवा थियो । नेपालमा हुलाक सेवाको इतिहास लामो छ । चिट्ठीपत्रहरु एक ठाउँबाट अर्को ठाउँमा पुर्‍याउने काम हुलाकमार्फत गरिन्थ्यो । व्यक्तिगत वा सरकारी सबै प्रकारका सूचनाहरु हुलाकीमार्फत प्रवाह हुने गर्दथे । जनताको विकास तथा सेवा गर्ने सरकारी निकायहरुमा हुलाक जनताको सबैभन्दा नजिकको साथी हो । अहिले विश्वमा विकसित भएको द्रुत प्रविधिका कारण हुलाकको काम कम्प्युटर मार्फत मेल, ईमेल, वेभसाइट, फ्याक्स, म्यासेज, म्यासेन्जर, भाइवर, आदिको प्रयोगमा व्यापकता आएको छ । अबका दिनहरुमा हुलाक कार्यालयलाई टेलीसेन्टरमा विकास गर्नसके हिजो जस्तै पुनः हुलाक सेवाको भूमिकालाई बढाउन सकिन्छ ।शुद्धोधन गाउँपालिकामा विगतदेखि अहिले सम्म कुनै पनि हुलाक कार्यालयहरु रहेका छैनन् ।

६.११ साविक गाविस तथा हालका वडा कार्यालयहरुका भवनको अवस्था

नेपाल सरकारले २०१८ सालमा नेपाललाई ७५ जिल्लामा राजनैतिक विभाजन गरेपछि जिल्लामार्फत गाउँपञ्चायत हुँदै गाविसहरुको संस्थागत विकासमा जोड दिन थालियो । २०४७ सालको नेपालको संविधानभन्दा अगाडि पञ्चायती व्यवस्थामा गाउँ पञ्चायतलाई अधिकार दिइएको थिएन । यिनीहरुले उठाउन पाउने करको दायरा सीमित थियो । २०४७ सालपछि पञ्चायतको नाम परिर्वतन भएर गाविसमा परिणत भयो । यसको संरचनागत बनोटमा पनि ब्यापक परिवर्तन गरियो । पञ्चको ठाउँमा अध्यक्ष लगायतका जनप्रतिनिधिहरुको ब्यवस्था गरियो । गाविसलाई सामान्य सेवा मात्र प्रवाह गर्ने निकायको रुपमा मात्र सीमित नराखी महङ्खवपूर्ण जिम्मेवार अभिभावकको रुपमा विकास गर्ने प्रयाश गरियो । २०५२ सालदेखि सिधै गाविसमा सरकारी बजेट जाने ब्यवस्था मिलाइयो । यो बजेटले तत्कालीन धेरै गाविसहरुले पहिला सेवा प्रवाहलाई सहज बनाउनको लागि आफ्नै स्वामीत्वको भवन बनाउने प्रयाश गर्दा धेरै भवनहरु निर्माण भए । भरखरै मात्र प्रयोगमा आएको संघीय संरचना अन्तर्गत गठित सरकारले पनि गाउँ तथा गाउँपालिकाका भवनहरुको निर्माणमा विशेष जोड दिएको छ । यस गाउँपालिकामा निर्माण भईसकेका भवनहरु तथा निर्माणाधिन भवनहरु र भवन नभएका वडाहरुको विवरण तल तालिकामा उल्लेख गरिएको छः-

तालिका नं. ६.११

हालका वडा कार्यालय/गाउँपालिकाका भवनहरुको अवस्था

वार्ड नं.	वार्डको नाम	भवनको प्रकृति			कैफियत
		गोटा	कच्ची	पक्की	
१	वार्ड कार्यालयको भवन (पतरिया)			√	
२	वार्ड कार्यालयको भवन (नन्दनगर)			√	
३	वार्ड कार्यालयको भवन (लवनी)			√	
४	वार्ड कार्यालयको भवन (विठुवा)			√	
५	वार्ड कार्यालयको भवन (हथिहवा)			√	
६	वार्ड कार्यालयको भवन (बाँसखोर)			√	

६.१२ गाउँपालिकामा वित्तिय अवस्था

यहाँ विगत ५ वर्ष अगाडि सम्म कुनै पनि वित्तिय संस्था थिएनन् । नीजि क्षेत्रको भूमिका बढ्दै जाने सन्दर्भमा विभिन्न नामका थुप्रै विकासे बैंकहरुको भिड लाग्न क्रम बढ्दो छ । विकास बैंकका साथै अन्य प्राईभेट बैंकहरुको सङ्ख्यामा वृद्धि हुदै छ । गाउँपालिकाभित्र सबैभन्दा बढी सरकारी तथा प्राईभेट बैंक लबनी बजारमा सञ्चालित छन् । सरकारको एक गाउँ एक सहकारी संस्था कार्यक्रमलाई अभियानको रुपमा सञ्चालन गरेकोले प्रायः सबै वडाहरुमा सहकारी संस्थाको सख्यामा बृद्धि भएको देखिन्छ । सहकारीहरुको सङ्ख्या पनि सबैभन्दा बढी लवनी बजारमा सञ्चालित रहेका देखिन्छन् । शुद्धोधन गाउँपालिका जिल्ला सदरमुकाम नजिकै भएकाले पनि जिल्लाका अन्य स्थानीय तहको तुलनामा यो गाउँपालिकामा वित्तिय संस्थाहरुको सङ्ख्या कम देखिएको हो । त्यसैगरी सहकारी कार्यक्रमलाई सरकारले पञ्चवर्षीय योजनामा प्राथमिकताको सूचिमा समावेश गरी साविक सबै वार्डहरुमा सञ्चालन गरेको कारण हाल सबै वडाहरुमा विभिन्न क्षेत्र समेट्ने प्रकृतिका सहकारीहरु सञ्चालित छन् । गाउँपालिकामा लघुवित्तको कारोबार गर्ने फाईनान्स कम्पनिको सङ्ख्या पनि उल्लेख्य रहेको छ । उल्लेखित विवरणहरु तल तालिकामा समावेश गरिएको छः-

तालिका नं. ६.१२

गाउँपालिकामा वित्तिय अवस्थाको विवरण

क्र.सं.	विवरण	संख्या
१	प्राइम बैंक	१(वार्ड नं. ३ मा रहेको)
अन्य सहकारी संस्था पनि रहेका छन् ।		

अध्याय सात
आर्थिक तथा सामाजिक विकासका अवसर, चुनौती र सम्भावनाहरु

यस अध्यायमा शुद्धोधनगाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच, आर्थिक तथा सामाजिक विकासका अवसर, चुनौती तथा सम्भावनाहरुलाई प्रस्तुत गरिएको छ ।

७.१ गाउँपालिकाका दीर्घकालीन सोच

राजनैतिक तथा सामाजिक परिवेशअनुरुप गाउँपालिकाक्षेत्र भित्रका आर्थिक, भौगोलिक, प्राकृतिक एवम् मानवीय साधन तथा स्रोतहरुको अधिकतम् र आदर्शतम् ढंगबाट उपयोग गर्दै जनसहभागितात्मक योजना कार्यान्वयन पद्धतिलाई आत्मसाथ गरी पारदर्शी, जवाफदेही तथा जनउत्तरदायी शासन सञ्चालनमार्फत् कृषि, उद्योग, जलस्रोत, वनजंगल, व्यापार तथा पर्यटनका माध्यमबाट सम्पूर्ण गाउँपालिका बासीको जीवनस्तरमा परिणाममुखी परिवर्तनका संकेतहरु देखिने गरी समृद्ध गाउँपालिकाका रुपमा स्थापित हुने दीर्घकालीन सोच यस गाउँपालिकाको रहेको छ ।

७.२ गाउँपालिकाका अवसरहरु

नेपालमा संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्थाको स्थापना भएपश्चात् संघीय संरचनाअनुरुप स्थानीय तहहरुको गठन भएको छ । संविधानमा नै स्थानीय तहको गठन, अधिकार, दायित्व तथा कार्यक्षेत्र उल्लेख गरिएकोले विगतका स्थानीय निकायहरुको तुलनामा वर्तमानमा स्थानीय तहहरु कानुनतः बढी अधिकार सम्पन्न भएका छन् । यस सन्दर्भमा आफ्नो क्षेत्रभित्र रहेका आर्थिक, प्राकृतिक तथा मानवीय स्रोत तथा साधनको परिचालन गरी समृद्धिको मार्गमा अगाडि बढ्ने महङ्खवपूर्ण अवसर गाउँपालिकालाई प्राप्त भएको छ । यस गाउँपालिकाका विकास र समृद्धिका मूख्य अवसरहरुलाई निम्नरुपमा उल्लेख गर्न सकिन्छः-

- संवैधानिक रुपमा विभिन्न राजनैतिक, आर्थिक तथा प्रशासनिक अधिकारहरुको उपयोग गर्न सक्ने स्थिति रहेको ।
- प्राकृतिक तथा अन्य आर्थिक स्रोतहरुको परिचालनबाट गाउँपालिकाबासीको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउन सकिने अवस्था रहेको ।
- विभिन्न पर्यटकीय तथा धार्मिक सम्पदास्थलको उपयोग गर्दै पर्यटन व्यवसायको विकास र विस्तारका माध्यमबाट गाउँपालिकाबासीको आर्थिक तथा जीवनस्तरमा सुधार ल्याउन सकिने स्थिति रहेको ।
- ऐतिहासिक तथा पौराणिक महङ्खव बोकेको सिद्धार्थ गौतम बुद्धको ध्यान गरेको ठाउँ लुम्बिनी यस गाउँपालिकाबाट नजिकै रहेको हुदाँ विभिन्न ऐतिहासिक कोटघरहरु, धार्मिक स्थलहरु तथा अन्य प्राकृतिक स्थलहरुलाई प्रमुख पर्यटकीय गन्तब्यस्थलका रुपमा विकास गर्न सकिने अवस्था रहेको ।
- गाउँपालिकाका सबै वडाहरुमा सडक सञ्जाल, सञ्चार तथा विद्युतीकरण जस्ता विकासका आधारभूत पूर्वाधारहरुको सुविधा पुगेको ।

- व्यवसायिक कृषिलाई प्रवर्द्धन गरी पशुपालन, तरकारी, फलफूल आदि जस्ता व्यवसायको माध्यमबाट पर्याप्त लाभ लिन सकिने अवस्था रहेको ।
- राजनैतिक परिवर्तनसंगै गाउँपालिकाबासी जनतामा देखिएको उत्साह र विकास तथा समृद्धिप्रतिको उत्कट चाहनालाई संस्थागत गर्न सकिने अवसर रहेको ।
- जलस्रोत र वनजंगलको भरपुर रुपमा उपयोग गर्न सकिने अवस्था रहेको ।
- उपलब्ध प्राकृतिक स्रोत र संस्कृतिलाई एकिकृत गरी विकास र समृद्धिको मार्गमा लगाउन सकिने अवसर रहेको ।

७.३ गाउँपालिकाका समस्या तथा चुनौतीहरु

यस शुद्धोधन गाउँपालिकामा सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक तथा पर्यटकीय विकासका प्रशस्त सम्भावनाको संगसंगै चुनौतीहरु पनि त्यति नै मात्रामा रहेका छन् । यस क्षेत्रको विकास र पहिचानको प्रमुख समस्या भनेको नै दीर्घकालीन र दिगो किसिमको सामाजिक तथा भौतिक विकासका पूर्वाधारको माध्यमबाट नगरबासीको जीवनस्तरमा उल्लेख्य रुपमा पविर्तन ल्याउन कसरी सकिन्छ भन्ने हो । गाउँपालिकामा सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक तथा पर्यटकीय विकासका सन्दर्भमा निम्न चुनौती एव समस्याहरु रहेका छन्ः-

- वर्तमान संविधानले गाउँपालिकालाई राजश्व सङ्कलन र आर्थिक स्रोत परिचालनका सम्बन्धमा अधिकारहरुको व्यवस्था गरेको भए तापनि सोही अनुसारको आर्थिक, प्रशासनिक संरचना तथा मानव संशाधनको उचित व्यवस्था गर्न नसकेसम्म आन्तरिक राजश्व सङ्कलनमा अपेक्षित रुपमा ठूलो फड्को मार्न सक्ने कार्य पनि चुनौतीपूर्ण देखिन्छ ।
- गाउँपालिकाको लवनी बजारमा रहेका ४ वटा वडा बाहेक अन्य सबै वडाहरु ग्रामीण क्षेत्रमा रहेका छन् । धेरैजसो भू-भाग समथर जमिन भएकोले कृषिको आधुनीकिकरण गरी व्यवसायिक कृषिलाई अघि बढाउने कार्य पनि चुनौतीपूर्ण नै छ ।
- विगतमा स्थानीय निकायले जस्तै वर्तमानमा पनि गाउँपालिकाबाट विनियोजित बजेट धेरैजसो भौतिक पूर्वाधारमा मात्र केन्द्रीत भएको र मानव संसाधन विकास तथा सामाजिक क्षेत्रमा कम बजेट छुट्ट्याउने परम्परालाई परिवर्तन गर्नुपनि चुनौतीपूर्ण रहेको छ ।
- गाउँपालिकाका विभिन्न वडाहरुमा विभिन्न प्रकारका नयाँ नयाँ फलफूल, तरकारी, पशुपालन जस्ता व्यवसायहरु शुरु गरे तापनि यिनीहरुका लागि बजारको पहिचान नगरेसम्म कृषकहरुलाई यसतर्फ दीर्घकालीन रुपमा आकर्षित गराउने कार्य चुनौतीपूर्ण छ ।
- गाउँपालिकाका ६ वटै वडाहरुमा मोटरबाटो पुगे तापनि सदरमुकाम पुग्ने क्षेत्र बाहेक अधिकांश ग्रामीण सडकहरु साँघुरा, जीर्ण तथा कच्ची रहेका छन् । यसले गर्दा सडक यात्रा जोखिमपूर्ण र खर्चिलो बन्दै गएको छ । सबै वडाहरुमा पुग्ने सडकमार्गलाई कालोपत्रे गर्ने तथा कम्तीमा पनि ग्र्याबलिङसम्म गर्ने कार्य चुनौतीपूर्ण छ ।
- पर्यटकीय विकासको उच्च सम्भावना बोकेको पञ्चासे क्षेत्र पर्यावरणीय दृष्टिले उपयुक्त र प्राकृतिक सौन्दर्यताको दृष्टिले मनोरम स्थल हुँदाहुँदैपनि सडक यातायातको सहज पहुँच नभएकोले सजिलैसंग यस क्षेत्रमा पुग्न सकिने अवस्था छैन । भौगोलिक अवस्था तथा

पर्यावरणीय दृष्टिले अति संवेदनशील क्षेत्र भएकोले विकासका पूर्वाधारहरुको विस्तार गर्न यहाँ त्यति सजिलो रहेको छ ।

- बढ्दो शहरिकरण संगसंगै उत्पन्न हुने फोहारमैलालाई उपयुक्त ल्याण्डफिल्ड साइटको निर्माण गरी व्यवस्थापन गर्ने कार्य पनि चुनौतीपूर्ण रहेको छ ।
- ऐतिहासिक तथा धार्मिक सम्पदास्थलहरुको संरक्षण र संवर्द्धनपट्टि सम्बन्धीत निकायको कम चासो रहनु ।
- सडक, शिक्षा, स्वास्थ्य, सिंचाई, खानेपानी, सञ्चार जस्ता भौतिक पूर्वाधारको विकास सँगसँगै गाउँपालिकाबासीहरुको आर्थिक अवस्थामा सुधार र परिवर्तन ल्याउने कार्य चुनौतीपूर्ण देखिन्छ ।

७.४ गाउँपालिकाका विकासका सम्भावनाहरु

विश्वका अतिकम विकसित राष्ट्रहरुमध्येमा हाम्रो देश नेपाल पनि पर्दछ । प्राकृतिक साधन तथा स्रोतको प्राचुर्यता हुँदाहुँदै पनि तिनीहरुको अधिकतम् ढंगबाट परिचालन र उपयोग हुन नसक्दा आर्थिक विकासका दृष्टिले पिछडीएको अवस्थामा नेपाल रहेको छ । लामो समयसम्मको योजनावद्ध विकासको बाबजुद्पनि समृद्धि र उन्नतिको अपेक्षित परणिामको अनुभव गर्न अझैसम्म सकिएको छैन । यहाँ रहेका विभिन्न धार्मिक सम्पदास्थलहरु, पर्यटकीय स्थलहरु, अनुपम प्राकृतिक सौन्दर्यता, प्राकृतिक स्रोत तथा साधनको प्राचुर्यता, लघु उद्यम विकास, कृषि विकास, व्यवसायिक तरकारी खेती र पर्या-पर्यटनको प्रबल सम्भावना बोकेको यस गाउँपालिकामा सामाजिक, आर्थिक तथा पर्यटन विकासका प्रशस्त सम्भावनाहरु रहेका छन् । गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका आर्थिक स्रोतहरुको पहिचान गरी तिनबाट पर्याप्त राजश्व सङ्कलन गर्दै केन्द्रीय र प्रादेशिक सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान रकमको समेत उपयोगसहित आर्थिक विकासको गतिलाई अघी बढाउँदै समृद्धि र उन्नतिको शिखरमा पुग्न सक्ने बलियो सम्भावना र अवसर गाउँपालिकामा रहेको छ । यस किसिमका स्रोत तथा साधनको आदर्शतम् तरिकाबाट उपयोग र परिरचालन गर्नसके आर्थिक रुपले सबल बन्न सक्ने सम्भावना रहेको छ ।गाउँपालिकाको समृद्धि भनेको नै गाउँपालिकाबासीहरुलाई आर्थिक रुपले सबल बनाई उनीहरुको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउनु हो । केन्द्रिकृत राज्यप्रणालीबाट उपेक्षित जस्तै बन्दै गएको समाज र समुदायको विकासको जिम्मेवारी अब स्थानीय तहमा आइपुगेको छ । आफ्नो गाउँपालिकालाई समृद्ध बनाउन के कस्तो योजना बनाउने, के कस्ता कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने, आर्थिक स्रोतको व्यवस्थापन कसरी गर्ने भन्ने बारेमा निर्णय गर्ने अधिकार अब आफैसंग आइपुगेको छ । यसकारण पनि गाउँपालिकाको विकास र समृद्धिका अवसरहरु तथा सम्भावनाहरु के कस्ता छन त्यसमा बहस र छलफल गरी अघी बढ्नु अपरिहार्य भएको छ । संविधानले अधिकार प्रदान गर्दैमा मात्र स्थानीय तहहरु स्वत: समृद्धिको तहमा पुग्ने होइनन् । ति अधिकारको प्रयोग र कार्यान्वयन गर्ने कुरा मुख्य चुनौतीको विषय हो । विगतका स्थानीय निकायहरुको भन्दा वर्तमानमा गठन गरिएका स्थानीय तहहरुको क्षेत्र फराकिलो भएकोले प्राकृतिक तथा आर्थिक स्रोतको एकत्रिकरण पनि भएको छ । गाउँपालिकाको क्षेत्रभित्र छरिएर रहेका आर्थिक तथा प्राकृतिक स्रोतहरुको उपयुक्त र योजनावद्ध तरिकाबाट उपयोग तथा परिचालन गर्न सक्ने हो भने समुन्नत गाउँपालिकाको निर्माण हुन गई गाउँपालिकाबासीको आर्थिकस्तर तथा जीवनस्तरमा समेत परिवर्तन ल्याउन सकिने अवसर रहेको छ । शुद्धोधन गाउँपालिकामा आर्थिक, सामाजिक तथा पर्यटकीय विकासका प्रचुर सम्भावना र अवसरहरु रहेका छन् । व्यवसायिक कृषि, पर्यटन तथा लघु उद्यम विकासका प्रशस्त सम्भावना यहाँ रहेका छन् । दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्यसहित राजनैतिक दल, जननिर्वाचित प्रतिनिधि, नागरिक समाज, बुद्धिजीवी तथा सम्पूर्ण संघसंस्थाको सामुहिक एक्यवद्धता र

भावनालाई जागृत गर्न सकियो भने आर्थिक, प्राकृतिक, मानवीय तथा धार्मिक, सांस्कृतिक स्रोत र सम्पदाले धनी यस गाउँपालिकाको समृद्धि र उन्नति अवश्यमभावी रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकाको विकासको मूख्य सम्भावना भनेको नै पर्यटन, व्यवसायिक कृषि, व्यापार व्यवसाय तथा लघु उद्यमको विकास हो । यस किसिमका प्राकृतिक धार्मिक स्थलहरुको सांस्कृतिक, पर्यटकीय तथा आर्थिक विकासको सम्भावनालाई केलाउँदा यसको विकासले यस क्षेत्रका विपन्न, दलित, सिमान्तकृत जातजाति, महिला, पिछडिएको वर्ग समुदायको आर्थिक स्तरमा परिवर्तन ल्याउन सकिन्छ या सकिदैंन र समावेशीमुलक विकास हुन सक्छकी सक्दैन भन्ने कुरालाई पनि ध्यान दिनुपर्ने हुन्छ । यस गाउँपालिकामा रहेका ऐतिहासिक तथा धार्मिक सम्पदास्थलहरुको पहिचानसहित समग्र गाउँपालिकाको विकासका लागि निम्न आधार तथा सम्भावनाहरुलाई यथार्थतामा परिणत गर्न सकेमा शुद्धोधनगाउँपालिकाबासीहरुको आर्थिकस्तरमा सुधार गरी जीवनस्तरमा परिवर्तन ल्याउन सकिने सम्भावनाहरु रहेका छन् । यस शुद्धोधन गाउँपालिकामा रहेका आर्थिक, तथा पर्यटकीय विकासकोसम्भावना रहेको छ ।

७.५ निश्कर्ष

यस गाउँपालिकामा सङ्घीय शासन प्रणालीलाई आत्मसाथ गरेको नेपालको वर्तमान संविधानअनुसार गठित विभिन्न स्थानीय तहहरु मध्येको एक पालिकाभित्र रहेका पर्यटकीय र धार्मिक सम्पदास्थलहरु, प्राकृतिक साधन तथा स्रोतहरु, मानव पूँजी एवम् अन्य भौतिक सम्पत्तिको प्रचुर मात्रामा उपयोग गर्न सके गाउँपालिकाले आर्थिक विकासमा ठूलो फड्को मार्न सक्ने देखिन्छ । गाउँपालिकाले निश्चित सोच, उद्धेश्य र लक्ष्य सहित रणनैतिक योजना तयार गरी सो अनुसारका आवधिक तथा वार्षिक योजना र कार्यक्रमहरु निर्माण गरी व्यापक जनसहभागिताको परिचालनसहित विविध कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न सक्ने हो भने समृद्ध गाउँपालिकाका रुपमा यसलाई स्थापित गराउन सकिने बलियो सम्भावना रहेको छ । संविधानअनुसार तोकिएका अधिकार र स्रोतहरुलाई विवेकपूर्ण तरिकाले परिचालन गर्दै आन्तरिक राजश्वलाई बढाउन सक्ने हो भने पनि यहाँको विकासमा ठूलो योगदान पुग्न सक्ने देखिन्छ । गाउँपालिकाका सबै वडामा आवश्यक भौतिक पूर्वाधारहरुको पर्याप्तता नहुनु, सबै वडामा सडक सञ्जाल पुगेको भए तापनि यीनिहरुको स्तरोन्नति गर्ने कार्य खर्चिलो देखिनु, रोजगारीका अवसरहरु सिर्जना गरी युवाशक्तिलाई विदेशीनबाट रोक्ने जस्ता कार्य चुनौतीपूर्ण देखिएका छन् । नयाँ परिवर्तित राजनैतिक संरचनाअनुसार निर्वाचित जनप्रतिनीधिहरुलाई विकास योजना निर्माण तथा कार्यान्वयनका सम्बन्धमा पर्याप्त ज्ञान दिलाई यहाँ रहेका क्रियाशील राजनैतिक दल, सरकारी कार्यालय, संघ संस्था, वुद्धिजीवी तथा सम्पूर्ण सरोकारवाला निकायसंग समन्वय गर्दै गाउँपालिकाभित्र रहेका आर्थिक तथा मानवीय साधन स्रोतको समुचित उपयोग गर्दै अगाडि बढ्न सक्ने हो भने केही वर्षमै एक समृद्ध र समुन्नत गाउँपालिकाका रुपमा स्थापित गराउन सक्ने महान अवसर रहेको छ । गाउँपालिकाको विकासका लागि पर्यटन, प्राकृतिक, सांस्कृतिक तथा ऐतिहासिक,, दुग्धजन्य पदार्थ, व्यवसायिक पशुपालन तथा तरकारी खेती गर्न सकिने बलिया आधारहरु रहेका छन् । व्यवसायिक कृषि प्रणालीमा जोड दिई प्रतिस्पर्धात्मक खेती प्रणालीअनुरुप कृषकहरुलाई आर्थिक अनुदान उपलब्ध गराउने गरी कृषि योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने, स्थानीय स्रोत साधनको परिचालन हुने खालका लघु उद्यमहरुको सञ्चालन गर्ने, महिलाहरुलाई योजनावद्ध रुपमा सहकारीताको माध्यमबाट उत्पादनशील कार्यमा आवद्ध गराउने, राजनैतिक र सामाजिक सहिष्णुता कायम गर्ने, गाउँपालिकाको समग्र विकासका लागि योजनाविद्, अर्थशास्त्री, बुद्धीजीवीहरुका बीचमा व्यापक छलफल कार्यक्रम सञ्चालन गर्नेजस्ता कार्यहरु अघि बढाउन सक्ने हो भने गाउँपालिकाको समग्र विकासको अवस्थालाई गति प्रदान गर्न सकिन्छ ।

७.६ सुझाव

कुनैपनि क्षेत्रको भौगोलिक बिशिष्टता, सांस्कृतिक तथा धार्मिक मान्यता, जनसहभागिता र राज्यको चासो भएमा मात्र त्यहाँको विकास संभव हुन्छ । यस गाउँपालिकामा रहेका धार्मिक तथा पर्यटकीय सम्पदास्थलहरुलाई आर्थिक तथा पर्यटन विकासका रुपमा विकास गर्नु अत्यन्त जरुरी छ । यहाँ विद्यमान आर्थिक तथा प्राकृतिक स्रोत साधनहरुको पहिचान गरी सानो स्तरमा सञ्चालन गर्न सकिने रोजगारमूलक साना तथा लघु उद्यमहरु खोलिनुपर्दछ । यस क्षेत्रमा रहेका प्राकृतिक र धार्मिक सम्पदास्थलहरुको अवलोकनमा आउने पर्यटकहरुका लागि संरक्षण, बाटोघाटो, दृश्यावलोकन गर्ने ठाउँ, खाने बस्ने हाटेल, मनोरञ्जन दिलाउने साधन आदिको उचित व्यवस्थापन गर्न ढिलाई गर्नु हुँदैन । कृषि, पर्यटन, लघु उद्यम, पशुपालन, फलफूल खेती आदिको विकास र विस्तारमा जोड दिई यीनिहरुलाई जीवननिर्वाहमुखी मात्र नबनाई व्यवसायिक रुपमा अघि बढाउन सकेमा नै जनअपेक्षा अनुरुप गाउँपालिकाको विकास र समृद्धिको गतिलाई नयाँ शिखरमा पुऱ्याउन सकिन्छ । यस क्षेत्रको समग्र विकासका लागि देहाय अनुसारका कार्यहरु गर्नु पर्ने देखिन्छ :-

- गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका ऐतिहासिक, धार्मिक, भौगोलिक र प्राकृतिक स्रोतहरुको पहिचान गरी यी क्षेत्रको संरक्षण र विकासका लागि केन्द्रीय सरकार, प्रादेशिक सरकार, जिल्ला समन्वय समिति एवम् छिमेकी गाउँपालिका र नगरपालिकाहरुसंग समन्वय गरी विशेष कार्यक्रम र योजनाका साथ अघि बढ्नु पर्ने ।
- गाउँपालिका क्षेत्रमा निर्माण गरिएका पुराना सत्तल, पाटी, पौवा जीर्ण अवस्थामा रहेकोले यिनीहरुको जिर्णोद्धार गरिनु पर्ने ।
- वातावरणमैत्री मान्यतालाई अंगिकार गरी विकास निर्माणका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।
- गाउँपालिकाका विभिन्न वडाहरुमा रहेको कृषियोग्य तर बाँझो रहेको जमिनलाई सकेसम्म सदुपयोग गर्ने गरी कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।
- गाउँपालिकाभित्र प्राविधिक विषयतर्फ पढाइ हुने प्राविधिक शिक्षालयको सञ्चालनमा रहेका विधालयलाई उचित व्यवस्थापन गर्ने ।
- गाउँपालिकाभित्रका कृषक, लघु उद्यमी तथा अन्य व्यवसायीलाई सस्तो ब्याज दरमा कर्जा उपलब्ध गराउने संगठित बित्तीय संस्थाहरुका शाखाहरु ग्रामीण तहसम्म स्थापना गर्नमा पहल गर्ने ।
- गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका काष्ठजन्य तथा गैरकाष्ठजन्य वन पैदावरहरुलाई उचित र व्यवस्थित तरिकाले बेच विखन गर्ने प्रबन्ध मिलाइ नगरपालिकाको आन्तरिक आयमा वृद्धि गराउनेतर्फ आवश्यक कार्य गर्ने ।
- गाउँपालिकाभित्र रहेका विभिन्न ऐतिहासिक सम्पदास्थल, मठ मन्दिर, देवालय तथा अन्य पर्यटकीय स्थलहरुको पहिचान खुल्ने गरी व्यापक प्रचार प्रसार गर्ने ।
- गाउँपालिकाभित्र रहेका प्राकृतिक स्रोत तथा साधनको अधिकतम् ढंगबाट परिचालन गर्ने गरी उपयुक्त किसिमको योजना तथा कार्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।

- गाउँपालिकाको समग्र विकासका लागि गुरुयोजना तयार गर्ने र सो अनुसार आवधिक तथा वार्षिक योजना तथा कार्यक्रमहरु तय गरी आवश्यक बजेटको व्यवस्थासहित विकास कार्यलाई अघी बढाउने ।
- शुद्धोधन गाउँपालिका भित्रका विभिन्न धार्मिक तथा पर्यटकीय सम्पदास्थलहरुको विकास र विस्तार गर्नका लागि वृहत पर्यटन विकास गुरुयोजना निर्माण गरी सो अनुसारका योजनाहरु कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- गाउँपालिका भित्रका सडकहरुलाई फराकिलो बनाई स्तरोन्नती गर्दै लैजानुपर्ने ।
- गाउँपालिकाभित्रका समाजशास्त्री, अर्थशास्त्री, इन्जीनियर्स, डक्टर, प्राध्यापक, शिक्षक तथा सेवानिवृत राष्ट्रसेवकहरुको रोस्टर खडा गरी गाउँपालिकाको विकास निर्माणमा तिनीहरुको ज्ञानको सदुपयोग गर्ने । विशेष गरेर गुरुयोजना, आवधिक योजना तथा रणनीतिक योजना निर्माण तथा कार्यान्वयनका सन्दर्भमा सकेसम्म गाउँपालिकाभित्रकै अर्थशास्त्री, समाजशास्त्री, योजनाविद्हरुको सहयोग लिने ।
- गाउँपालिकाभित्रका कुन वडामा के कस्ता किसिमका आर्थिक तथा प्राकृतिक स्रोत साधन रहेका छन् त्यसको पहिचान गरी परिचालन गर्नका लागि आवश्यक कार्यक्रमहरु ल्याउने ।
- गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका ग्रामीण बस्तीहरुमा प्राकृतिक प्रकोपले गर्दा बालीनालीमा ठूलो क्षेति पुग्ने गरेकोले कृषकहरुलाई बाली बीमा वा कृषि बीमाको व्यवस्था गर्ने ।
- गाउँपालिकाका ६ वटै वडाहरुमध्ये प्रत्येक वडालाई कुनै विशेष उत्पादनको पहिचान दिने गरी एक गाउँ एक उत्पादनको योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।
- गाउँपालिकाबासीहरुको आय आर्जनका लागि सामुहिक तथा सहकारी खेतीका माध्यमबाट गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका सामुदायिक वनको अधिकतम् उपयोगका लागि वन क्षेत्रभित्र अलैंची, कागती, बेसार र अन्य बहुमुल्य आदिका बोटविरुवाहरु लगाउने । यसका लागि सम्बन्धीत वडा कार्यालयहरुले व्यवस्थापन गर्ने ।
- गाउँपालिकाका सबै वडाहरुमा मोटरबाटो पुगेकोले साविक गा.वि.स. का केन्द्र रहेका ठाउँसम्म वर्षभरि नै यातायातका साधनहरु सञ्चालन हुने गरी भइरहेका सडकमार्गहरुको ग्र्याबलिङ गरी स्तरोन्नती गर्दै लैजाने ।
- आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटनलाई टेवा पुऱ्याउने गरी लवनी बजार तथा गाउँपालिकाको अन्य क्षेत्रमा सञ्चालन हुँदै आएका होटेल तथा रेष्टुरेण्टहरुको सेवालाई अझै स्तरीय बनाउनमा प्रेरित गर्ने ।
- निजी व्यवसायी तथा संघ संस्था सबैलाई करको दायराभित्र समाहित गरी कर राजश्वलाई बढाउने । गाउँपालिकाभित्रका नागरिकहरुलाई प्रगतिशील कर प्रणालीको अनुसरण गरी घरधुरी कर तथा एकिकृत सम्पत्ति कर लगाउने ताकि यसबाट आन्तरिक राजश्वमा वृद्धि गर्न सकियोस ।
- योगदानमा आधारित वा समपुरक कोष खडा गरी सार्वजनिक निजी साझेदारीमा भौतिक पूर्वाधार निर्माणको कार्यलाई अघी बढाउने ।

- गाउँपालिकाभित्रका गाउँपालिकाबासीहरुलाई आफ्नो टोल र गाउँ आफै बनाऔं भन्ने भावनाको जागरण ल्याउने कार्यक्रम ल्याई उनीहरुलाई विकास निर्माणका कार्यमा प्रत्यक्ष सहभागी गराई जनसहभागितामा वृद्धि गर्ने ।
- गाउँपालिकामा क्रियाशील राजनैतिक दलहरुबीच यहाँको समग्र विकास र समृद्धिका लागि आपसि समन्वय र सहकार्य गरी अघी बढ्ने ।
- स्थानीय स्तरको योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनको क्रममा जनसहभागितात्मक योजना निर्माण र कार्यान्वयन प्रक्रियालाई जोड दिने ।
- गाउँपालिकाले वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रममा टुक्रे योजनालाई प्राथमिकता नदिई आवधिक योजना बनाई दीर्घकालीन महत्ववका योजनाहरुलाई प्राथमिकता दिई अघि बढ्ने ।
- गाउँपालिकाले आफ्नो दुरदृष्टि, लक्ष्य तथा निश्चित उद्देश्यहरुको स्पष्ट किटान गरी एक वर्षे, तीन वर्षे तथा पाँच वर्षे रणनीतिक योजना निर्माण गरी सोहीअनुसारका वार्षिक कार्यक्रमहरु कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- स्थानीय तहमा केन्द्रित रहने गरी साझेदारी शासन प्रणालीमा जोड दिने ।
- गाउँपालिकाले आफ्नो सरकारी कार्यका लागि आवश्यक पर्ने जनशक्ति थप गर्दा स्थानीयबासीलाई नै नियुक्ति गर्न प्राथमिकता दिने ताकी केही हदसम्म भएपनि बसाइसराइलाई रोक्न सकियोस ।
- विभिन्न प्रकारका सिपमूलक तथा आयआर्जनका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी युवा जनशक्तिलाई स्वरोजगारमूलक पेशा व्यवसायतर्फ आकर्षित गराउने ताकी बढ्दो बेरोजगारीलाई केही हदसम्म भएपनि कम गर्न सकियोस ।
- गाउँपालिकामा विभिन्न जातिहरुको बसोबास रहेकोले तीनिहरुको संस्कृतिको जगेर्ना गर्ने ।
- आफ्ना जिम्मेवारी के के हुन? तिनलाई प्राप्त गर्न के के सिप, जनशक्ति र स्रोत चाहिन्छ? आफुले नजानेका विषय कसरी र कहाँबाट सिक्न सकिन्छ भन्नेतर्फ गाउँपालिकाका निर्वाचित प्रतिनिधिले ध्यान दिनुपर्ने ।
- प्रारम्भमा गाउँपालिकाले आफ्नो जिम्मेवारी भित्रका कति काम कसरी गर्न सकिन्छ ? र त्यसलाई प्रदेश तथा संघले कसरी के के विषयमा सघाउनुपर्दछ भन्ने कार्ययोजना बनाउन वडाका जनप्रतिनिधिहरुलाई प्रेरित गर्ने ।
- शुद्धोधन गाउँपालिकाभित्र भित्रिएको विप्रेषण आयलाई बैंक तथा वित्तिय संस्थाहरुमार्फत परिचालन गराई सकेसम्म व्यवसायिक कृषि, लघु उद्यम आदिजस्ता रोजगारी सिर्जना गर्ने र उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी गर्नका लागि विभिन्न किसिमका योजना तथा कार्यक्रम ल्याउने ।

विविध संरचनाका तस्विरहरु

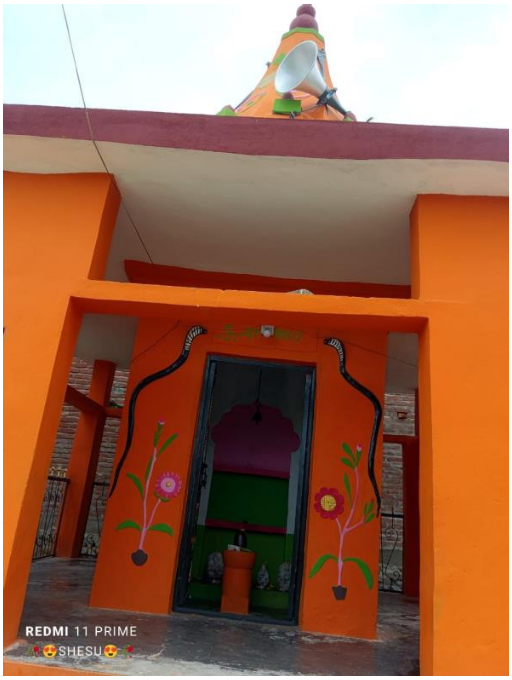

REDMI 11 PRIME
SHESU

दारुल ओलुम आधारभूत विद्यालय
unicef

दुर्गामन्दिर

REDMI 11 PRIME
SHESU

REDMI 11 PRIME
SHESU

REDMI 11 PRIME
SHESU

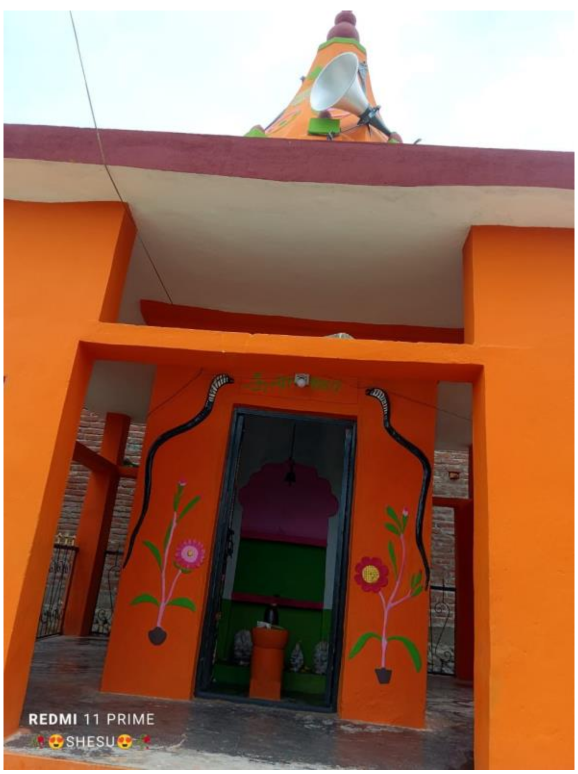
REDMI 11 PRIME
SHESU